

Kamer der Volksvertegenwoordigers

Chambre des Représentants

10 JUNI 1952.

WETSONTWERP

houdende oprichting van gemengde onderwijscommissies en van een gemengde geschillencommissie.

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE VOOR HET
OPENBAAR ONDERWIJS (1). UITGEBRACHT

DOOR DE HEER DE CLERCK.

MEVROUWEN, MIJNE HEREN,

Dit ontwerp heeft slechts aanleiding gegeven tot een korte bespreking in uw Commissie.

Een paar leden hebben gewezen op de overhaasting, waarmede de Minister is tewerk gegaan, door zo vlug na de nederlegging van het ontwerp, de behandeling te vragen in de Commissie.

Een lid was van oordeel dat dergelijk ontwerp overbodig was, daar de Minister de mogelijkheid heeft door besluit alle mogelijke onderwijscommissies in het leven te roepen.

Een ander lid was van oordeel dat deze gemengde onderwijscommissies zouden leiden tot een ongeoorloofd recht van inmenging in een toezicht op het officieel onderwijs, en dat het vrij onderwijs als karaktertrek heeft alleen strijd- en propagandascholen te bezitten, daar waar het officieel onderwijs, per essentie, neutraal is, en iedereen met rust laat.

Op een vraag of de taak van deze wet er niet alleen een was van coördinatie maar ook van onderzoek van alle onderwijsproblemen, heeft de Minister, aan de hand van de tekst, positief geantwoord.

De memorie van toelichting bevat een uitgebreide commentaar en een klare interpretatie van de beoogde doeleinden.

(1) Samenstelling van de Commissie : de heren Heyman, voorzitter; Berghmans, Mevr. Craeybeckx-Orij, de heren De Clerck, du Bus de Warnaffe, Dujardin (Henri), Eneman, Loos, Peeters (Lode), Mevr. Van Daele-Huys, de heren Vanden Berghe (Albert), Verbist, Verlackt. — Bracops, Collard, Mevr. Copée-Gerbinet, de heren Dejardin (Georges), Eekelers, Mevr. Groesser-Schroyens, de heren Hoyaux, Huysmans, Vercauteren. — Destenay, Mundeleer.

Zie :

409 : Wetsontwerp.

10 JUIN 1952.

PROJET DE LOI

créant des commissions mixtes de l'enseignement
et une commission mixte des litiges.

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE L'INSTRUCTION PUBLIQUE (1)

PAR M. DE CLERCK.

MESDAMES, MESSIEURS.

Le projet en question n'a donné lieu qu'à une brève discussion en Commission.

Deux membres ont souligné la précipitation manifestée par M. le Ministre en demandant l'examen en Commission immédiatement après le dépôt du projet.

Un membre considère un tel projet comme superflu, le Ministre ayant la faculté de créer par voie d'arrêté toutes les commissions voulues en matière d'enseignement.

Un autre membre estime que ces commissions mixtes de l'enseignement aboutiront à un droit d'intervention inadmissible et au contrôle de l'enseignement officiel, et que la caractéristique de l'enseignement libre est de n'avoir que des écoles de combat et de propagande, alors que l'enseignement officiel est essentiellement neutre sans importer personne.

A la question de savoir si la mission prévue par la présente loi visait uniquement la coordination ou également l'examen de tous les problèmes d'enseignement, M. le Ministre à l'appui du texte même a répondu affirmativement.

L'exposé des motifs contient un commentaire détaillé et une claire interprétation des buts envisagés.

(1) Composition de la Commission : MM. Heyman, président; Berghmans, Mme Craeybeckx-Orij, MM. De Clerck, du Bus de Warnaffe, Dujardin (Henri), Eneman, Loos, Peeters (Lode), Mme Van Daele-Huys, MM. Vanden Berghe (Albert), Verbist, Verlackt. — Bracops, Collard, Mme Copée-Gerbinet, MM. Dejardin (Georges), Eekelers, Mme Groesser-Schroyens, MM. Hoyaux, Huysmans, Vercauteren. — Destenay, Mundeleer.

Voir :

409 : Projet de loi.

G.

De te creëren gemengde paritaire commissies voor elke onderwijstak, leiden organisch naar een superstructuur: de nationale paritaire algemene onderwijscommissie. En opdat het beoogde doel van schoolvrede, te bereiken door de verschillende commissies, die een pacificatierol te vervullen hebben, werkelijkheid zou kunnen worden, is er een geschillencommissie voorzien, die bepaalde sancties kan voorstellen, zodat het gezag van de gemeenschappelijk bereikte akkoorden niet in het gedrang zou worden gebracht.

Elk Kamerlid kan met vrucht de belangrijke en omvangrijke documenten raadplegen, uitgewerkt door de verschillende tijdelijke gemengde onderwijscommissies, die op verzoek van de Minister verslag hebben uitgebracht.

Hieruit blijkt onbetwistbaar dat in zake coördinatie in het onderwijs, het opsporen van de verschil- en geschilpunten, het onderzoek in zake aanneming, erkenning en subsidiëring, de bespreking van de toestand en het statuut van de personeelsleden, de uitwisseling van pedagogische methoden, de uitbreiding en nieuwe vormen van onderwijs, het leren waarderen van verschillende opvattingen, het regelmatig contact van Staats- en vrij onderwijs, vruchten kan afwerpen.

Het is de bedoeling van dit ontwerp, aan deze tijdelijke commissies, voor het bewaar- en lager, normaal, middelbaar en technisch onderwijs een karakter van permanente instelling te geven. Voor het technisch onderwijs echter zal de rol van gemengde commissie vervuld worden door het bestuurscomité van de Hoge Raad voor het Technisch Onderwijs.

De taak van deze gemengde commissies zal drievoudig zijn:

1. Advies over ieder ontwerp van wetgeving of reglement betreffende de gemeenschappelijke bestaansvoorwaarden der Rijksscholen of de financiële steun aan het gesubsidieerd onderwijs.
2. Advies betreffende de oprichting van scholen door de Staat en de erkenning van vrije te subsidiëren scholen.
3. Advies over alle vraagstukken van beide vormen van onderwijs en recht op initiatief om aan de Minister alle voorstellen te doen.

De nationale onderwijscommissie zal bevoegdheid hebben voor alle vraagstukken die gemeenschappelijk zijn aan de verscheidene onderwijstakken. Haar samenstelling zal uit de verschillende gemengde commissies voortvloeien en daarenboven een vertegenwoordiging hebben van de verschillende familiale belangen.

De geschillencommissies zullen functionneren ten einde de partijstrijd en de politieke propaganda uit de school te weren, en de deloyale concurrentie bij het recruter van leerlingen te verijdelen.

Aldus zou een vaste traditie en een vaste rechtspraak kunnen groeien, waardoor schoolvrede bevorderd wordt in het belang van iedereen.

Door de meest vooraanstaande politieke leiders uit de verschillende partijen werd herhaaldelijk gezegd dat de ene vorm van onderwijs niet in staat zal zijn de andere te vernietigen. Indien dit zo is, dan is het logisch, naar een loyale formule te zoeken, waar op voet van gelijkheid, naar de middelen gezocht wordt om een schoolbestand tot stand te brengen.

Uit de processen-verbaal, verslagen en confrontaties in de tijdelijke gemengde commissies is gebleken dat op zeer vele essentiële punten een vergelijk mogelijk is.

Het past deze commissieleden geluk te wensen om hun laborieus werk en om de goede verstandhouding die op al die vergaderingen heeft geheerst.

Nu deze commissies een vaste structuur zullen krijgen,

Les commissions paritaires mixtes à créer pour chaque branche d'enseignement conduisent organiquement à une superstructure, à savoir la Commission paritaire nationale de l'enseignement. Et pour que la paix scolaire, but à atteindre par les diverses commissions, lesquelles ont à remplir un rôle de pacification, puisse devenir une réalité, il est prévu une commission des litiges, habilitée à proposer certaines sanctions, de sorte que l'autorité des accords réalisés en commun ne puisse être compromise.

Chaque membre de la Chambre peut consulter avec fruit les documents importants et volumineux élaborés par les différentes commissions mixtes temporaires de l'enseignement, lesquelles ont fait rapport à la demande du Ministre.

Il en résulte incontestablement qu'en matière de coordination dans l'enseignement, la recherche des points de divergence et de contestation, l'étude des questions d'adoption, d'agrégation et de subvention, l'examen de la situation et du statut du personnel, l'échange de méthodes pédagogiques, l'extension et les nouvelles formes d'enseignement, l'éducation à faire pour pouvoir apprécier les diverses conceptions, les contacts réguliers entre l'enseignement de l'Etat et l'enseignement libre peuvent être fructueuses.

Le but du présent projet, c'est de donner le caractère d'institution permanente à ces commissions temporaires de l'enseignement gardien et primaire, normal, moyen et technique. En ce qui concerne l'enseignement technique, le rôle de commission mixte sera rempli par le comité directeur du Conseil supérieur de l'Enseignement technique.

Ces commissions mixtes auront une triple mission:

1. Emettre un avis sur chaque projet de loi et de règlement relatifs aux conditions d'existence communes des écoles de l'Etat ou de l'appui financier à l'enseignement subventionné.
2. Emettre un avis concernant la création d'écoles par l'Etat et la reconnaissance d'écoles libres à subventionner.
3. Emettre un avis sur tous problèmes intéressant les deux formes d'enseignement, et droit d'initiative pour soumettre toutes propositions au Ministre.

La Commission nationale de l'Enseignement sera compétente pour tous les problèmes communs aux diverses branches d'enseignement. Sa composition sera la résultante de celle des différentes commissions mixtes et elle prendra, en outre, une représentation des divers intérêts familiaux.

Les commissions des litiges fonctionneront afin de bannir de l'école les luttes partisans et la propagande politique, et d'empêcher la concurrence déloyale lors du recrutement d'élèves.

Ainsi pourraient se développer une tradition stable et une jurisprudence constante de nature à promouvoir la paix scolaire dans l'intérêt de chacun.

A différentes reprises, il a été affirmé par les dirigeants politiques les plus en vue des différents partis qu'une forme d'enseignement ne sera pas en mesure de détruire l'autre. S'il en est ainsi, il n'est que logique de rechercher, sur un pied d'égalité, une formule loyale, de nature à réaliser la trêve scolaire.

Il ressort des procès-verbaux, rapports et confrontations des commissions mixtes temporaires, qu'une entente est possible en ce qui concerne de nombreux points essentiels.

Il convient de féliciter ces commissaires de leur travail laborieux et de la bonne entente qui n'a cessé de régner à toutes les réunions.

Maintenant que ces commissions seront dotées d'une

mag de hoop worden uitgedrukt, dat, zoals de memorie van toelichting het uitdrukt, een belangrijke etape afgelegd werd voor de vestiging van een uiteindelijke schoolvrede.

Dit ontwerp werd goedgekeurd bij 12 tegen 6 stemmen.
Het verslag werd goedgekeurd bij 9 tegen 7 onthoudingen.

De Verslaggever,

A. DE CLERCK.

De Voorzitter,

H. HEYMAN.

structure définitive, il est permis d'espérer, comme il est dit dans l'exposé des motifs, qu'une importante étape est accomplie vers une définitive pacification scolaire.

Le présent projet a été approuvé par 12 voix contre 6.
Le rapport a été approuvé par 9 voix et 7 abstentions.

Le Rapporteur,

A. DE CLERCK.

Le Président,

H. HEYMAN.

BIJLAGE I.

BEWAARSCHOOL- EN LAGER ONDERWIJS.

I. — TAALWETTEN.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

11 tot 18:

Het belang bestuderen van een strikte toepassing der taalwetten in alle bewaarscholen en lagere scholen.
(P. V. II, blz. 2.)

11 tot 18:

Herzien der taalwetten in de zin van een grotere vrijheid voor de huisvader.
(P. V. I, blz. 3 en 4.)

Voorbehoud: De bewaarscholen en lagere scholen behouden de moedertaal van het kind.

II. — VEREISTE DIPLOMA'S.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

21 tot 28:

Het officieel onderwijs voorbehouden aan gediplomeerden der officiële normaalscholen.

Het vrije onderwijs voorbehouden aan gediplomeerden der vrije normaalscholen.
(P. V. I, blz. 4 en vlg.; P. V. II, blz. 6.)

Geen accoord over het hier-naast vermelde voorstel.
(P. V. I, blz. 5.)

22, 26:

In de gemeenten, die onder voogdij van de Arrondissements-commissaris staan, moeten de bevoegdheden herzien worden. Deze vraag heeft een politiek uitzicht.
(P. V. I, blz. 5 en 6.)

Wij denken geen standpunt te kunnen nemen tegen de autonomie der kleine gemeenten.
(P. V. I, blz. 6.)

III. — PROGRAMMA'S.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

35 tot 38:

Het Ministerie van Openbaar Onderwijs maakt een modelprogramma bekend. Dit model wordt aanbevolen maar kan niet opgelegd worden.

Elke tak van onderwijs heeft zijn eigen programma, onder voorbehoud van goedkeuring door de verantwoordelijke instanties.
(P. V. I en II.)

31 tot 34:

In de bewaarscholen is het verboden rekenen, lezen en schrijven te onderwijzen (artikel 33 van de organieke wet op het lager onderwijs).
(P. V. II, blz. 7 en 8.)

ANNEXE I.

ENSEIGNEMENT GARDIEN ET PRIMAIRE.

I. — LOIS LINGUISTIQUES.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accord des deux réseaux.

11 à 18:

Examiner l'opportunité d'une stricte application des lois linguistiques à toutes les écoles gardiennes et primaires.
(P.-V. II, p. 2.)

11 à 18:

Revision des lois linguistiques dans le sens d'une liberté plus grande laissée au père de famille.
(P.-V. I, pp. 3 et 4.)

Réserve: conserver à l'école primaire et gardienne la langue maternelle de l'enfant.

II. — DIPLOMES EXIGES.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accord des deux réseaux.

21 à 28:

Réserver l'enseignement officiel aux diplômés des écoles normales officielles.
Réserver l'enseignement libre aux diplômés des écoles normales libres.
(P.-V. I, pp. 4 et ss.; P.-V. II, p. 6.)

Pas d'accord sur la proposition ci-contre.
(P.-V. I, p. 5.)

22, 26:

Dans les communes placées sous la tutelle des Commissaires d'Arrondissement, les pouvoirs de nomination devraient être revus. Cette question revêt un aspect politique.
(P.-V. I, pp. 5 et 6.)

Nous n'estimons pas pouvoir prendre position contre l'autonomie des petites communes.
(P.-V. I, p. 6.)

III. — PROGRAMMES.

Proposition des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accord des deux réseaux.

35 à 38:

Le Ministère de l'Instruction publique publie un programme-type. Ce modèle est recommandé mais ne peut être imposé.

Chaque enseignement a son programme propre, sous réserve d'approbation par les instances responsables.
(P.-V. II et II.)

31 à 34:

Dans les écoles gardiennes, il doit être interdit d'enseigner le calcul, la lecture, l'écriture (article 33 de la loi organique de l'enseignement primaire).
(P.-V. II, pp. 7 et 8.)

35 tot 38 :

Eveneens is het in de vierde graad verboden cursussen van Engels, stenographie of dactylographie in te richten.
(P. V. II, blz. 7.)

De vertegenwoordigers van het vrij onderwijs zijn van mening dat het niet opportuun zou zijn thans, vlak vóór de wijzigingen die de programma's tengevolge van de verlenging van de schoolplicht zouden kunnen ondergaan, zulk een verbod op te leggen.

31, 32, 35, 36 :

Voor wat betreft de cursus van godsdienst en zedeleer, gelijk regime voor het lager onderwijs als dat thans voorzien door de organieke wet van het middelbaar onderwijs.
(P. V. II, blz. 8 en 9.)

De kerkelijke overheid houdt zich aan de wet.

IV. — HET OPRICHTEN VAN SCHOLEN — BEVOLKING.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

42 :

Openen van bewaarscholen in de vele gemeenten die er thans geen bezitten.
(P. V. I, blz. 7, en P. V. III, blz. 24.)

Wij zijn van mening dat een dergelijke schending der gemeentelijke autonomie slechts de schoolstrijd kan verscherpen.

41 tot 48 :

Vermindering der minima-bevolking vereist om subsidiën te bekomen in de lagere scholen. Toepassing van het ontwerp van de heer Directeur Vansilietie met de voorgestelde verbetering van de heer Inspecteur Cleempoel.
(P. V. I, blz. 11 en 12; P. V. II, blz. 9 en vlg.)

41 tot 48 :

Men zou een ongerechtvaardigde overdadigheid van kleine lagere scholen moeten beletten. Vastgestelde regels hiertoe werden door de Commissie niet voorzien.
(P. V. I, blz. 12; P. V. II, blz. 10; P. V. III, blz. 1.)

41, 44, 45, 48 :

De oefenscholen gehecht aan de normaalscholen zouden van een speciaal regime moeten genieten.
(P. V., blz. 11.)

41 tot 44 :

De vertegenwoordigers der beide onderwijstakken zijn accoord over de volgende gemiddelden toe te passen in de bewaarscholen :

- 1 klas : vereiste gemiddelde aanwezigheid : 20
- 2 klassen : vereiste gemiddelde aanwezigheid : 35
- 3 klassen : vereiste gemiddelde aanwezigheid : 60

Te vermeerderen met een constante van 35 bijkomende eenheden boven de 3^e klas.
(P. V. III, blz. 4.)

41 tot 48 :

Niet accoord over het hiernaast vermelde voorstel.
(P. V. II, blz. 14; P. V. III, blz. 7.)

Verbod zou moeten worden opgelegd aan de gemeenten klassen in overtal te openen of te behouden.
(P. V. II, blz. 13 — tussenkomst van H. Hebette.)

41 tot 44 :

De vertegenwoordigers der beide takken zijn accoord om te vragen dat het Centrale Bestuur de mogelijkheden zou willen overwegen om in de bewaarscholen gedurende het lopende schooljaar een salarissubsidie, verleend ten voorlopigen titel, niet af te schaffen.
(P. V. III, blz. 3 en 4.)

35 à 38 :

De même, dans les quatrièmes degrés devraient être interdits les cours d'anglais, de sténographie, de dactylographie.
(P-V. II, p. 7.)

Les représentants de l'enseignement libre estiment qu'il n'est pas opportun de formuler pareille interdiction à la veille des modifications que peuvent subir les programmes par suite de la prolongation de la scolarité obligatoire.

31, 32, 35, 36 :

En ce qui concerne le cours de religion et de morale, régime analogue, pour l'enseignement primaire, à celui qui est actuellement prévu par la loi organique de l'enseignement moyen.
(P-V. II, pp. 8 et 9.)

L'autorité religieuse s'en tient à la loi.

IV. — CREATION D'ECOLES — POPULATIONS.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accord des deux réseaux.

42 :

Ouverture d'écoles gardiennes dans les nombreuses communes qui en sont dépourvues.
(P-V. I, p. 7 et P-V. III, p. 24.)

Nous estimons que pareille violation de l'autonomie communale ne ferait qu'envenimer la lutte scolaire.

41 à 48 :

Abaissement des minima de population requis pour justifier les subventions dans les écoles primaires. Mise en application du projet de M. le Directeur Vansilietie avec le correctif proposé par M. l'Inspecteur Cleempoel.
(P-V. I, pp. 11 et 12; P-V. II, pp. 9 et suiv.)

41 à 48 :

Il faudrait empêcher la prolifération injustifiée de petites écoles primaires. Les règles à établir n'ont pas été envisagées par la Commission.
(P-V. I, p. 12; P-V. II, p. 10; P-V. III, p. 1.)

41, 44, 45, 48 :

Les classes d'application annexées aux écoles normales devraient jouir d'un régime de faveur.
(P-V. I, p. 11.)

41 à 44 :

Les représentants des deux réseaux d'enseignement sont d'accord sur les moyennes suivantes à appliquer dans l'enseignement gardien :

- 1 classe : moyenne des présences exigées : 20
- 2 classes : moyenne des présences exigées : 35
- 3 classes : moyenne des présences exigées : 60

Augmentation d'une constante de 35 unités supplémentaires au delà de la 3me classe.
(P-V. III, p. 4.)

41 à 48 :

Pas d'accord sur la proposition ci-contre.
(P-V. II, p. 14; P-V. III, p. 7.)

Interdiction devrait être faite aux communes d'ouvrir ou de maintenir des classes en surnombre.
(P-V. II, p. 13 — intervention de M. Hebette.)

41 à 44 :

Les représentants des deux réseaux sont d'accord pour demander que l'Administration centrale envisage des modalités visant à ne pas supprimer, dans l'enseignement gardien, en cours d'année scolaire, un subside-traitement alloué à titre provisoire.
(P-V. III, pp. 3 et 4.)

V. — KOSTELOOSHEID.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Accoord tussen beide takken.

51 tot 58:

Voorstel om aan de organieke wet een artikel toe te voegen waardoor alle gesubsidieerde bewaarscholen en lagere scholen op hun gevels in duidelijke letters en ondubbelzinnig de melding zouden moeten plaatsen: *Kosteloze Gemeentelijke (Vrije) Lagere School (Bewaarschool), gesubsidieerd door de Staat*. Deze zelfde vermelding zou ook op hun drukwerk moeten voorkomen.

(P. V. III, blz. 4 en vlg.)

53, 54, 57, 58:

De term « officieel » mag, in geen enkel geval, gebruikt worden door het vrij onderwijs.

(P. V. III, blz. 4 in fine.)

Niet accoord wanneer het gaat om scholen door de Staat gesubsidieerd.

52 tot 54, 56 tot 58:

Het Centrale Bestuur houdt zich aan de maatregelen van de M. O. E. P. 18/51, 1re Div. M2/52 van 12 October 1951 betreffende de kosteloosheid der scholen.

(P. V. III, blz. 5 en 6.)

De kostschoolleerlingen, ingeschreven in de gesubsidieerde scholen mogen niet afgetrokken worden van de werkelijke eenheden die in aanmerking werden genomen voor het vaststellen der subsidiën (kosteloze studien krachtens de wet; regime reeds in toepassing bij de Staat en de Provincie, progressieve ontwikkeling der sociale toestanden).

(P. V. III, blz. 5 en 6.)

52 tot 54, 56 tot 58:

Er is éénstemmig accoord in de schoot der Commissie om de kosteloosheid der erkende benodigdheden te veralgemenen voor alle kinderen zonder onderscheid en om een vermeerdering van de thans bestaande tussenkomst der provincie te vragen.

(P. V. III, blz. 6.)

51 tot 58:

Dit voorstel werd niet besproken om de financiële en politieke gevolgen die er aan verbonden zijn.

De vertegenwoordigers van het vrij onderwijs vragen dat de draagwijdte van artikel 46 der organieke wet zou uitgebreid worden tot alles wat de gezondheid en het welzijn der kinderen betreft: verwarming, verlichting, onderhoud der lokalen, schoolreizen, speelpleinen; vacantiekolonies, stortbaden, zwemdokken, uitrusting der turnzalen, enz...

(P. V. III, blz. 6 en vlg.)

VI. — SALARIS VAN HET PERSONEEL.
BETREKKINGEN TUSSEN WERKGEVER EN WERKNEMER.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

62 tot 64, 66 tot 68:

Voor de niet-gehuwde agenten, in gemeenschap levend (kloosterlingen) volledig beginsalaris, zonder verders verhogingen, en pensioen.

(P.-V. III, blz. 11.)

62 tot 64, 66 tot 68:

Het Centrale Bestuur bestudeert de te brengen wijzigingen aan artikel 38 om de afrekening van het salaris te vergemakkelijken (aanschaffing van de provinciale tussenkomst en de om gezondheidsredenen afwezige leraar).

Bezoldiging van de interimaris:

Staat :	4/5
Schooloverheid :	1/10
Zieke leraar :	1/10

V. — GRATUITE.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accord des deux réseaux.

51 à 58:

Proposition d'insérer dans la loi organique un article qui obligerait toute école gardienne ou primaire subsidiée à apposer sur sa façade en caractère apparents et non équivoques, la mention: « École primaire (gardiennne) communale (libre) gratuite, subsidiée par l'Etat ». La même mention devrait figurer sur les imprimés.

(P.-V. III, pp. 4 et ss.)

53, 54, 57, 58:

Le terme « officiel » ne pourrait, en aucun cas, être utilisé par l'enseignement libre.

(P.-V. III, p. 4 in fine.)

Pas d'accord lorsqu'il s'agit d'écoles subsidiées par l'Etat.

52 à 54, 56 à 58:

L'Administration centrale s'en tient aux dispositions de la C. M. E. P. 18/51 1re Div. M2/52 du 12 octobre 1951 concernant la gratuité scolaire.

(P. V. III, pp. 5 et 6.)

Les élèves internes, inscrits dans les écoles subsidiées, ne devraient pas être décomptés des effectifs pris en considération pour la fixation des subsides (études gratuites en vertu en application à l'Etat et à la Province, évolution progressive des situations sociales).

(P.-V. III, pp. 5 et 6.)

52 à 54, 56 à 58:

Il y a accord unanime au sein de la Commission pour généraliser la gratuité des fournitures classiques à tous les enfants sans distinction, et pour demander une majoration des taux d'intervention actuels de la Province.

(P.-V. III, p. 6.)

51 à 58:

Cette proposition n'a pas été discutée, en raison des incidences financières et politiques qu'elle comporte.

Les représentants de l'enseignement libre demandent que la portée de l'article 46 de la loi organique soit étendue à tout ce qui concerne la santé et le bien-être des enfants: chauffage, éclairage, entretien des locaux, voyages scolaires, plaines de jeux, colonies de vacances, douches, bassin de natation, équipement des salles de gymnastique, etc...

(P.-V. III, pp. 6 et ss.)

VI. — TRAITEMENT DU PERSONNEL.
RAPPORTS D'EMPLOYEURS A EMPLOYÉS.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accord des deux réseaux.

62 à 64, 66 à 68:

Pour les agents non mariés, vivant en communauté (religieux): traitement de base complet sans augmentation ultérieure, et pension.

(P.-V. III, p. 11.)

62 à 64, 66 à 68:

L'Administration centrale étudie les modifications à apporter à l'article 38 en vue de simplifier la liquidation des traitements (suppression de l'intervention provinciale et de l'instituteur absent pour maladie).

Régulation des intérimaires:

Etat :	4/5
Autorité scolaire :	1/10
Instituteur malade :	1/10

64, 68:

Beslissing door de regering te nemen (men overweegt de herziening van het Koninklijk besluit van 18 Juli 1933).

Op wachtgeld stellen:
Tussenkost Staat 4/5

62 tot 64, 66 tot 68:

Idem.

Herziening van het Koninklijk Besluit van 18 Juli 1933 en gelijkstelling in beide takken, van de motieven voor het stellen op wachtgeld.
(P.-V. III, blz. 8.)

63, 64, 67, 68:

De stabiliteit van het ambt zou, door wettelijke schikkingen, moeten verzekerd worden aan het personeel der vrije scholen, zoals aan de gemeentelijke leraars. In beide gevallen zou de schooloverheid tegen overdreven gevolgen van deze stabiliteit moeten gewapend zijn.

(P.-V. III, blz. 9 en 10.)

Er bestaat een statuut van stabiliteit. (P.-V. III, bijlage 1). Het is slechts in ernstige gevallen, in laatste instantie aan de hogere overheid onderworpen, dat een beambte kan ontslagen worden.

63, 64, 67, 68:

Het vraagstuk der stortingen voor de sociale veiligheid zal in accord met de Minister van Arbeid en Sociale Voorzorg herzien worden.

(P.-V. III, blz. 11.)

Herziening van het statuut der salarissen, pensioenen en sociale veiligheid voor de geneesheren-Inspecteurs en de schoolverpleegsters.

(P.-V. III, blz. 10, tussenkost van Kanunnik Beckers.)

VII. — CONTROLE — INSPECTION.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

73, 74, 77, 78:

Men vraagt dat het personeel der vrije scholen evenals de leraren der gemeentescholen zou verplicht worden de *pedagogische conferenties* bij te wonen.

(P. V. I, blz. 7 en vlg.)

(P. V. II, blz. 2 tot 6.)

(P. V. III, blz. 15.)

Niet accoord — behoud van het statu-quo.

(Nota en tussenkost van Kanunnik Beckers.)

(P. V. II, bijlage 1.)

(P. V. III, blz. 12.)

71 tot 78:

Wij zijn accoord dat elke tak van onderwijs zijn eigen inspectie heeft.

Toch kunnen wij ons niet aansluiten bij het idee de machten thans verleend aan de inspecteur van de Staat te verminderen.

(P. V. II, blz. 3 en vlg.)

Er mag geen « gelijkenis » van controol zijn, maar slechts « een enkel » uit te oefenen door de *Staatsinspecteurs*.

(P. V. III, blz. 11.)

De *vrijheid van de pedagogische inspectie* volgt natuurlijkerwijze uit de *vrijheid van programma en methode*.

Elk onderwijs heeft dus het recht zijn inspectie te organiseren (Staat, provincies, gemeenten, vrij initiatief). Wij leggen ons echter neer bij het statu-quo, maar wel verstaan moet de inspecteur van de Staat zich strikt houden bij het geven van raad op pedagogische gebied.

Om elke dubbelzinnigheid te voorkomen stellen we voor aan het artikel 38 van de organieke wet de door Kanunnik Beckers voorgestelde tekst bij te voegen.

(P. V. III, blz. 11 en 12.)

Het inrichten per kanton van examens op het einde van het 6e leerjaar voor de leerlingen van alle scholen.

(P. V. III, blz. 12 tot 15.)

Wat dit punt betreft is er misschien een overeenstemming mogelijk tussen de Kerkelijke Overheden en het Departement van Openbaar Onderwijs.

64, 68:

Décision à prendre par le Gouvernement (on envisage la réforme de l'Arrêté Royal 18 juillet 1933).

Mise en disponibilité :
Intervention de l'Etat : 4/5

62 à 64, 66 à 68:

Idem.

Revision de l'Arrêté Royal du 18 juillet 1933 et égalisation, dans les deux réseaux, des motifs de mise en disponibilité.

(P.-V. III, p. 8.)

63, 64, 67, 68:

La stabilité de l'emploi, devrait par des dispositions légales, être garantie au personnel des écoles libres, à l'égal de celle dont jouissent les instituteurs communaux. Dans les deux cas l'autorité scolaire devrait être armée contre certains effets excessifs de cette stabilité.

(P.-V. III, pp. 9 et 10.)

Il existe un statut de stabilité (P.-V. III, annexe 1). Ce n'est que dans des cas graves, soumis en dernier ressort aux autorités supérieures, qu'un agent peut être écarté.

63, 64, 67, 68:

La question des versements pour la sécurité sociale sera revue d'accord avec le Ministère du Travail et de la Prévoyance Sociale.

(P.-V. III, p. 11.)

Revision du statut des traitements des pensions et de la sécurité sociale des médecins inspecteurs et des infirmières scolaires.

P.-V. III, p. 10, intervention de M. le Chanoine Beckers.)

VII. — CONTROLE — INSPECTIE.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accoord des deux réseaux.

73, 74, 77, 78:

On demande que le personnel des écoles libres soit astreint à assister à des *conférences pédagogiques*, à l'égal des instituteurs communaux.

(P.-V. I, pp. 7 et ss.)

(P.-V. II, pp. 2 à 6.)

(P.-V. III, p. 15.)

Pas d'accord — maintien du statu-quo.

(Note et intervention de M. le Chanoine Beckers.)

(P.-V. II, annexe 1.)

(P.-V. III, p. 12.)

71 à 78:

Nous sommes d'accord pour que chaque enseignement ait son inspection propre.

Toutefois, nous ne pourrions nous rallier à l'idée de restreindre les pouvoirs actuellement conférés à l'inspecteur de l'Etat.

(P.-V. II, pp. 3 et suiv.)

Il ne faut pas une « similitude » de contrôle, mais un « contrôle unique » exercé par les seuls inspecteurs de l'Etat.

(P.-V. III, p. 11.)

La liberté d'inspection pédagogique découle naturellement de la liberté de programme et de méthode.

Chaque enseignement a donc le droit d'organiser son inspection (Etat, provinces, communes, initiative privée). Nous nous accommodons pourtant du statu-quo, pourvu qu'il soit nettement entendu que l'inspecteur de l'Etat doit s'en tenir strictement à des conseils dans le domaine pédagogique.

Pour dissiper toute équivoque nous proposons l'insertion, à l'article 39 de la loi organique, du texte esquissé par M. le Chanoine Beckers.

(P.-V. III, pp. 11 et 12.)

À ce sujet, une entente serait peut-être possible entre les Autorités religieuses et le Département de l'Instruction publique.

Organisation de l'examen cantonal de fin de 6me année primaire, et participation des élèves de toutes les écoles.

(P.-V. III, pp. 12 à 15.)

VIII en IX. — POLITIEKE ONZIJDIGHEID EN SCHOOLPROPAGANDA.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

81 tot 88:

Het instellen van een *Paritaire Commissie voor Geschillen*, bij voorkeur niet-parlementair, voorgezeten door een magistraat, aan dewelke alle klachten en overtredingen, voor wat betreft de politieke onzijdigheid van de school en de oneerlijke concurrentie in voordeel van een der onderwijstakken, zouden onderworpen worden.

(P. V. III, blz. 16 tot 19.)

81 tot 88:

In artikel 2 der wet, *in fine*, de woorden « de godsdienstige overtuiging der families waarvan de kinderen hun zijn toevertrouwd » vervangen door « hun godsdienstige, philosophische, politieke of sociale overtuigingen ».

(P. V. III, blz. 15.)

(P. V. IV, tussenkomsten van Kanunnik Beckers en de heer Cleempoel.)

X. — VERSCHIEDENE.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

01 tot 08:

Vereenvoudiging en rationalisatie van de formaliteiten voorzien in artikel 8 van de organieke wet.

(P. V. III, blz. 20, 21.)

01 tot 08:

Accoord van de Commissie over het voordeel:

1°) van het per streek eenmaken van de heropening der scholen en het begin der vacaties;

2°) aan de leerlingen twee vacantiemaanden gedurende het droge en zonnige seizoen toe te staan;

3°) de ontwikkeling van vacatiediensten voor de kinderen te bevorderen;

4°) moniteurs, bekwaam om het toezicht, de ontspanning en opvoeding der kinderen in deze diensten te verzekeren, op te leiden.

(P. V. III, blz. 22 tot 24.)

Kanunnik Beckers en E. H. Schiffers maakten voorbehoud voor wat betreft de twee maanden onder 2. voorzien.

(P. V. IV.)

02, 06:

Men zou bij het Ministerie van Openbare Werken moeten aandringen op vereenvoudiging en bespoediging van de procedure bij het onderzoeken van de dossiers voor het bouwen van scholen.

(P. V. III, blz. 24.)

03, 04, 07, 08:

Wij vragen dat ook het personeel der vrije scholen de eed zoals door het decreet van 1831 voorgeschreven, zou afleggen.

(P. V. I, blz. 10; P. V. II, blz. 2.)

Een voorstel in die zin zal aan de Kerkelijke Overheden voorgelegd worden.

VIII et IX. — NEUTRALITE POLITIQUE ET PROPAGANDE SCOLAIRE.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accord des deux réseaux.

81 à 88:

Création d'une *Commission paritaire des litiges*, de préférence non parlementaire, présidée par un magistrat, et qui aurait à connaître de toutes plaintes, et contraventions relatives à la neutralité politique de l'école et à la concurrence déloyale en faveur d'un enseignement.

(P.-V. III, pp. 16 à 19.)

81 à 88:

Remplacer à l'article 21 de la loi, *in fine*, les mots « les convictions religieuses des familles dont les enfants lui sont confiés » par « leurs convictions religieuses, philosophiques, politiques ou sociales ».

(P.-V. III, p. 15.)

(P.-V. IV, interventions de M. le Chanoine Beckers et M. Cleempoel.)

X. — DIVERS.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accord des deux réseaux.

01 à 08:

Simplification et rationalisation des formalités prévues à l'article 8 de la loi organique.

(P.-V. III, pp. 20, 21.)

01 à 08:

Accord de la Commission sur l'opportunité:

1°) d'unifier, par régions, la date de la rentrée des classes et de départ en vacances;

2°) d'accorder aux écoliers deux mois de vacances pendant la saison sèche et ensoleillée;

3°) de favoriser le développement des services de vacances pour enfants;

4°) de préparer des moniteurs aptes à assurer la garde, les délasséments et l'éducation des enfants dans ces services.

(P.-V. III, pp. 22 à 24.)

M. le Chanoine Beckers et M. l'Abbé Schiffers font des réserves quant à la durée de deux mois visée au 2°).

(P.-V. IV.)

02, 06:

Il faudrait insister auprès du Département des Travaux publics pour simplifier et accélérer la procédure d'examen des dossiers de constructions scolaires.

(P.-V. III, p. 24.)

03, 04, 07, 08:

Nous demandons que le personnel des écoles libres prête le serment, tel qu'il est prescrit par le décret de 1831.

(P.-V. I, p. 10 — P.-V. II, p. 2.)

Une proposition dans ce sens sera faite aux Autorités religieuses.

**BEKNOPT COMMENTAAR
BIJ DE BESLUITEN BEREIKT DOOR DE BESPREKINGEN
DER GEMENGDE COMMISSIE.**

De proces-verbalen van de debatten belichten de juiste zin van de tekst der besluiten zodat elk uitgebreid commentaar overbodig is.

Op een dertigtal voorstellen — sommige zeer belangrijk, andere van mindere waarde — zijn ongeveer een derde gezamenlijke besluiten, die getuigen van een *algeheel* accoord tussen de vertegenwoordigers van het officieel en deze van het vrij onderwijs.

Wat de twee andere derdes betreft zijn de besluiten *verschillend*, wat betekent dat niettegenstaande de goede wil van eenieder, de *tegenstelling op bepaalde punten niet kon verminderd worden*.

De verschillen slaan vooral op de zeven volgende punten:

1°) Het benoemen van leraren en leraressen, door confessionele normaalscholen gediplomeerd, in de scholen door de openbare diensten georganiseerd;

2°) De procedure voor het ontslagen van de cursus van godsdienst en confessionele zedeleeër in de scholen door de openbare diensten georganiseerd;

3°) Het openen van gemeentelijke bewaarscholen in de vele plaatsen die er geen hebben en waar ze nochtans noodzakelijk zouden zijn;

4°) Uitbreiding der draagwijdte van het artikel 46 der organieke wet op het lager onderwijs in de zin gewenst door een verzoek voorgebracht door de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs;

5°) Het verplichte bijwonen door het onderwijzend personeel der vrije scholen van de trimestriële pedagogische conferenties, gehouden onder het voorzitterschap van de Staatsinspecteurs en gewijd aan uitsluitend technische onderwerpen;

6°) Formuul van de eed af te leggen door het onderwijzend personeel der vrije scholen;

7°) Stabiliteit van bediening voor het onderwijzend personeel der vrije scholen. Wettelijke schikkingen zouden moeten voorzien zijn. Er zou moeten verstaan zijn dat alle clausules of bijlage van een contract van werkneming tegenstrijdig met de wet of het wegzenden van vrouwelijk personeel in geval van huwelijk of moederschap voorzien, ongeldig zijn.

De vermindering der vrijvingspunten onder 1, 3 en 4, hierboven hangen geheel af van een accoord op politiek terrein.

Naar het mij schijnt zou een herleiding der geschilpunten onder 2, 5, 6 en 7 kunnen bekomen worden door een persoonlijke tussenkomst van de heer Minister bij de Hogere Kerkelijke Overheden.

Het is op deze wens dat ik het voorstel beëindig van dit verslag waarin de heer Minister, naar ik hoop, enkele elementen van vredevolle toenadering tussen beide onderwijsstakken zal vinden.

De heer Directeur-Generaal,
Voorzitter der Gemengde Commissie,

L. VERNIERS.

**BREF COMMENTAIRE CONCERNANT LES CONCLUSIONS
AUXQUELLES ONT ABOUTI
LES TRAVAUX DE LA COMMISSION MIXTE.**

Les procès-verbaux des débats éclairant le sens précis du texte de ces conclusions, tout commentaire extensif serait superfétatoire.

Sur une trentaine de propositions — les unes d'importance considérable, les autres d'intérêt mineur — un tiers environ sont des conclusions conjointes qui témoignent d'un *accord complet* entre les représentants de l'enseignement officiel et ceux de l'enseignement libre.

Pour deux autres tiers, les conclusions sont *distinctes*, ce qui signifie qu'en dépit de la bonne volonté de chacun, *l'opposition des points de vue n'a pu être réduite*.

Les divergences portent particulièrement sur les sept points suivants:

1°) Nomination dans les écoles organisées par les pouvoirs publics d'instituteurs et d'institutrices diplômés dans les écoles normales confessionnelles;

2°) Procédure de dispense du cours de religion et de morale confessionnelle dans les écoles organisées par les pouvoirs publics;

3°) Ouverture de classes gardiennes communales dans les très nombreuses localités qui en sont dépourvues et où elles seraient cependant nécessaires;

4°) Extension de la portée de l'article 46 de la loi organique de l'enseignement primaire dans le sens souhaité par la requête présentée par les représentants de l'enseignement libre;

5°) Assistance obligatoire du personnel enseignant des écoles libres aux conférences consacrées trimestriellement, sous la présidence des inspecteurs de l'Etat, à des sujets exclusivement techniques;

6°) Formule du serment à prêter par les membres du personnel enseignant libre;

7°) Stabilité d'emploi des membres du personnel enseignant des écoles libres. Des dispositions légales devraient la garantir. Il devrait être entendu que seraient réputées nulles toutes clauses d'un contrat d'emploi, ou des annexes à ce contrat, contraires aux lois ou prévoyant renvoi du personnel féminin en cas de mariage ou de maternité.

La réduction des points de friction sous les 1°, 3° et 4° ci-dessus dépend exclusivement d'un accord sur le terrain politique.

Mais il me paraît que celle des points 2°, 5°, 6° et 7° pourrait être obtenue par une intervention personnelle de M. le Ministre auprès des hautes autorités ecclésiastiques.

C'est sur ce vœu que j'achève la présentation de ce rapport où M. le Ministre trouvera, je l'espère, quelques éléments de rapprochement pacifique entre les deux réseaux d'enseignement.

Le Directeur Général,
Président de la Commission mixte,

L. VERNIERS.

BIJLAGE II.

NORMAALONDERWIJS.

GEMENGDE COMMISSIE GELAST MET HET ONDERZOEK DER VRAAGSTUKKEN BETREFFENDE HET « NORMAAL-ONDERWIJS » OPGERICHT DOOR DE OPENBARE DIENSTEN EN HET PRIVAAT INITIATIEF.

Besluiten aan de heer Minister voorgelegd.

Beginselverklaring van de heer Mercy.

Op het ogenblik dat de debatten in de schoot der « Gemengde Commissie » een einde gaan nemen, ben ik zo vrij een laatste maal mijn standpunt nauwkeurig te omschrijven.

Van in den beginne heb ik verklaard dat het mijns inziens niet opzigtelijk was om te beperken tot de negen punten voorafgaandelijk door de heer Minister vastgesteld als basis voor een vredelievende oplossing van de schoolkwestie.

Ik blijf bij mijn mening dat het hier bijna uitsluitend gaat om de technische uitwerking van een voorafgaandelijk accoord over het antwoord te geven op voorafgaandelijk op te lossen kwesties. Daar zijn we nog zeer ver van af.

Ik wil de aandacht vestigen op het feit dat mijn standpunt geenszins bepaald wordt door de belangenoverwegingen en niet door politieke of syndicale overwegingen wordt opgelegd. Het wordt integendeel bevestigd door een geest die men van het is gelijk wie, die een functie in het openbaar onderwijs bekleedt, mag eisen.

Wij lijden aan twee kwalen:

1°) de schoolstrijd met zijn verdachtmakingen en laster;

2°) de positie van de nieuw gediplomeerden die in de koehandel van de kleine politiek terechtkomen.

Zolang deze twee kwalen zullen blijven bestaan zullen wij zeer bezwaarlijk onze verheven verplichtingen kunnen vervullen.

Ik ben, als bestuurder van een staatsnormaalschool, van oordeel dat de gevoelige plek van gans het probleem van de schoolvrede hierin gelegen is. In het licht van deze overwegingen hebben enige toelagen meer of minder en alles wat er bij komt niet het minste belang. Ook ben ik niet van zin in die richting af te wijken.

1°) Ik erken volmondig het recht het confessioneel onderwijs op te leggen, omdat de vrijheid van onderwijs gewaarborgd wordt door de grondwet — aan dewelke ik een eed van getrouwheid heb afgelegd — en omdat deze grondwettelijke vrijheid mijns inziens insluit dat ook de minder bemiddelde ouders vrij moeten zijn in hun keuze, wel te verstaan onder de voorwaarden aan de noodzakelijke vereisten te voldoen.

2°) Mijns inziens moet de staat er eveneens op waken dat de ouders overal de gelegenheid hebben om hunne kinderen zonder enige belemmeringen of formaliteiten naar de Staatsschool te sturen.

Vaststelling: De linkse partijen aanvaarden het eerste punt niet en de rechtse partijen verwerpen het tweede.

Van pedagogisch en dogmatisch standpunt gezien hebben twee verschillend — georiënteerde onderwijsstakken maar zin indien de school van de Staat — door zijn wezen zelf voor iedereen bestemd — niet aan een innig verlangen van sommige ouders voldoet, zo is inderdaad de toestand. We moeten er dus de gevolgtrekkingen uit trekken. Het confessioneel onderwijs heeft zijn eigen doelstelling. In het confessioneel onderwijs worden de toekomstige opvoeders uitsluitend in functie van die doelstelling opgeleid. Ze zijn dan ook niet geschikt voor enige andere doelstelling. Daarom mogen de elementen in een strict confessionele zin gevormd niet in aanmerking worden genomen voor het verlenen van een betrekking in het onderwijs van de Staat. Dit is, naar mijn oordeel, slechts een kwestie van fundamentele eerlijkheid. Indien zulks niet waar is, zou ik willen dat men mij eens uitlegt hoe men het kan verrechtvaardigen van mensen in een onderwijs te gebruiken — dat geen voldoening geeft.

Vaststelling: De rechtse partij gaat over deze thesis niet accoord.

Het zijn de ouders die in geweten de plicht hebben om te beslissen in welke instelling hun kinderen het onderwijs zullen ontvangen. In feite kiezen sommige katholieke ouders de confessionele school, maar andere katholieke ouders schenken hun vertrouwen aan de nationale school en zenden hun kinderen daar naartoe.

ANNEXE II.

ENSEIGNEMENT NORMAL.

COMMISSION MIXTE CHARGÉE DE L'EXAMEN DES QUESTIONS RELATIVES À L'« ENSEIGNEMENT NORMAL » ORGANISÉ PAR LES POUVOIRS PUBLICS ET PAR L'INITIATIVE PRIVÉE.

Conclusions soumises à M. le Ministre.

Déclaration de principe de M. Mercy.

Au moment où les discussions au sein de la « Commission mixte » touchent à leur fin, je me permets de préciser une dernière fois mon point de vue.

De prime abord, j'ai formulé des réserves quant à l'opportunité de nous limiter aux neuf points préalablement posés par M. le Ministre comme bases d'une pacification sur le terrain scolaire.

Je maintiens ma thèse selon laquelle il s'agit presque exclusivement, en l'occurrence, de la mise en œuvre technique d'un accord préalable sur la réponse à donner à des questions préjudicielles. Nous sommes encore très loin de compte.

Je veux attirer l'attention sur le fait que mon point de vue n'est nullement déterminé par des considérations d'intérêt ni dicté par des considérations politiques ou syndicales. Il s'inspire, au contraire, de l'esprit que l'on est en droit d'exiger de quiconque exerce ses fonctions dans l'enseignement public.

Deux pénibles maux nous rongent:

1°) la lutte scolaire avec ses suspensions et ses calomnies;

2°) la position des nouveaux diplômés, jetés dans le maquignonnage de la petite politique.

Aussi longtemps que subsisteront ces deux maux, nous resterons bien en peine d'accomplir nos plus hautes obligations.

Au regard de ma charge de directeur d'une école normale de l'Etat, les points sensibles de tout le problème de la pacification scolaire se situent ici. Dans cet ordre d'idées, quelques subventions en plus et en moins — et tout ce qui s'y ajoute — n'ont pas la moindre importance. Aussi bien, ne suis-je pas disposé à dériver dans cette direction.

1°) Je reconnais entièrement le droit aux subventions de l'enseignement confessionnel, du fait que la liberté d'enseignement est garantie par la Constitution — à laquelle j'ai prêté serment de fidélité — et parce que cette liberté constitutionnelle implique, à mon sens, que les parents de condition modeste doivent aussi être libres de leur choix, sous réserve, bien entendu, de satisfaire aux conditions nécessaires.

2°) Le devoir de l'Etat de veiller à ce que partout, sans restrictions ni formalités, les parents puissent envoyer leurs enfants à l'école de l'Etat me paraît également aller de soi.

Constatacion: les partis de gauche n'acceptent pas le primo; le parti de droite n'accepte pas le secundo.

D'un point de vue pédagogique et dogmatique, des enseignements différemment orientés n'ont de sens que si l'école de l'Etat — destinée à tous de par sa nature même — ne répond pas aux aspirations profondes de certains parents. Telle est effectivement la situation. Il importe donc d'en déduire des conséquences. L'enseignement confessionnel a sa propre finalité. Dans l'enseignement confessionnel, les futurs éducateurs sont formés uniquement en fonction de cette finalité. Aussi ne conviennent-ils pas pour aucune autre finalité. Par conséquent, c'est une question d'honnêteté fondamentale, me semble-t-il, que les éléments formés dans un esprit strictement confessionnel ne puissent être pris en considération pour l'attribution d'emplois dans l'enseignement de l'Etat. Sinon, je voudrais qu'on m'explique comment on justifie le fait de placer ses gens dans un enseignement que l'on combat ou — pour ne s'en tenir qu'à l'expression la plus modérée — qui ne donne pas satisfaction.

Constatacion: cette thèse n'a pas l'agrément du parti de droite.

C'est aux parents qu'incombe le devoir de décider, en conscience, dans quel établissement leurs enfants recevront l'enseignement. En fait, certains parents catholiques choisissent l'école confessionnelle; mais d'autres parents catholiques accordent leur confiance à l'école nationale et y envoient leurs enfants.

Zolang men een schoolpropaganda blijft voeren, dat de perken van eerlijke voorlichting schromelijk te buiten gaat, kan er geen verzoening worden bekomen en behouden blijven.

Des te meer kan er geen sprake zijn van verzoening zolang in zekere scholen de leerlingen rechtstreeks of onrechtstreeks in de actieve politieke strijd betrokken worden.

Van beide kanten moeten voldoende waarborgen worden gegeven. Ik heb met voldoening vastgesteld dat in de schoot van de Commissie een begrip houding wordt aangenomen tegenover dit pijnlijk vraagstuk.

Tenslotte zou ik willen doen opmerken dat de ouders geneigd tot het humanisme, nu evenmin in staat zijn om van hun recht om vrijelijk een school voor hun kinderen te kiezen gebruik te maken dan die andere ouders, die niet altijd over de nodige financiële middelen beschikken om aan hun kinderen het zuiver confessioneel onderwijs, dat zij wensen, te verschaffen.

Aangezien de door mij gestelde vraagstukken in de schoot der Commissie niet konden worden opgelost zal de Minister wel willen begrijpen dat ik de besluiten dezer Commissie niet onderschrijven kan, alhoewel ik geen enkel bezwaar heb tegen sommige voorstellen afzonderlijk genomen.

I. — EERBIED VOOR DE TAAIWETTEN EN HUN MODALITEITEN.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

P. V. — II/2 :

Op dit punt zijn alle leden der Commissie *volledig* accoord.

Het bestaan van secties voor normaalonderwijs van het Franse taalregime in zekere normaalscholen van het Vlaamse landsgedeelte is niet in strijd met de wet, maar het spreekt van zelf dat deze secties voor normaalonderwijs moeten of zouden moeten :

- 1°) beschikken over oefenscholen van het Franse taalregime;
- 2°) onderworpen zijn aan de Inspectie van het Franse taalregime.

II. — DE VEREISTEN VOOR DE DIPLOMA'S.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

P. V. — II/3 en vlg. :

De leden zijn eenstemmig accoord dat indien aan beide takken van het normaalonderwijs gelijke voordelen zouden worden gegeven ook *gelijke eisen* moeten worden gesteld inzake diploma's.

Voor wat de *algemene cursussen* betreft zijn deze vereisten voor de normaalscholen voor bewaarschoolonderwijs en de lagere normaalscholen vastgelegd in het Besluit van de Regent van 20 October 1947. In de middelbare normaalscholen van de Staat worden de cursussen in feite slechts gegeven door geaggregeerde licentiaten voor het middelbaar onderwijs van de hogere graad.

Een voorlopig statuut kan in de overgangperiode worden toegepast.

P. V. — II/4 :

In verband met de vereisten voor het *diploma van leraar in een lagere normaalschool* van de Staat laten de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs opmerken dat deze diplom'as slechts door *één enkele jury, een Staatsjury*, kunnen worden afgeleverd. Ze zijn van oordeel dat hen de mogelijkheid moet worden gegeven om voor een *vrije jury*, gecontroleerd door de Staat, te verschijnen zoals dit het geval is voor alle andere diploma's.

Aussi longtemps que persistera une propagande scolaire dépassant outrageusement les limites d'une information honnête, aucun apaisement ne pourra être acquis ou maintenu.

Il ne pourra davantage être question d'apaisement, aussi longtemps que, dans certaines écoles, les écoliers seront mêlés, directement ou indirectement, à la lutte politique active.

Des garanties suffisantes doivent être données de part et d'autre. J'ai constaté avec satisfaction l'attitude compréhensive adoptée au sein de la Commission au sujet de cette pénible question.

Enfin, je voudrais faire remarquer qu'actuellement les parents enclins à l'humanisme sont aussi peu en mesure d'user de leur droit de choisir librement une école que ces autres parents qui, désireux de procurer à leurs enfants un enseignement purement confessionnel, ne disposent pas toujours des moyens financiers nécessaires.

Puisque les problèmes que j'ai posés ne pouvaient être résolus de manière satisfaisante au sein de la Commission, M. le Ministre voudra bien comprendre que je ne peux pas souscrire aux conclusions de cette Commission, bien que je n'aie aucune objection à formuler contre certaines propositions prises isolément.

I. — RESPECT DES LOIS LINGUISTIQUES ET LEURS MODALITES.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accord des deux réseaux.

P.-V. — II/2 :

Ce point rencontre la *pleine adhésion* de tous les membres de la Commission.

L'existence de sections normales de régime linguistique français dans certaines écoles normales de la partie flamande du pays n'est pas en contradiction avec la loi; mais il va de soi que ces sections normales doivent ou devraient :

- 1°) disposer d'écoles d'application de régime linguistique français;
- 2°) être soumises à l'Inspection du régime linguistique français.

II. — LES EXIGENCES DE DIPLOME.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accord des deux réseaux.

P.-V. — II/3 et ss. :

Les membres admettent unanimement que, dans l'hypothèse où des avantages égaux seraient accordés aux deux réseaux d'enseignement normal, des *exigences égales* doivent être formulées en matière de diplômes.

En ce qui concerne les *cours généraux*, ces exigences sont stipulées dans l'arrêté du Régent du 20 octobre 1947 pour les écoles normales gardiennes et primaires. Dans les écoles normales moyennes de l'Etat, les cours ne sont professés, en fait, que par des licenciés agrégés de l'enseignement moyen du degré supérieur.

Un statut provisoire peut être appliqué pendant la période de transition.

P.-V. — II/4 :

A propos de l'exigence du *diplôme de professeur dans une école normale primaire de l'Etat*, les représentants de l'enseignement libre font observer qu'il n'existe qu'un *seul jury, un jury d'Etat*, pour délivrer ce diplôme. Ils pensent que la possibilité devrait leur être laissée de se présenter devant un *jury libre* sous le contrôle de l'Etat, comme c'est le cas pour tous les autres diplômes.

P. V. — II/4 en 5 :

De vertegenwoordigers van het officieel onderwijs stellen ook als mogelijke oplossing voor een paritaire jury voor alle leraars der beide takken.

Deze formule zou ook de goedkeuring wegdragen van het vrij onderwijs.

P. V. — V/6 :

De katholieke priesters hebben, tot hertoe, door het feit alleen dat zij hunne studiën in voorbereiding van het priesterschap voltooid hebben, het recht om alle vakken van algemene aard te doceren in de aangenomen normaalscholen. De Commissie, zich beroepend op de wet van 13 Juli 1951 en op de besluiten van de Gemengde Commissie voor het middelbaar onderwijs, stelt voor dat dit recht onder het nieuwe regime zou beperkt worden tot het onderricht in de moedertaal en de geschiedenis in de lagere, normaalscholen. Voor alle andere afdelingen moeten de leraren-priesters dezelfde diploma's bezitten als de leraren van het onderwijs van de Staat.

Behoudens verworven rechten wanneer zij genoeg hebben onderwezen en op gunstig advies van de inspectie, zouden de katholieke priesters belast met het onderwijs in andere vakken na een nader te bepalen overgangperiode moeten vervangen worden door leraren in het bezit van de vereiste diploma's.

P. V. — III/2, 3, V/6 :

Voor de bijzondere vakken (tekenen, muziek, huishoudkunde, handarbeid, lichamelijke opvoeding) worden de vereiste diploma's en de jury's die deze diploma's moet afleveren door besluiten bepaald. De federatie van het katholieke normaalonderwijs, de provinciën en de gemeenten mogen onder controle van de Staat, bekwaamheidsexamens rechtgevend om in deze bijzondere vakken te doceren, inrichten voor het aangenomen onderwijs. De Commissie is van oordeel dat er aanleiding toe bestaat, het status-quo te handhaven, onder beding van verscherping van de Staatscontrole in de schoot der examencommissies, die door de Provinciën, gemeenten en private organismen worden ingesteld.

Voor wat de toekomst betreft is de Commissie van oordeel dat men er zou moeten naar streven dat de leraren in de bijzondere vakken der normaalscholen een voldoende algemene ontwikkeling en een gespecialiseerde voorbereiding zouden hebben.

III. — DE GELIJKVORMIGHEID DER PROGRAMMA'S.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

Het Staatsprogramma wordt als basisprogramma genomen overeenkomstig artikel 6 in fine van het algemeen reglement waaraan de normaalscholen van de provinciën en gemeenten zich moeten onderwerpen evenals de private normaalscholen die wenssen te worden aangenomen door de regering en deze aanneming willen behouden.

P. V. — III/7 en 8 :

De Commissie verklaard zich accoord over het inlassen in het programma van een verplichte leergang in burgerlijke opvoeding in alle normaalscholen.

P. V. — III/5, 6 en 7 :

Een vertegenwoordiger van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten, vindt een reden te meer om een onderwijzer opgeleid in een vrije normaalschool niet toe te laten in de openbare lagere normaalscholen te doceren in het feit dat in deze normaalscholen het programma der Staatsinstellingen niet verplichtend is en vooral in het feit dat deze normaalscholen hunne leerlingen niet opleiden om het officieel Studieplan voor de lagere school toe te passen.

De vertegenwoordigers van het vrij onderwijs antwoorden op die verwerping dat in de katholieke normaalscholen de twee Studieplannen, dit van de officiële en dit van de katholieke scholen aan de leerlingen overhandigd worden.

P.-V. — II/4 et 5 :

Les représentants de l'enseignement officiel proposent, comme également possible, la solution du jury paritaire pour tous les professeurs des deux réseaux.

Cette formule aussi donnerait satisfaction à l'enseignement libre.

P.-V. — V/6 :

Les prêtres catholiques ont eu, jusqu'à présent, du seul fait de leurs études préparatoires à la prêtrise, le droit d'enseigner toutes les branches générales dans les écoles normales agréées. La Commission, se référant à la loi du 13 juillet 1951 et aux conclusions de la Commission mixte de l'enseignement moyen, propose que ce droit soit limité, sous le nouveau régime, à l'enseignement de la langue maternelle et de l'histoire dans les écoles normales primaires. Pour toutes les autres branches, les professeurs-prêtres devront être qualifiés au même titre que les professeurs de l'enseignement de l'Etat.

Sauf droit acquis, après une pratique suffisamment longue de leur enseignement et sur avis favorable de l'inspection, les prêtres catholiques chargés d'autres cours devraient, après une période transitoire à déterminer, être remplacés par des professeurs pourvus des diplômes requis.

P.-V. — III/2, 3, V/6 :

En ce qui concerne les cours spéciaux (dessin, musique, économie domestique, ouvrages manuels, éducation physique), des arrêtés déterminent les diplômes requis et établissent des jurys pour les délivrer. La Fédération de l'enseignement normal catholique, les Provinces et les communes sont autorisées à organiser, sous le contrôle de l'Etat, ces mêmes examens d'aptitude au professorat (cours spéciaux) dans l'enseignement agréé. La Commission estime qu'il y a lieu de maintenir le statu-quo sous réserve de renforcer le contrôle de l'Etat au sein des jurys organisés par les Provinces, les communes et les Organismes privés.

Pour l'avenir, elle est d'avis qu'il faudrait viser à ce que, pour enseigner à l'école normale, tous les professeurs des cours spéciaux témoignent d'une culture générale suffisante et d'une préparation spéciale adéquate.

III. — LA SIMILITUDE DES PROGRAMMES.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accord des deux réseaux.

Le programme de l'Etat est considéré comme programme de base conformément à l'article 6 in fine du règlement général auquel doivent se soumettre les écoles normales des provinces et des communes ainsi que les écoles normales privées pour obtenir et conserver l'agrégation du Gouvernement.

P.-V. — III/7 et 8 :

La Commission se déclare d'accord sur l'inscription au programme d'un cours d'instruction civique obligatoire pour toutes les écoles normales.

P.-V. — III/5, 6, 7 :

Les programmes suivis dans les institutions de l'Etat n'étant pas obligatoires dans les écoles normales agréées et, en particulier, les écoles normales n'initiant pas leurs élèves à la mise en œuvre du Plan d'études officiel pour les classes primaires, un représentant de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics voit là une raison supplémentaire pour qu'un instituteur formé dans ces écoles normales ne puisse pas enseigner dans les écoles primaires dépendant des pouvoirs publics.

Les représentants de l'enseignement libre répondent qu'il est de règle, dans les écoles normales catholiques, de mettre les deux Plans d'études — l'officiel et celui des écoles catholiques — en mains des futurs éducateurs.

P. V. — IV/10. 11.

De vertegenwoordigers van het officieel onderwijs verlangen dat de aangenomen normaalscholen evengoed als deze van de Staat zouden verplicht worden hunne handboeken te kiezen uit de lijst der werken goedgekeurd door de verbeteringsraad van het normaal-onderwijs.

Het vrij onderwijs zou met dit voorstel kunnen accoord gaan op voorwaarde dat gezegde commissie op paritaire leest zou geschoeid worden, samengesteld door de Minister, op voorstel van de Administratie en na raadpleging van de Federatie van het Katholiek normaalonderwijs.

P. V. — III/8:

Men heeft voor de commissie het vraagstuk opgeworpen van de *vrijstelling van het volgen van de les van godsdienst in de normaalscholen*. Om redenen die zij hebben uiteengezet stellen sommige leden voor in de normaalscholen de modaliteiten van vrijstelling toe te passen bepaald in artikel 8 van de gecoördineerde wetten op het middelbaar onderwijs.

De vertegenwoordigers van het vrij onderwijs zijn van oordeel dat deze veranderingen geen moeilijkheid zal opleveren aangezien over deze wet voorafgaandelijk een accoord gesloten werd tussen het Episcopaat en de regering.

De tekst der diploma's afgeleverd door het lager normaalonderwijs zal gelijk zijn.

IV. — VOORWAARDEN BETREFFENDE HET MINIMUM AANTAL LEERLINGEN EN DE NORMALISATIE VAN DE TWEE TAKKEN VAN NORMAALSCHOLEN.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

A. — Algemene beginselen.

De vertegenwoordigers van het vrij onderwijs zijn accoord met hun collega's over de noodzakelijkheid om de tegenwoordige toestand te normaliseren, aangezien er enerzijds te veel aangenomen normaalscholen voor meisjes zijn en anderzijds in de provincie Limburg geen enkele normaalschool van de Staat is — noch voor jongens noch voor meisjes — en dat er ook geen Staatsnormaalschool voor meisjes bestaat in de provincie Oost-Vlaanderen en Antwerpen.

Bij gevolg verklaart de commissie zich voorstander van :

- 1°) het behoud van de bestaande Staatsnormaalscholen;
- 2°) het oprichten van noodzakelijk geachte Staatsnormaalscholen;

3°) het vaststellen van criteria die zouden toelaten in de toekomst een rechtvaardig evenwicht tussen beide takken tot stand te brengen en te behouden;

4°) het vaststellen van een voorafgaandelijke clause waardoor aan iedere tak tenminste één normaalschool per provincie gewaarborgd wordt voor jongens als voor meisjes (lagere normaalschool, en normaalschool voor bewaarschoolonderwijs, met uitzondering van middelbare normaalscholen).

B. — Beginselen van toepassing op de aangenomen normaalscholen.

1°) Behoud van de huidige voorwaarden betreffende de lokalen, de opvoedkundige uitrusting, enz. — thans opgelegd aan de lagere normaalscholen en de normaalscholen voor bewaarschoolonderwijs — en uitbreiding binnen een vast te stellen termijn van deze voorwaarden tot de middelbare normaalscholen.

2°) De Commissie is van oordeel dat men bij de aanneming de vervulling van materiële voorwaarden en een minimum aantal leerlingen moet eisen.

Zowel voor de aanneming als voor het toekennen van toelagen-bezoldigingen houdt de Commissie zich aan onderstaande regelen :

P.-V. — IV/10. 11:

Des représentants de l'enseignement officiel demandent que les écoles normales agréées soient tenues comme celles de l'Etat de choisir leurs manuels dans les listes des ouvrages approuvés par le Conseil de perfectionnement de l'enseignement normal.

L'enseignement libre pourrait se déclarer d'accord sur cette proposition à condition que le dit Conseil soit de composition paritaire, constitué par le Ministre, sur proposition de l'Administration, après consultation de la Fédération de l'enseignement normal catholique.

P.-V. — III/8:

Devant la Commission a été soulevée la question de la *dispense du cours de religion dans les écoles normales*. Pour des raisons qu'ils ont exposées des membres proposent l'application aux écoles normales des modalités de dispense qui figurent à l'article 8 des lois coordonnées de l'enseignement moyen.

Les représentants de l'enseignement libre pensent que ce changement ne soulèvera pas de difficultés, le vote de cette loi ayant été précédé d'un accord entre l'Episcopat et le Gouvernement.

Le texte des diplômes délivrés par l'enseignement normal primaire sera unique.

IV. — CONDITIONS RELATIVES AUX MINIMA D'ELEVES ET A LA NORMALISATION DES DEUX RESEAUX D'ECOLES NORMALES.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accoord des deux réseaux.

A. — Principes généraux.

Les représentants de l'enseignement libre sont d'accord avec leurs collègues pour reconnaître la nécessité d'une normalisation de la situation existante, étant donné que les écoles normales agréées pour filles sont en trop grand nombre et que, d'autre part, il n'y a pas d'école normale de l'Etat — ni pour filles ni pour garçons — dans la province de Limbourg; qu'il n'y a pas non plus d'école normale de l'Etat pour filles dans la Flandre orientale et la province d'Anvers.

En conséquence, la Commission se prononce en faveur :

- 1°) du maintien des écoles normales de l'Etat existantes;
- 2°) de la création des écoles normales de l'Etat reconnues nécessaires;
- 3°) de la fixation de critères tels qu'un juste équilibre entre ces deux réseaux soit établi et maintenu à l'avenir;

4°) de la fixation d'une clause préalable de sauvegarde : au moins une école de chaque réseau, pour les élèves de chaque sexe, dans chaque province (école normale primaire et école normale gardienne, à l'exception des écoles normales moyennes).

B. — Principes applicables aux écoles normales agréées.

1°) Maintien des conditions relatives aux locaux, à l'équipement pédagogique, etc. — imposées actuellement aux écoles normales primaires et aux écoles normales gardiennes — et extension dans un délai à fixer de ces conditions aux écoles normales moyennes.

2°) La Commission estime que l'agrégation doit être conditionnée à la fois par des exigences matérielles et par des minima de population.

Tant pour l'agrégation que pour l'octroi des subsides-traitements, la Commission se rallie aux règles ci-après :

	Aantal leerlingen	Aantal toelagen-bezoldigingen
Normaalscholen voor Bewaarschoolonderwijs. (3 studiejaren.)		
Optimum peil	60	4
Tussen peil	45 tot 59	3
Critisch peil	30 tot 44	2
Afschaffing der toelagen	< 30	0
Lagere Normaalscholen. (4 studiejaren.)		
Optimum peil	80	7
Tussen peil	60 tot 79	6
Critisch peil	40 tot 59	4
Afschaffing der toelagen	< 40	0
Middelbare Normaalscholen verondersteld : 3 afdelingen. (2 studiejaren.)		
Optimum peil	50	7
Tussen peil	40 tot 49	5
Critisch peil	30 tot 39	3
Afschaffing der toelagen	< 30	0

a) De toelagen-bezoldigingen voor de bestuurders en godsdienstleeraars werden niet in de tabel opgenomen. Aan een autonome normaalschool voor bewaarschoolonderwijs wordt geen bezoldiging voor een bestuurster verstrekt. Een bestuursvergoeding kan worden toegekend aan een autonome middelbare normaalschool met meer dan 50 leerlingen, waarvan verondersteld wordt dat zij drie afdelingen bezit.

b) Wanneer een bepaalde school door de vermindering van het aantal leerlingen van een hogere categorie in een lagere zou vallen zou zulks aanleiding geven tot de toepassing van een overgangsmaatregel die men als volgt zou kunnen omschrijven: de vermindering van het aantal vergoedingen-bezoldigingen zal niet van kracht worden vóór het begin van het schooljaar volgende op het lopende schooljaar.

c) Voor de ontubbeling van klassen zouden voor de aangenomen normaalscholen dezelfde regelen toepasselijk zijn als voor de normaalscholen van de Staat.

d) In beginsel verliest een school wiens leerlingenaantal onder het laagste peil daalt de aanneming. Indien het echter niet mogelijk zou zijn om de overblijvende leerlingen naar een andere normaalschool te zenden zou de afschaffing van de aanneming slechts van kracht worden wanneer deze leerlingen hunne studiën voleind hebben.

Voor de normaalscholen waar uitsluitend godsdienstleraren worden opgeleid moet een uitzonderingsclausule voorzien worden waardoor zij de aanneming zonder subsidiën zouden kunnen blijven genieten wanneer het aantal leerlingen op een zeker ogenblik beneden het laagste peil zou dalen.

P. V. — V/2 :

Het wekelijks uurrooster voor de godsdienstleergang zou hetzelfde moeten zijn als voor de leergang in zede-leer.

De vertegenwoordigers van het vrij onderwijs verklaren zich hierover accoord maar ze zouden toch wensen dat men in de aangenomen normaalscholen een bovengallig uur per week zou bezoldigen.

P. V. — II/7, 8 :

De zelfstandige normaalscholen voor bewaarschoolonderwijs, niet aangesloten bij een lagere normaalschool hebben de aandacht van de Commissie gaande gemaakt. In se, is de aansluiting economisch en pedagogisch te verkiezen. Men kan zich nochtans niet uitspreken over hunne afschaffing, maar natuurlijk moeten deze scholen zich, voor wat de diploma's der leraren, de oefenscholen, de pedagogische uitrusting, de minima van bevolking, enz., betreft, aan dezelfde voorwaarden onderwerpen als de andere scholen.

	Nombre des élèves	Nombre des subsides-traitements
Ecole normale gardienne. (3 années d'études.)		
Echelon optimum	60	4
Echelon intermédiaire	45 à 59	3
Echelon critique	30 à 44	2
Retrait de l'agrégation	< 30	0
Ecole normale primaire. (4 années d'études.)		
Echelon optimum	80	7
Echelon intermédiaire	60 à 79	6
Echelon critique	40 à 59	4
Retrait de l'agrégation	< 40	0
Ecole normale moyenne supposée à 3 sections. (2 années d'études.)		
Echelon optimum	50	7
Echelon intermédiaire	40 à 49	5
Echelon critique	30 à 39	3
Retrait de l'agrégation	< 30	0

a) Ne sont pas portés au tableau : les subsides-traitements pour les directeurs et les professeurs de religion. Il n'est pas alloué de traitement de directrice à une école normale gardienne autonome. Pour les écoles normales moyennes autonomes, supposées à 3 sections, dont la population dépasse 50 élèves, une indemnité de direction pourra être allouée.

b) Un fléchissement de population d'un échelon supérieur à un échelon inférieur donnerait lieu à l'application d'une mesure transitoire qui pourrait être libellée comme suit : la réduction du nombre des subsides-traitements ne deviendra effective qu'à la rentrée des classes qui suivra immédiatement l'année scolaire en cours.

c) Les mêmes règles de dédoublement de classes seraient appliquées aux écoles normales agrées et aux écoles normales de l'Etat.

d) En principe, l'école dont la population descend en dessous de l'échelon inférieur perd l'agrégation : toutefois, s'il n'était pas possible de transférer les élèves dans une autre école normale, la suppression de l'agrégation ne deviendrait effective qu'après que les élèves ayant commencé leurs études les auraient terminées.

Une clause d'exception, assurant le maintien de l'agrégation sans subsides aux écoles normales exclusivement destinées à la préparation d'instituteurs religieux, lorsque la population y descend momentanément en dessous de l'échelon inférieur, doit être prévue.

P.-V. — V/2 :

L'horaire hebdomadaire du cours de religion serait égal à celui de morale.

Les représentants de l'enseignement libre se déclarent d'accord mais ils souhaiteraient cependant que l'on envisage la rémunération d'une heure hebdomadaire supplémentaire dans les écoles normales agrées.

P.-V. — II/7, 8 :

Les écoles normales gardiennes autonomes qui ne sont pas rattachées à une école normale primaire ont retenu l'attention de la Commission. Pédagogiquement et économiquement, le rattachement est, en soi, meilleur. On ne peut toutefois se prononcer pour leur suppression; mais il est entendu que ces écoles doivent se soumettre aux mêmes conditions que les autres en ce qui concerne les diplômes des professeurs, l'école d'application, l'équipement pédagogique, les minima de population, etc.

P. V. — II/12:

Dezelfde vraag stelt zich ook voor de *middelbare normaalscholen*. Het is niet mogelijk om in algemene termen de beste oplossing aan te geven: alleenstaande afdeling of afdeling aangesloten bij een lagere normaalschool. Voor de onmiddellijke toekomst wenst de Commissie de aansluiting zonder door nochtans een strikte voorwaarde voor aanneming of behoud van de aanneming van te maken.

Elke aangenomen normaalschool moet een *Oefenschool* hebben welke onder de algemene leiding staat van de directeur van de normaalschool en onder de opvoedkundige leiding van de leraar in de opvoedkunde aan de normaalschool. Dezelfde regel geldt voor de normaalscholen voor bewaarschoolonderwijs en de middelbare normaalscholen.

V. — KOSTELOOSHEID. VERMINDERING VAN SCHOOLGELD.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

P. V. — III/15:

In de Staatsnormaalscholen is het onderwijs *wettelijk kosteloos* in die zin dat de leerlingen geen schoolgeld betalen. Voor het pensioengeld der internen wordt geen enkele vermindering toegestaan; de externen dragen bij in de kosten van onderhoud tot een maximum van 1/10^e van het pensioengeld van de internen.

De vertegenwoordigers van het vrij onderwijs laten opmerken dat zij het schoolgeld niet geheel zouden kunnen afschaffen aangezien de toelagen-bezoldigingen slechts een gedeelte van de onderhoudskosten dekken.

VI. — VEREISTEN VAN GELIJKE BEZOLDIGING VAN DE LERAREN.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

P. V. — IV/10:

De gelijke bezoldiging van de leraren van beide onderwijstakken dient tot grondstelling van de gedachtenwisseling der Commissie en van deze besluiten.

P. V. — III/17:

Het spreekt vanzelf dat aan gelijke bezoldiging gelijke prestaties moeten beantwoorden. Een minimum van 20 lesuren en een maximum van 23 uur voor een volledig ambt in normaalscholen voor bewaarschoolonderwijs en de lagere normaalscholen; een minimum van 18 lesuren en een maximum van 20 lesuren voor de middelbare normaalscholen. Wanneer het aantal lesuren, naargelang het een lagere of middelbare normaalschool betreft, minder dan 20 of 18 bedraagt, zouden ze vergoed worden op basis van 1/20^e per wekelijks lesuur. De cumuls en overwerk zouden in het vrij onderwijs geregeld worden volgens dezelfde modaliteiten als deze in voege in het normaalonderwijs van de Staat.

Indien het voorbereidend jaar voor de lagere normaalschool zou blijven bestaan, zouden de lessen die daar gegeven worden meetellen om het minimum, vereist voor een volledig ambt, te bereiken.

VII. — GELIJKVORMIGHEID VAN CONTROLE.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

P. V. — III/10, IV/8 en vlg.:

Staatscontrole dringt zich op; daarover is iedereen accoord. Nochtans moet de Staat, die controle uitoefend, aan het Bestuur der instelling zijn eigen verantwoordelijkheid laten. In het normaalonderwijs wordt de controle vooral uitgeoefend door het nazicht der registers en

P.-V. — II/12:

La même question se pose aussi au sujet des *écoles normales moyennes*. Il n'est pas possible de donner en termes généraux la solution la meilleure: section isolée ou section accrochée à une école normale primaire. Pour l'immédiat, la Commission souhaite la germination sans toutefois en faire une stricte condition d'agrégation ou de maintien de l'agrégation.

Toute école normale agréée doit avoir une *école d'application* placée sous la direction générale du directeur de l'école normale et sous la direction pédagogique du professeur de pédagogie de l'école normale. Même règle pour les écoles normales gardiennes et pour les écoles normales moyennes.

V. — GRATUITE SCOLAIRE. REDUCTION DE MINERVAL.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accoord des deux réseaux.

P.-V. — III/15:

Dans les écoles normales de l'Etat, l'enseignement est *légalement gratuit* en ce sens que les élèves n'y payent pas de minerval. Aucune réduction n'y est consentie sur le prix de la pension des élèves internes; les externes y participent aux frais de fonctionnement à concurrence de 1/10 au maximum du montant de la pension des élèves internes.

Les représentants de l'enseignement libre font observer qu'il ne leur serait pas possible de supprimer le *minerval*, parce que les subsides-traitements alloués ne couvrent qu'une partie des frais de fonctionnement.

VI. — EXIGENCES DE REMUNERATION IDENTIQUE POUR LES PROFESSEURS.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accoord des deux réseaux.

P.-V. — IV/10:

La rémunération identique pour les professeurs des deux enseignements sert d'hypothèse de base aux échanges de vues de la Commission et aux présentes conclusions.

P.-V. — III/17:

Il va de soi qu'à des traitements identiques doivent correspondre des prestations égales: minimum de 20 heures de cours et maximum de 23 heures pour une charge complète dans les sections normales gardiennes et primaires; minimum de 18 heures et maximum de 20 heures dans les écoles normales moyennes. Pour les charges inférieures à 20 heures ou à 18 heures suivant qu'il s'agit de l'école normale primaire ou de l'école normale moyenne, elles seraient rétribuées sur la base de 1/20 par heure de prestation hebdomadaire. Quant aux cumuls et surcroits de travail, ils seraient réglés dans l'enseignement libre suivant les modalités en vigueur dans l'enseignement normal de l'Etat.

Si la classe préparatoire de l'école normale primaire subsistait, les cours qui y seraient donnés entreraient en ligne de compte pour parfaire le minimum de 20 heures nécessaire à la formation d'une charge complète.

VII. — SIMILITUDE DE CONTROLE.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accoord des deux réseaux.

P.-V. — III/10, IV/8 et ss.:

Un contrôle de l'Etat s'impose; il y a unanimité à cet égard. Encore faut-il, cependant, que l'Etat qui contrôle laisse aux Chefs d'établissement les responsabilités qui leur reviennent. Dans l'enseignement normal, le contrôle s'exerce surtout par la vérification des registres et des

der lijsten die de directie dagelijks moet bijhouden, door de overgangsexamens en de inspectie der lessen.

Voor de lagere normaalscholen worden de te houden registers opgesomd in het algemeen reglement waaraan die scholen zich moeten onderwerpen om de aanneming te verkrijgen en te behouden. Daarbij moeten zij ook de administratieve en opvoedkundige dossiers van het leraarskorps bijhouden. Voor de twee andere afdelingen van normaalscholen (bewaarschoolonderwijs en middelbare) worden gelijkaardige voorschriften in het vooruitzicht gesteld.

P. V. — IV/7 :

In de normaalscholen voor bewaarschoolonderwijs worden de *ingangs*-, *overgangs*-, en *uitgangsexamens* met uiterste nauwgezetheid gereguleerd. De Commissie heeft hierover geen wens te kennen te geven behalve dat de delegatie van de Regering bij de uitgangsexamens dezelfde zou zijn voor beide onderwijsstakken.

P. V. — II/5 :

Sommige leden wensen dat de afgevaardigde van de Staat voorzitter zou zijn van de jury voor de uitgangsexamens van de aangenomen normaalscholen zoals dit het geval is voor de jury der Staatsnormaalscholen. Hetzelfde regime zou worden toegepast in de normaalscholen voor bewaarschoolonderwijs.

Andere leden wensen dat het gebruik in voege in de aangenomen normaalscholen waar de bestuurder der normaalschool het voorzitterschap van de jury waarneemt zou veralgemeend worden.

Nochtans weigeren deze leden niet de afgevaardigde als voorzitter te aanvaarden.

Het is tenslotte mogelijk tot een accoord te komen.

P. V. — IV/5 en vlg. :

Van zodra de vrije middelbare normaalscholen aangenomen zullen zijn zal het stelsel van centrale jury zoals het nu in voege is, vervangen worden door een stelsel van jury's samengesteld naar het model van de jury's der middelbare normaalscholen van de Staat. De Commissie stelt nochtans een *lichte wijziging* voor, welke toepasselijk zijn zou op al de middelbare normaalscholen; de Regering zou bij elke jury twee leden, waaronder de voorzitter, afvaardigen, de secretaris zou genomen worden uit het personeel van de school.

P. V. — IV/4, vlg. en V/3 :

De kwestie van de afgevaardigde van de Staat bij de *ingangsexamens* van de lagere normaalscholen werd opgeworpen. Men stelt voor de afgevaardigde de *ingangsexamens* te laten bijwonen wanneer het aantal leerlingen de minimumgrens benadert en de aanneming van de school in gevaar gebracht wordt.

De afgevaardigden der vrije scholen zien daarin geen voldoende reden om een uitzondering te maken op een regel welke sedert het begin van de aanneming der normaalscholen in voege is.

Voor de kandidaten welke geen normale studiën aan een normaalschool gedaan hebben zal men jury's moeten samenstellen zoals deze voorzien in artikel 24 van de organieke wet op het lager onderwijs voor het afleveren van diploma's van bewaarschoolonderwijzers en van het diploma van geaggregeerde leraar aan het middelbaar onderwijs van de lagere graad.

P. V. — IV/12 :

Naar aanleiding van een opmerking van een lid der Commissie over de copïes der leerlingen welke deelnemen aan een *examen in godsdienst* wenste de Commissie eenparig een accoord tussen de Minister en de Bisschoppen en dat de rechten en plichten van de godsdienstleraar nauwkeurig zouden bepaald worden.

P. V. — III/9 :

Aangaande de tweede taal is de Commissie van oordeel dat het huidige reglement over de examens ingesteld bij Ministerieel Besluit van 13 September 1932 (mondeling examen, uitsluiting onder 7/10^e, enz.) zou moeten herzien worden.

P. V. — III/10 en 12, IV/8 :

De Commissie aanvaardt zonder moeite dat de inspectie noodzakelijk slaat op :

- 1°) de opvoedkundige organisatie der lessen;
- 2°) de materiële inrichting en de andere voorwaarden vereist om de aanneming te verwerven en te behouden;
- 3°) het houden der registers, lijsten, dossiers en documenten die zich in de school moeten bevinden.

listes que les directions doivent tenir à jour, par les examens de passage et de sortie et par l'inspection des cours.

Pour les écoles normales primaires, les registres à tenir sont énumérés dans le règlement général auquel ces écoles doivent se soumettre pour acquérir et conserver l'agrégation. Il faut y ajouter la tenue des dossiers administratifs et pédagogiques des membres du personnel. Des prescriptions similaires sont à prévoir pour les deux autres catégories d'écoles normales (gardiennes et moyennes).

P.-V. — IV/7 :

Dans les écoles normales gardiennes et primaires, les examens d'admission, de passage et de fin d'études sont minutieusement réglementés. La Commission n'a pas de désir à exprimer à ce sujet à part une la délégation du représentant du Gouvernement aux examens de fin d'études ne devrait pas être différente d'un réseau à l'autre.

P.-V. — II/5 :

Des membres souhaitent que le délégué de l'Etat soit président du jury aux examens de sortie des écoles normales agrégées comme il l'est au même jury dans les écoles normales de l'Etat.

Le même régime serait appliqué aux écoles normales gardiennes.

Les préférences d'autres membres vont à la généralisation des règles en usage dans les écoles normales agrégées où la présidence du jury est laissée au directeur de l'école normale.

Toutefois, ces membres ne s'opposent pas à l'admission du délégué comme président.

En somme, il y a possibilité d'accord.

P.-V. — IV/5 et ss. :

Dans les écoles normales moyennes libres, du moment qu'elles seront agrégées, le système de jury central tel qu'il fonctionne actuellement ferait place aux jurys formés sur le modèle de ceux des écoles normales moyennes de l'Etat. La Commission propose toutefois une *légère modification*, valable pour toutes les écoles normales moyennes : le Gouvernement déléguerait deux membres, dont le président, à chaque jury, le secrétaire étant pris dans le personnel de l'école.

P.-V. — IV/4 et ss. V/3 :

La question du délégué de l'Etat aux examens d'admission à l'école normale primaire a été soulevée. La présence du délégué est proposée aux examens d'admission lorsque le chiffre de la population approche de la limite inférieure et met l'agrégation de l'école en danger.

Les délégués de l'enseignement libre ne voient pas là une raison suffisante pour créer des exceptions à une règle en vigueur depuis l'origine des écoles normales agrégées.

Pour les candidats n'ayant pas fait d'études normales régulières, il y aura lieu de créer des jurys sur le modèle du jury pour l'examen d'instituteur prévu à l'article 24 de la loi organique de l'enseignement primaire, pour la délivrance du diplôme d'institutrice gardienne et du diplôme de professeur agrégé de l'enseignement moyen du degré inférieur.

P.-V. — IV/12 :

Un membre ayant présenté des observations au sujet des copïes des élèves participant à l'examen de religion, la Commission a été unanime à souhaiter qu'une entente s'établisse entre le Ministre et les Evêques et que les droits et obligations du professeur de religion soient précisés à cet égard.

P.-V. — III/9 :

Au sujet de la *seconde langue*, la Commission est d'avis que devrait être revu le règlement actuel des examens institués par l'arrêté ministériel du 13 septembre 1932 (examen oral, cote d'exclusion 7/10, etc.).

P.-V. — III/10 et 12, IV/8 :

La Commission admet sans difficulté que l'inspection porte nécessairement :

- 1°) sur l'organisation pédagogique des cours;
- 2°) sur l'organisation matérielle et les autres conditions exigées pour l'obtention et le maintien de l'agrégation;
- 3°) sur la tenue des registres, listes, dossiers et documents qui doivent se trouver à l'école.

P. V. — IV/9:

Zij is ook van oordeel dat de inspectie over een doelmatige procedure moet kunnen beschikken om een leraar van een normaalschool uit zijn functie te ontheffen wanneer, nadat alle overredingsmiddelen uitgeput zijn, wordt vastgesteld dat betreffende leraar niet voldoet en onbekwaam is om zich te beteren.

VIII en IX. — DE POLITIEKE PROBLEMEN. SCHOOLPROPAGANDA EN DELOYALE CONCURRENTIE.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare diensten.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

P. V. — IV/15:

De Commissie keurt elke politieke propaganda in de school, gelijk door wie en onder eender welke vorm, af. Zij zou het zeer op prijs stellen wanneer het gebruik van minderjarigen voor politieke doeleinden bij wet zou verboden worden.

P. V. — V/5:

Zij drukt de wens uit dat al de leraren der normaalscholen zonder onderscheid op dezelfde voet zouden geplaatst worden voor wat betreft het verbod om een politiek mandaat uit te oefenen.

P. V. — IV/12 en vlg.:

Alle leden van de Commissie, zonder uitzondering, gaan accoord om alle oneerlijke concurrentie te laken en zijn eenparig van oordeel dat noch leraars noch leerlingen der beide onderwijstakken de partijpolitiek in de school mogen brengen.

De processen-verbaal vermelden feiten die door de leden van het vrije onderwijs evenzeer als door deze van het officieel onderwijs worden afgekeurd.

P. V. — IV/14:

De Commissie trekt zeer bijzonder de aandacht van de Minister op een zeer praktisch voorstel van een harer leden, namelijk, de oprichting van een *Bestendige Commissie van Schoolverzoening*, waarin het vrij onderwijs, de gemeenten, de provincies en de Staat, zouden vertegenwoordigd zijn. Deze Commissie zou zich op de hoogte houden van allerlei feiten van aard om de goede verstandhouding tussen beide onderwijstakken in gevaar te brengen; zij zou de gegrondheid der klachten onderzoeken, de geschillen beslechten en zou aan de verantwoordelijke overheden van beide takken het gebaar van afkeuring voorstellen dat een herhaling van vijandige of onkiese feiten zou kunnen voorkomen. Hare bevoegdheid zou zelfs kunnen worden uitgebreid tot de conflicten tussen de inspectie en de schoolbesturen; zij zou niet tot sancties overgaan zonder een voorafgaandelijke verwittiging te hebben gegeven.

Het sluiten van een dergelijk « gentlemen's agreement » zou misschien tot de verzoening kunnen bijdragen.

X. — ALLERLEI.

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het onderwijs, georganiseerd door de openbare

Voorstellen van de vertegenwoordigers van het vrij onderwijs.

Accoord tussen beide takken.

De Commissie is het eens over de volgende punten:

P. V. — V/3:

1. *De overgang der leerlingen* van een school naar een andere: behoud het statu-quo.

P. V. — V/4:

2. *Stabiliteitsstatuut* van het personeel der aangenomen normaalscholen. Het ware te wensen dat de bevoegde overheden van het vrije onderwijs een statuut zouden opmaken waardoor aan het personeel der aangenomen normaalscholen stabiliteit en zekerheid zou gewaarborgd worden en dat dit statuut aan de Minister zou worden bekend gemaakt.

3. *Eenmaking der verlofdagen en vacaties*. Het ware te wensen dat er tussen de Minister en de hogere Kerkelijke Overheden een accoord zou worden gesloten om de datum van de grote vakantie in

P.-V. — IV/9:

Elle est d'avis aussi que l'Inspection doit disposer d'une procédure destinée à écarter de ses fonctions un professeur d'école normale lorsqu'après épuisement des moyens de persuasion il aura été constaté que ce professeur est insuffisant et incapable de s'amender.

VIII et IX. — LES PROBLEMES POLITIQUES. PROPAGANDE SCOLAIRE — CONCURRENCE DELOYALE.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accord des deux réseaux.

P.-V. — IV/15:

La Commission réproue toute propagande politique faite à l'école par qui que ce soit et sous quelque forme que ce soit. Elle verrait volontiers inscrite dans une loi l'interdiction d'employer les services de mineurs à des fins politiques.

P.-V. — V/5:

Elle émet le vœu qu'en ce qui concerne l'interdiction d'exercer un mandat politique, les professeurs de toutes les écoles normales, sans distinction, soient mis sur le même pied.

P.-V. — IV/12 et ss.:

Il n'y a pas un membre de la Commission qui ne réproue toute manifestation de concurrence déloyale et ne convienne que maîtres et élèves des deux réseaux d'enseignement doivent s'abstenir d'introduire la politique des partis à l'école.

Les procès-verbaux relatent des faits que les membres de l'enseignement libre désapprouvent autant que ceux de l'enseignement officiel.

P.-V. — IV/14:

La Commission attire la particulière attention de M. le Ministre sur le caractère pratique d'une suggestion faite par un de ses membres à savoir la création d'une *Commission permanente d'apaisement scolaire* où seraient représentés l'enseignement libre, les communes, les provinces et l'Etat. Cette Commission serait saisie des incidents de nature à compromettre les bons rapports entre les deux enseignements; elle examinerait le bien-fondé des plaintes, aplanirait les différends et proposerait aux autorités responsables des deux réseaux le geste de désaveu susceptible de prévenir le renouvellement des actes hostiles ou maladroits. Sa compétence pourrait même s'étendre aux conflits qui opposeraient l'inspection aux directions d'école; elle donnerait son avis préalablement à tout recours à des sanctions.

La conclusion de cette sorte de « gentlemen's agreement » contribuerait peut-être à la pacification.

X. — DIVERS.

Propositions des représentants de l'enseignement organisé par les pouvoirs publics.

Propositions des représentants de l'enseignement libre.

Accord des deux réseaux.

La Commission marque son accord sur les points ci-après:

P.-V. — V/3:

1. *Les transferts d'élèves* d'une école à une autre: maintien du statu-quo.

P.-V. — V/4:

2. *Statut de stabilité* du personnel des écoles normales agréées. Il est à souhaiter qu'un statut assurant des garanties de stabilité et de sécurité au personnel des écoles normales agréées soit établi par les autorités compétentes de l'enseignement libre et porté à la connaissance du Ministre.

3. *Unification des congés et vacances*. Une entente entre le Ministre et les hautes autorités religieuses tendant à unifier les dates des grandes vacances pour tous les établissements d'enseignement est souhaitée.

alle onderwijsinstellingen gelijk te schakelen. De Federatie van het Katholieke Normaalonderwijs zou van de haar aangesloten normaalscholen moeten verkrijgen dat de data van de andere vacaties en verlofdagen gelijkvormig zouden bepaald worden.

P. V. — V/4 :

4. Aan de oefenscholen van de normaalscholen zou een speciaal regime moeten toegestaan worden.

Met het oog op de functionele rol van de oefenscholen der normaalscholen, onderstreept de Commissie de dubbele noodzakelijkheid :

a) deze klassen toe te vertrouwen aan zeer bekwaam personeel, wat veronderstelt :

1° dat de oefenklassen der aangenomen normaalscholen zouden moeten vrijgesteld worden van de regel die eist dat de boventallige agenten binnen een groep van aangenomen lagere scholen worden overgeplaatst. Deze klassen zouden kunnen afhangen van het Bestuur van het Normaalonderwijs in plaats van te vallen onder het Bestuur van het Lager Onderwijs.

2° dat de Minister in de oefenscholen van de Staatsnormaalscholen de benoeming slechts doen zou na het Bestuur der instelling te hebben gehoord, en enkel met de bekommernis van bekwaame en ervaren leerkrachten aan te stellen.

b) bij het oprichten, onderhouden en afschaffen van oefenklassen een speciaal barema aan te nemen op basis van hoogstens 25 leerlingen per klas.

P. V. — IV/11 en 12 :

5. Wens : accoord te sluiten tussen de Minister en de Kerkelijke Overheden om de hoofden van de normaalscholen van de Staat toe te laten bij de leergangen in godsdienst tegenwoordig te zijn zoals dit voor alle andere vakken het geval is, onder formeel voorbehoud zich te onthouden van elke immenging in de te onderwijzen stof en de wijze van onderrichten.

KORT COMMENTAAR OP DE BESLUITEN WAARTOE HET WERK VAN DE COMMISSIE HEEFT GELEID.

De tegenstrijdige besluiten zijn weinig talrijk en van ondergeschikt belang; de eensluidende besluiten zijn in de meerderheid. Men heeft dus een breed basisaccord bereikt.

Aangezien ieder besluit — de ernstige bezwaren van de heer Merecy inbegrepen — gecommenteerd worden in de hierbijgevoegde processen-verbal der zittingen, heb ik de eer de heer Minister te verzoeken zich te willen houden aan die processen-verbaal. De leden der Commissie hebben ze eenstemmig bondig maar duidelijk gewenst.

Alle andere commentaar schijnt mij overbodig.

De Minister late mij nochtans toe zijn aandacht te vragen voor volgende belangrijke opmerkingen :

in de ene zowel als in de andere gemengde commissie waarvan de Heer Minister mij het voorzitterschap heeft opgedragen hebben de leden, ambtenaren, woordvoerders van het officieel onderwijs, eraan gehouden als hunne innige overtuiging te kennen te geven dat de schoolvrede een mythe of een vrome wens blijven zou zolang :

— het personeel der bewaarscholen en lagere scholen ingericht door de openbare machten niet exclusief zou worden aangeworven onder de gediplomeerden der officiële normaalscholen;

— zolang zekere practijken van schoolpropaganda, die een aanslag zijn op de waardigheid van de persoon der leerlingen, ouders en leraars, zowel als op de objectieve waarheid, zullen aangemoedigd of geduld worden.

De Directeur-Generaal,
Voorzitter van de Gemengde Commissie van het normaalonderwijs,

L. VERNIERS.

La Fédération de l'enseignement normal catholique devrait obtenir de ses écoles normales affiliées une fixation uniforme des autres vacances et congés en cours d'année.

P.-V. — V/4 :

4. Un régime spécial devrait être accordé aux classes d'application des écoles normales.

Considérant le rôle fonctionnel dévolu aux classes d'application des écoles normales, la Commission souligne la double nécessité :

a) de confier ces classes à un personnel hautement qualifié, ce qui postule :

1°) que les classes d'application des écoles normales agréées doivent échapper à la règle qui impose le transfert des agents en surnombre à l'intérieur d'un groupe d'écoles primaires adoptables. Ces classes pourraient relever de l'Administration de l'enseignement normal plutôt que de l'Administration de l'enseignement primaire.

2°) que les désignations ministérielles aux emplois d'instituteur d'école d'application dans les écoles normales de l'Etat procèdent exclusivement du souci de nommer des instituteurs expérimentés et compétents, la Direction de l'établissement entendue;

b) d'adopter, sur la base d'un nombre optimum de 25 élèves par classe, un barème spécial en matière de création, de maintien et de suppression des classes d'application.

P.-V. — IV/11 et 12 :

5. Vœu : accord à conclure entre le Ministre et les autorités ecclésiastiques en vue de permettre aux chefs des établissements d'enseignement normal de l'Etat d'assister au cours de religion comme aux autres cours enseignés, sous la réserve formelle de ne s'immiscer ni dans la manière d'enseigner ni dans la matière enseignée.

BREF COMMENTAIRE CONCERNANT LES CONCLUSIONS AUXQUELLES ONT ABOUTI LES TRAVAUX DE LA COMMISSION.

Les conclusions contradictoires sont peu nombreuses et d'importance mineure; les conclusions conjointes sont majorité. Ainsi donc un large accord de base est atteint.

Chacun des conclusions — y compris les graves réserves formulées dans la déclaration de principe de M. Merecy — étant commentée dans les procès-verbaux ci-joints des séances, j'ai l'honneur de prier M. le Ministre de bien vouloir se référer aux dits procès-verbaux qu'à dessein les membres ont été unanimes à vouloir lapidaires mais explicites.

Il semble que tout autre commentaire soit superflu.

Que M. le Ministre veuille cependant m'autoriser à lui signaler comme importantes les brèves remarques suivantes :

dans l'une et l'autre commission mixte qu'il m'a chargé de présider, les membres, fonctionnaires, porte-parole de l'enseignement officiel, ont tenu à faire connaître leur conviction profonde que la paix scolaire demeurera un mythe ou un simple vœu pieux :

— aussi longtemps que le personnel des écoles gardiennes et primaires organisées par les pouvoirs publics ne sera pas exclusivement recruté parmi les diplômés des écoles normales officielles;

— aussi longtemps que seront encouragés ou tolérés certains procédés de propagande scolaire portant atteinte à la dignité des personnes — élèves, parents et professeurs — autant qu'à la vérité objective.

Le Directeur Général,
Président de la Commission mixte de l'Enseignement normal,

L. VERNIERS.

BIJLAGE III.

MIDDELBAAR ONDERWIJS.

I. — NALEVING DER TAALWETTEN.

1. Voor de Brusselse agglomeratie en de gemeenten op de taalgrens, staat de Gemengde Commissie voor twee interpretaties van de taalwetten: eene deels, die van de homologatiecommissie en de taalinspecteurs en anderdeels die van de Aanvaardingscommissie.

In afwachting van het advies van de Raad van State dienaangaande, oordeelt de Commissie het wisselijk zich te houden aan de verklaring van de homologatiecommissie n.l. de verplichte identiteit van de eerste taal in het lager en middelbaar onderwijs.

Onder abstractie van het pedagogisch aspect van het probleem en om ieder gevaar voor concurrentie tussen beide onderwijstakken te vermijden, wenst de Commissie dat de verantwoordelijke overheden duidelijk positie zouden nemen tegenover beide interpretaties.

2. De Commissie drukt de wens uit dat de toepassing van de taalwetten zou uitgebreid worden tot de verschillende onderwijstakken, de universiteiten uitgezonderd.

Zij vestigt meer bijzonder de aandacht van de bevoegde overheden:

1) op de ontstentenis van een taalwet voor het normaal- en technisch onderwijs;

2) op het voordeel dat er kan uit voortvloeien voor de onderwijzers die zich voor administratieve loopbanen aanbieden;

3) op de schade die daardoor kan berokkend worden aan de houders van een getuigschrift van volledige middelbare studien.

3. De Commissie stelt vast dat, in een bepaalde taalstreek inrichtingen, onder één dak en onder een zelfde bestuur, secties met verschillend taalstelsel tellen.

De Commissie wenst eenparig de afschaffing van de secties die de taalwetten niet naleven.

Vrij Middelbaar Onderwijs.

Het N. V. K. M. O. zal alle overredingsmiddelen blijven aanwenden om de afschaffing van deze secties te bekomen.

Rijksmiddelbaar Onderwijs.

De vertegenwoordigers van het R. M. O. (Rijksmiddelbaar onderwijs) stellen voor dat de inrichtingen die, na een zekere termijn, de twee secties onder één dak of onder een zelfde bestuur blijven behouden, niet langer meer toegelaten zouden genieten voor de sectie die de taalwetten naleeft. Deze schikking zou geleidelijk van jaar tot jaar toegepast worden, met ingang van het schooljaar volgend op de afkondiging der wet.

4. Voor de leraars die hun opleiding kregen in universiteiten, faculteiten of hogescholen, zal de taal waarin de studien voor het licentiaat en het aggregaat gedaan werden, de taalrol bepalen waarop zij zullen ingeschreven worden.

Het taalexamen dat de leraar bevoegd verklaart om in één der twee andere talen te onderwijzen, behoudt hem nochtans op zijn oorspronkelijke taalrol.

5. Wat het gebruik der talen betreft in de Oostkantons, suggereert de Commissie dat dezelfde maatregelen parallel zouden getroffen worden in de beide onderwijstakken.

II. — BEKWAAMHEID DER LEERKRACHTEN EN DIPLOMA'S.

1.

Standpunt van het N. V. K. M. O.

Naast lekenleraars en kloosterlingen die geen priester zijn, die in het bezit moeten zijn van de diploma's vereist bij artikel 9 van de gecoördineerde wetten op het Middelbaar Onderwijs, telt het Katholiek Middelbaar Onderwijs onder zijn leerkrachten een groot aantal priesters wier aanwezigheid van groot belang is voor het behoud van het godsdienstig klimaat eigen aan deze onderwijstak.

Bij het bepalen der toelatingsvoorwaarden tot het Middelbaar Onder-

ANNEXE III.

ENSEIGNEMENT MOYEN.

I. — RESPECT DES LOIS LINGUISTIQUES.

1. Pour l'agglomération bruxelloise et les communes de la frontière linguistique, la Commission mixte se trouve devant deux interprétations des lois linguistiques: d'une part, celle du jury d'homologation et des inspecteurs linguistiques; d'autre part, celle du jury d'agrégation.

En attendant l'avis du Conseil d'Etat à ce sujet, la Commission estime raisonnable de s'en tenir à l'interprétation du jury d'homologation et des inspecteurs linguistiques: l'identité obligatoire de la 1re langue dans les enseignements primaire et moyen.

Abstraction faite de l'aspect pédagogique du problème et pour éviter tout danger de concurrence entre les deux enseignements, la Commission souhaite de la part des autorités responsables une prise de position nette entre les deux interprétations.

2. La Commission émet le vœu que l'application des lois linguistiques soit étendue aux divers enseignements, les universités exceptées.

Elle attire plus spécialement l'attention des autorités compétentes:

1) sur l'absence d'une loi linguistique pour les enseignements normal et technique;

2) sur l'avantage qui peut en résulter pour les instituteurs qui se présentent aux carrières administratives;

3) sur le détriment que pourraient subir de ce fait les porteurs d'un certificat d'études moyennes complètes.

3. La Commission constate que, dans une région linguistique donnée, des établissements réunissent sous un même toit ou sous une même direction des sections de régime linguistique différent.

La Commission est unanime à souhaiter la disparition des sections qui ne se conforment pas aux lois linguistiques.

Enseignement Moyen libre.

La F. N. E. M. C. continuera à employer tous les moyens de persuasion pour arriver à la disparition de ces sections.

Enseignement Moyen de l'Etat.

Les représentants de l'E. M. E. (Enseignement moyen de l'Etat) proposent que les établissements qui, après un certain délai, conserveraient sous un même toit ou sous une même direction les deux sections, ne puissent bénéficier de l'octroi des subventions pour la section qui se conforme aux lois linguistiques. Cette disposition serait appliquée progressivement d'année en année, à partir de l'année scolaire qui suit la promulgation de la loi.

4. Pour les professeurs formés aux Universités et Facultés, ainsi que dans les Ecoles supérieures, la langue dans laquelle auront été faites les études de licence et d'agrégation, fixera le rôle linguistique où ils seront inscrits.

L'examen linguistique qui habilite le professeur à enseigner dans une des deux autres langues, le maintient cependant dans son rôle linguistique d'origine.

5. Pour ce qui concerne l'emploi des langues dans les cantons de l'Est, la Commission suggère que les mêmes mesures soient prises parallèlement dans les deux enseignements.

II. — CAPACITE DES MAÎTRES ET DIPLOMES.

1.

Point de vue de la F. N. E. M. C.

A côté de professeurs laïcs et de religieux non prêtres, pour lesquels les diplômes sont requis par l'article 9 des lois coordonnées sur l'Enseignement moyen, l'enseignement moyen catholique compte dans son personnel enseignant un nombre important de prêtres dont la présence est de grande importance pour le maintien du climat religieux propre à cet enseignement.

La durée et la valeur des études philosophiques et théologiques

wijs, dienen de duur en de waarde van de filosofische en theologische studiën van deze priesters in aanmerking genomen te worden. De wet van 13 Juli 1951 heeft in artikel 4, par. 2-3e van par. 3, daarmede rekening gehouden.

A) aanvaard te zien om onderricht te geven, de houders van volgende wetenschappelijke diploma's: licentiaat in de thomistische wijsbegeerte en licentiaat in de theologie;

B) aanvaard te zien om bij het katholiek Middelbaar Onderwijs onderricht te geven in de vakken waarvoor zij bevoegd zijn, de studenten toekomstige priesters van de Sociëteit van Jezus, houders van de universitaire candidatuur en het licentiaat in de thomistische wijsbegeerte;

C) eveneens de regenten aanvaard te zien om in de lagere cyclus van Middelbaar Onderwijs van de hogere graad hun vakken te onderwijzen.

Standpunt van de vertegenwoordigers van het R. M. O.

De vertegenwoordigers van het R. M. O. bevestigen hun gehechtheid aan de bepalingen vervat in de wetten op het middelbaar onderwijs, gecoördineerd volgens het Regentsbesluit van 31-12-1949.

Zij geven er zich echter rekenschap van dat de strikte en onmiddellijke toepassing van deze beschikkingen het vrij onderwijs in een moeilijke positie zou brengen, door het te beletten voor een groot aantal zijner instellingen de subsidies te bekomen, die het zou aanvragen. Het blijkt inderdaad uit de statistieken voor 1950-1951 die door het N. V. K. M. O. aan de Commissie werden overgemaakt, dat 159 priesters op 2.688, houder zijn van de vereiste universitaire diploma's om in het Middelbaar Onderwijs ingericht door de Staat onderricht te geven, hetzij 50 op 1.000. Wij weten niet of al die leraars geaggregeerden voor het M. O. H. G. zijn.

Rekening houdend met deze feitelijke toestand en met de wens van het Katholiek Middelbaar Onderwijs, in zijn instellingen niet alleen de opvoeding maar ook het onderwijs aan een belangrijk aantal priesters toe te vertrouwen hadden de vertegenwoordigers van het B. M. O. volgende maatregelen ingeschakeld *echter in het geheel der overeenkomsten, aanvaard*:

1) dat, de priesters die niet in het bezit zijn van enig bekwaamheidsdiploma vereist bij de gecoördineerde wetten op het door de Staat ingericht middelbaar onderwijs, al de cursussen in de lagere cyclus mogen onderwijzen met uitzondering van de exacte wetenschappen, de tweede, de derde en vierde taal;

2) dat de licentiaten in de thomistische wijsbegeerte en in de theologie, onderwijs mogen geven in Latijn, Grieks, de eerste taal en geschiedenis bij het K. M. O.;

3) dat, enkel wat de sociëteit van Jezus betreft, kloosterlingen — toekomstige priesters, die houder zijn van een diploma van universitaire candidatuur en licentiaat zijn in de thomistische wijsbegeerte tot het vrij Middelbaar Onderwijs zouden toegelaten worden net als de priesters, die in het bezit zijn van een diploma van een candidatuur.

De afgevaardigden van de Staat aanzagen deze voorstellen als *uiterste toegevingen*. Zij betreuren dat de kerkelijke overheden zich over deze voorstellen niet uitgesproken hebben.

« Zij (de kerkelijke overheden) wensen, aldus verklaren zij, gedurende enige tijd de uitwerking van de wet van 13 Juli 1951, na te gaan, *alvorens zich over definitieve voorstellen uit te spreken.* »

De paedagogische bekwaamheid van de regent buiten beschouwing latend, begrijpen de vertegenwoordigers van het R. M. O. de wens hunner collega's van het N. V. K. M. O. Zij vragen nochtans met aandrang dat de afwijkingen op dit gebied aan het Katholiek Middelbaar Onderwijs toegestaan geen weerslag zouden hebben op de organisatie van hun onderwijs.

Zoals de vertegenwoordigers van het Katholiek Middelbaar Onderwijs in hun instellingen hun eigen atmosfeer wensen te handhaven, onderstrepen de vertegenwoordigers van het R. M. O. het bestaan van een eigen atmosfeer in het Rijksmiddelbaar Onderwijs.

Naast andere maatregelen die in dit opzicht in aanmerking zouden kunnen genomen worden, achten zij het volstrekt noodzakelijk dat een grote meerderheid der leraars van dit Onderwijs, hun Middelbare of Normaalstudiën zouden gedaan hebben in een Rijksinrichting voor middelbaar of normaalonderwijs. De vertegenwoordigers van het Rijksmiddelbaar Onderwijs verklaren verder dat er niet kan aan gedacht worden de gediplomeerden die hun middelbare studiën in andere instellingen gedaan hebben, uit hun onderwijs te weren. Zij zijn trouwens van oordeel dat hun aanwezigheid in het Rijksmiddelbaar Onderwijs zou bijdragen tot het scheppen van de specifieke atmosfeer van dit Onderwijs.

De vertegenwoordigers van het N. V. K. M. O. :

a) constateren het positief karakter van wederzijdse verdraagzaamheid, waarvan hun collega's van het R. M. O. ten opzichte van hun onderwijstak blijk geven;

faites par ces prêtres paraissent devoir être prises en considération dans la détermination des conditions d'accès à l'enseignement moyen. La loi du 13 juillet 1951 en a tenu compte dans l'article 4, par. 2-3e) et par. 3.

A) voir admis à l'enseignement les porteurs des diplômes scientifiques suivants : licence en philosophie thomiste et licence en théologie;

B) voir admis également à enseigner les branches de leur compétence dans l'enseignement moyen catholique, les étudiants futurs prêtres de la Compagnie de Jésus, porteurs de la candidature universitaire et de la licence en philosophie thomiste;

C) voir admis au cycle inférieur de l'E. M. D. S. pour l'enseignement de leurs branches, les régents.

Point de vue des représentants de l'E. M. E.

Les représentants de l'E. M. E. affirment leur attachement aux dispositions prévues par les lois sur l'enseignement moyen coordonnées d'après l'arrêté du Régent du 31 décembre 1949.

Toutefois, ils se rendent compte que l'application stricte et immédiate de ces dispositions mettrait l'enseignement libre dans une position difficile en l'empêchant d'obtenir pour bon nombre de ses établissements les subventions qu'il sollicite. En effet, des statistiques qui ont été fournies à la Commission par la F. N. E. M. C. pour l'année scolaire 1950-1951, il ressort que 159 prêtres sur 2.688 ont les titres universitaires requis pour enseigner dans l'enseignement moyen organisé par l'Etat, soit 59 pour 1.000. Encore ignorons-nous si tous ces professeurs sont porteurs du diplôme d'agrégé de l'E. M. D. S.

Tenant compte de cette situation de fait et du désir de l'enseignement moyen catholique de confier dans ses établissements, non seulement l'éducation mais encore l'instruction à un nombre important de prêtres, les représentants de l'E. M. E. avaient admis, *mais intégrées dans l'ensemble des accords*, les mesures suivantes :

1) que les prêtres sans aucun titre de capacité exigé par les lois coordonnées sur l'enseignement moyen organisé par l'Etat, puissent enseigner dans le cycle inférieur tous les cours, à l'exception des sciences exactes, et des 2me, 3me et 4me langues;

2) que les licenciés en philosophie thomiste et en théologie puissent enseigner le latin, le grec, la 1re langue et l'histoire dans l'E. M. C.;

3) que — uniquement en ce qui concerne la Compagnie de Jésus — des religieux futurs prêtres, porteurs d'un diplôme de candidature universitaire et de la licence en philosophie thomiste, soient admis dans l'enseignement moyen libre au même titre que les prêtres porteurs d'un diplôme de candidature.

Ces propositions apparaissent aux représentants de l'Etat *comme des concessions limitées*. Ils constatent avec regret que les autorités ecclésiastiques ne se sont pas prononcées sur ces propositions.

« Elles (les autorités ecclésiastiques) voudraient, déclarent-elles, suivre pendant quelque temps les effets de la loi du 13 juillet 1951 *avant de se prononcer sur des propositions définitives.* »

Sans entrer dans les discussions sur l'aptitude pédagogique des régents, les représentants de l'E. M. E. comprennent le vœu formulé par leurs collègues de la F. N. E. M. C. Toutefois, ils demandent avec instance que des dérogations faites dans ce domaine en faveur de l'enseignement moyen catholique n'aient aucune incidence sur l'organisation de leur enseignement.

Tout comme les représentants de l'enseignement moyen catholique désirent maintenir dans leurs établissements le climat qui leur est propre, les représentants de l'E. M. E. soulignent l'existence d'un climat propre à l'enseignement moyen de l'Etat.

A côté d'autres mesures qu'on pourrait envisager à cet égard, ils estiment indispensable qu'une forte majorité des professeurs de cet enseignement aient fait leurs études moyennes ou normales dans un établissement d'enseignement moyen ou normal de l'Etat. Les représentants de l'E. M. E. tiennent à spécifier qu'il ne saurait être question d'exclure de leur enseignement les diplômés qui auraient fait leurs études moyennes dans d'autres établissements. Ils considèrent même que leur présence au sein de l'enseignement moyen de l'Etat contribue à la création du climat spécifique de cet enseignement.

Les représentants de la F. N. E. M. C. :

a) constatent le caractère positif de tolérance mutuelle que leurs collègues de l'E. M. E. donnent à leur enseignement;

b) nemen met voldoening kennis van de verklaring waarin zij elke uitsluitingsmaatregel ten opzichte van de gediplomeerden uit het vrij middelbaar onderwijs afkeuren;

c) zijn van oordeel dat leraars, die in bezit zijn van de vereiste universitaire diploma's en die hun middelbare studiën in een Rijksinrichting voltrokken hebben, in het Katholiek Middelbaar Onderwijs onderrecht mogen geven, op voorwaarde dat zij het specifiek karakter er van aanvaarden en eerbiedigen en zij zich er naar voegen. Zij menen eveneens dat leraars, houder van de vereiste universitaire diploma's en komend uit het V. M. O. in staat zijn zich te voegen naar het klimaat van « neutraliteit » eigen aan het R. M. O. en zich dienovereenkomstig te gedragen.

Zij zijn nochtans van oordeel dat de Oud-leerlingen van het K. M. O. grotere toekomstmogelijkheden zullen hebben in het K. M. O. en het komt hun derhalve als normaal voor, ieder exclusieve echter ter zijde gelaten, dat in de instellingen van het R. M. O. deze oudleerlingen ook het sterkst vertegenwoordigd wezen.

2.

Het Godsdienstondericht in het R. M. O.

De vertegenwoordigers van het R. M. O. geven hun uitdrukkelijke wens te kennen, dat het godsdienstondericht voortaan, zoals certijds, uitsluitend door priesters zou gegeven worden.

Ingevolge het feit dat de diocesane priesters voortaan zouden toegelaten worden om onderricht te geven in de lagere cyclus van het M. O., zou het inderdaad mogelijk kunnen zijn dat de Kerk de priesters die godsdienstondericht en katholieke moraal geven in de instellingen van het Rijksmiddelbaar Onderwijs vandaar zou wegtrekken. Wat de voorbereidende afdelingen van de Staat betreft, daar ook verkiezen de afgevaardigden uitdrukkelijk dat het godsdienstondericht uitsluitend door priesters zou gegeven worden. Zij aanvaarden nochtans dat men in dringende omstandigheden, waarvan de afgevaardigden van het R. M. O. gewagen, deze cursus mag toevertrouwen aan leken die door de kerkelijke overheid zijn voorgesteld en door de Koning worden benoemd, op voorwaarde echter dat het getal catechisanten gering blijve. De vertegenwoordigers van de Staat, zonder zich het recht te willen toeëigenen om in zuiver kerkelijke aangelegenheden een beslissing op te dringen, begrijpen echter niet waarom de priesters wier zending essentieel van godsdienstige aard is, uit het R. M. O. waar zij deze zending vervullen, zouden weggetrokken worden om profane vakken in het Katholiek Middelbaar Onderwijs te onderwijzen.

De vertegenwoordigers van het R. M. O. kunnen niets anders dan instemmen met de mening van een theoloog vervat in « Enquête d'Esprit » (Maart-April 1949 — blz. 511/12) :

« Ik zou er zelfs aan toevoegen dat ik dikwijls verlangd heb dat de » edelmoedige inspanningen van alle aard, die ik aangewend zag voor » functies, die ik als aanvullende zou bestempelen, aangewend werden » voor de essentiële herderlijke functies. »

De afgevaardigden van de Staat kunnen niet aanvaarden dat, op het ogenblik dat zij bereid zijn aan het Vrij Onderwijs de vrijstelling van diploma's toe te geven, waardoor haar priesters de bevoegdheid zou verleend worden om in de lagere cyclus van de humaniora te onderwijzen, er zou aan gedacht worden de cursus in de katholieke godsdienst in de instellingen van het R. M. O. aan leken toe te vertrouwen.

De vertegenwoordigers van het N. V. K. M. O. zijn het eens om te wensen dat, in de toekomst zoals in het verleden, het godsdienstondericht in het Rijksmiddelbaar Onderwijs aan priesters zou toevertrouwd worden.

Daar hun opdracht echter beperkt is tot het zoeken naar « bestaansvoorwaarden geldend voor alle scholen » achten zij zich niet bevoegd verbintenissen aan te gaan in verband met bovenstaande beschouwingen van hun collega's van het R. M. O. »

Derhalve verzoeken zij dhr. Minister desbetreffend het advies van het Belgisch episcopaat te willen inwinnen.

3.

Speciale cursussen in het Middelbaar Onderwijs.

A. — De Commissie is censgezind om volgend voorstel te doen :

Iedere onderwijstak zal zijn eigen leraars voor speciale cursussen opleiden, daarbij volgende principes in acht nemend :

- a) gelijkheid wat de toelatingsvoorwaarden betreft tot de instituten en de examencommissies voorzien voor de speciale cursussen;
- b) de gelijkheid voor de duur der studiën;
- c) gemeenschappelijk minimum-programma;
- d) studiën door overeenstemmende en parallelle commissies gesanctionneerd.

b) enregistrent avec plaisir leur déclaration touchant leur réprobation pour toute mesure d'exclusion à l'égard des diplômés issus de l'E. M. libre;

c) croient que des professeurs, porteurs des diplômes universitaires requis, après avoir fait leurs études moyennes dans un établissement de l'Etat, sont capables d'enseigner dans l'enseignement catholique, pourvu qu'ils en admettent et en respectent le caractère spécifique et s'y conforment. Ils croient également que des professeurs, porteurs des diplômes universitaires requis, issus de l'E. M. L., sont capables de se conformer au climat de « neutralité » propre à l'E. M. E. et aux règles de conduite qui en découlent.

Ils estiment pourtant que les anciens élèves de l'E. M. C. trouveront en plus grand nombre des places dans l'E. M. C. et il leur paraît dès lors normal que, toute exclusive mise à part, les anciens élèves de l'E. M. E. trouvent dans les établissements de celui-ci un plus grand nombre de places.

2.

Cours de Religion dans l'Enseignement Moyen de l'Etat.

Les représentants de l'E. M. E. marquent leur désir formel de voir confier à l'avenir, comme ce fut le cas dans le passé, le cours de religion à des prêtres exclusivement.

En effet, il se pourrait que l'Eglise, du fait que les prêtres diocésains seraient dorénavant admis à enseigner dans le cycle inférieur de l'E. M., retire des établissements d'enseignement moyen de l'Etat les prêtres qui y donnent le cours de religion et de morale catholiques. Quant aux sections préparatoires de l'Etat, là aussi les délégués de l'E. M. E. marquent leur préférence nette pour que le cours de religion soit uniquement donné par des prêtres. Toutefois, devant les nécessités impérieuses dont parlent les représentants de l'E. M. C., ils admettent qu'on puisse confier ce cours à des laïcs proposés par les autorités ecclésiastiques et nommés par le Roi, à condition que le nombre des catéchisants reste infime. Sans se reconnaître le droit de trancher une question qui reste essentiellement du domaine de l'Eglise, les représentants de l'Etat ne comprendraient pas qu'alors que la mission du prêtre s'exerce essentiellement sur le plan religieux, il soit distrait de ses tâches essentielles dans l'E. M. de l'Etat pour enseigner des matières profanes dans l'E. M. catholique.

Les représentants de l'E. M. ne peuvent que souscrire cette déclaration d'un théologien reprise dans « Enquête d'Esprit » (mars-avril 1949 — p. 511/12) :

« J'ajouterais même que j'ai souvent souhaité que soient mises au » service des fonctions pastorales essentielles les générosités de toutes » natures que je voyais dépenser au bénéfice de ce que j'appellerai des » fonctions de suppléance. »

Les délégués de l'Etat ne pourraient pas admettre qu'au moment où ils sont disposés à concéder à l'enseignement libre des dispenses de diplôme qui doivent habiliter ses prêtres à enseigner dans le cycle inférieur des humanités, on puisse envisager de confier à des laïcs le cours de religion catholique dans les établissements de l'E. M. E.

Les représentants de la F. N. E. M. C. sont d'accord pour souhaiter voir confier à des prêtres, dans l'avenir comme ce fut le cas dans le passé, les cours de religion des établissements d'enseignement moyen de l'Etat.

Pourtant, n'étant appelés qu'à rechercher « des conditions d'existence valables pour toutes les écoles », ils ne s'estiment pas habilités à prendre un engagement à propos des considérations émises ci-dessus par leurs collègues de l'E. M. de l'Etat.

Ils prient donc M. le Ministre de vouloir bien prendre à ce sujet l'avis de l'épiscopat belge.

3.

Cours spéciaux dans l'Enseignement Moyen.

A. — La Commission est unanime à faire la proposition suivante :

Chaque enseignement formera ses propres professeurs de cours spéciaux d'après les principes suivants :

- a) égalité des conditions d'admissibilité aux instituts et aux jurys prévus pour les cours spéciaux;
- b) égalité de la durée des études;
- c) programme minimum commun;
- d) études sanctionnées par des jurys analogues et parallèles.

Lichamelijke opvoeding :

De Commissie is akkoord om als overgangsmaatregel gedurende vijf jaar de benoeming van monitors in de lichamelijke opvoeding in het Katholiek Middelbaar Onderwijs te aanvaarden en wenst dat de titel van regent in de lichamelijke opvoeding, volgens identieke voorwaarden voor beide onderwijstakken, zou ingesteld worden.

B. — De Commissie drukt de wens uit dat de kandidaten voor het aggregaat in de lichamelijke opvoeding van de hogere graad allen zouden houder zijn van volgende getuigschriften en diploma's :

a) gehomologeerd of erkend einddiploma van middelbare studiën van de hogere graad;

b) diploma van licentiaat in de lichamelijke opvoeding, behaald na twee jaar licentiaat, volgend op twee jaren candidatuur.

Het spreek vanzelf dat de vervulling van deze voorwaarden, *ipso facto* de houders van deze getuigschriften en diploma's toegang verleent tot de kaders van het M. O., op dezelfde voet als de regenten en de licentiaten die bevoegd verklaard werden voor de algemene cursussen.

4.

Vrijstelling van diploma's.

Akkoord van de Commissie.

Het zou kunnen gebeuren dat op bepaalde ogenblikken en voor sommige disciplines een der beide onderwijstakken in de onmogelijkheid verkeert titularissen met de vereiste diploma's aan te werven.

Daar het onderwijs niettemin moet verzekerd blijven, zal in dit geval noodzakelijkerwijze beroep moeten gedaan worden op personen die al de door de wet vereiste voorwaarden niet vervullen. De vrijstelling van diploma stelt steeds delicate problemen en kan zelfs aanleiding geven tot moeilijkheden en geschillen.

De Commissie is daarom van oordeel dat iedere vrijstelling van diploma dient voorgelegd te worden aan de « Verbeteringsraad » waarvan de school, waar de kandidaat zijn ambt wenst uit te oefenen, afhangt.

Brengt de Verbeteringsraad een gunstig advies uit, dan zal de aanvraag om vrijstelling aan de Raad van de andere Onderwijstak onderworpen worden. De minister zal de vrijstelling kunnen verlenen op eensluidend advies der beide Raden.

Zullen eveneens aanhangig gemaakt worden bij beide hoger verneemde Verbeteringsraden de aanvragen tot vrijstelling uitgaande van scholen die er niet van afhangen; op hun eensluidend advies zal de Minister van Openbaar Onderwijs de vrijstelling kunnen verlenen.

Ten einde in alle omstandigheden de normale werking der instellingen voor Middelbaar Onderwijs te verzekeren, ware het aangewezen, naast de definitieve vrijstelling, een voorlopige vrijstelling te voorzien, waarvoor dezelfde procedure zou gevolgd worden.

Deze aanvraag om voorlopige vrijstelling zou ingediend worden door het richtingshoofd of door de betrokken leraar zelf binnen de dertig dagen die volgen op de indiensttreding van de kandidaat.

De beslissing van de Minister zal uitgesproken worden binnen de drie maanden volgend op het indienen van de aanvraag. Welke deze beslissing ook moge zijn, de betrokkene zal recht hebben op de bezoldiging vastgesteld voor het uitgeoefend ambt en de instelling zal om rede van een verwerping het genot der subsidies niet verliezen.

III.

A. Het minimum-programma.

De waarde van het Middelbaar Onderwijs ligt in de ontplooiing van de geest door een langdurig contact met verschillende literaire en wetenschappelijke disciplines. De meningen kunnen verschillen omtrent het belang dat dient gehecht te worden aan de onderscheidene disciplines in een harmonieuze culturele synthese. De Commissie is daarom van oordeel dat de grootste autonomie moet gelaten worden aan elk der beide onderwijstakken en dat het ongelegen zou zijn in de wet voorschriften in te lassen betreffende de vaststelling der vakken, hun verdeling over de studiejaren en het aantal lesuren die er aan dienen besteed; een te zeer gedetailleerde opsomming zou inderdaad ieder paedagogische initiatief kunnen belemmeren.

De opsomming der vakken in de artikelen 10 en 12 van de gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden schijnt de Commissie te voldoen, op voorwaarde echter dat volgende wijzigingen, waarover de Commissie haar akkoord betuigt, aangebracht worden :

1° « de beginselen der redekunst » vervangen door « de redekunst, de moedertaal, en haar letterkunde »;

2° « in het Vlaams » vervangen door « in het Nederlands »;

Education physique :

La Commission est d'accord pour admettre comme mesure transitoire pendant cinq ans la nomination dans l'enseignement moyen catholique de moniteurs en éducation physique et espère voir créer le titre de régent en éducation physique, suivant des conditions identiques pour les deux enseignements.

B. — La Commission exprime le désir que les candidats à l'agrégation en éducation physique du degré supérieur soient tous porteurs des certificats et diplômes suivants :

a) certificat homologué ou agréé de fin d'études moyennes du degré supérieur;

b) diplôme de licencié en éducation physique, obtenu après deux années de licence, faisant suite à deux années de candidature.

Il va de soi que la réalisation de ces conditions entraînera *ipso facto* pour les porteurs de ces certificats et diplômes leur admissibilité dans les cadres de l'E.M. au même titre que les régents et les licenciés habilités pour les cours généraux.

4.

Dispenses de diplômes.

Accord de la Commission.

Il pourrait se faire qu'à certains moments et pour certaines disciplines l'un ou l'autre des deux enseignements ne parvienne pas à recruter des titulaires munis des diplômes requis.

L'enseignement devant néanmoins être assuré, il faudra dans ce cas nécessairement recourir aux services de personnes qui ne remplissent pas toutes les conditions exigées par la loi. La dispense de diplôme pose toujours un problème fort délicat et pourrait même être à l'origine de difficultés et de polémiques.

C'est pourquoi la Commission estime que toute dispense de diplôme devra être présentée au Conseil de Perfectionnement dont relève l'école où le candidat désire exercer ses fonctions.

Si le Conseil de Perfectionnement émet un avis favorable, la demande de dispense sera soumise au Conseil de l'autre enseignement. Le Ministre pourra accorder la dispense sur avis conforme des deux conseils.

Les deux Conseils de Perfectionnement précités seront saisis également des demandes de dispense émanant des écoles qui ne relèvent pas d'eux; sur leur avis conforme, le Ministre de l'Instruction publique pourra accorder la dispense.

En vue d'assurer en toute circonstance le fonctionnement normal des établissements d'enseignement moyen, il y aurait lieu de prévoir, à côté de la dispense définitive, une dispense temporaire pour laquelle la même procédure serait suivie.

Cette demande de dispense temporaire serait introduite par le chef de l'établissement ou par le professeur intéressé endéans les trente jours qui suivent l'entrée en fonction du candidat.

La décision du Ministre interviendra dans les trois mois qui suivent l'introduction de la demande. Quelle que soit cette décision, l'intéressé aura droit à la rémunération établie pour les fonctions exercées et l'établissement ne perdrat pas du fait d'un rejet le bénéfice des subventions.

III.

A. Programme minimum.

La valeur de l'Enseignement moyen réside dans la formation de l'esprit par un contact prolongé avec diverses disciplines littéraires et scientifiques. Les avis peuvent diverger sur la part à attribuer aux différentes disciplines dans une synthèse culturelle harmonieuse. La Commission estime dès lors qu'il faut laisser la plus large autonomie à chacun des deux enseignements et qu'il serait inopportun d'introduire dans la loi des prescriptions relatives à la fixation des matières et à leur répartition entre les années d'études ainsi qu'au nombre d'heures de cours à leur consacrer : un libellé trop détaillé risquerait en effet d'entraver toute initiative pédagogique.

L'énumération des matières dans les articles 10 et 12 des lois coordonnées sur la collation des grades académiques paraît suffisante à la Commission, à condition cependant d'y apporter les quelques modifications suivantes sur lesquelles la Commission marque son accord :

1° « les principes de rhétorique » à remplacer par « la rhétorique, la langue maternelle et sa littérature »;

2° « en flamand » à remplacer par « en néerlandais »;

3° « De geschiedenis van België; de voornaamste feiten uit de geschiedenis der oudheid, uit de geschiedenis der Middeleeuwen en uit de nieuwe geschiedenis » vervangen door « de geschiedenis der Oudheid, de geschiedenis der Middeleeuwen, de nieuwe geschiedenis en de nieuwste geschiedenis met inbegrip van de geschiedenis van België en van Belgisch-Congo »;

4° « de aardrijkskunde » vervangen door « de aardrijkskunde der vijf werelddelen, met inbegrip van de aardrijkskunde van België en van Belgisch-Congo »;

5° voor al de afdelingen « de beginselen van de scheikunde » bijvoegen;

6° voor de wetenschappelijke afdeling « de beginselen van de natuurkunde » bijvoegen.

Wat de economische afdeling betreft, zal de opsomming der vakken een gelijkaardige herziening ondergaan.

De eigenlijke programma's, de lesroosters en de methodologische richtlijnen zullen door beide Verbeteringsraden uitgewerkt worden en ter goedkeuring voorgelegd worden aan de respectieve overheden nl. de Minister van Openbaar Onderwijs voor het Rijksmiddelbaar Onderwijs, en de Bisschoppen van België voor het Katholiek Middelbaar Onderwijs.

De instellingen van het vrij Middelbaar Onderwijs die niet afhangen van het N. V. K. M. O. kunnen, indien zij het wensen, hun programma's, hun lesroosters, hun aanvragen om vrijstelling van diploma's en hun pedagogische ervaringen voorleggen aan één der beide Raden.

B. De verbeteringsraden en de inspectie.

1. Bevoegdheden.

Volgens het eensluidend advies van de commissie, blijkt dat de opbloei van het Middelbaar Onderwijs zou gewaarborgd zijn door het bestaan van twee Verbeteringsraden, de ene voor het Middelbaar Onderwijs ingericht door de Openbare Machten, en de andere voor het Middelbaar Onderwijs afhankelijk van het N. V. K. M. O., evenals door het bestaan van twee inspectiekorpsen.

Deze twee Raden, die een wettelijk statuut genieten, zullen al wat de bevordering van het Middelbaar Onderwijs betreft, in hun bevoegdheid hebben. Zij zullen waken over het behoud van het klimaat eigen aan iedere onderwijstak en zich o.a. onledig houden met de programma's, de methoden, de lesroosters, de pedagogische initiatieven, de te gebruiken boeken en de culturele betrekkingen. Het onderzoek tot vrijstelling van diploma zal eveneens in de bevoegdheid vallen van de beide Raden volgens de hierboven voorgestelde procedure.

2. Samenstelling.

Elke Verbeteringsraad zal samengesteld zijn uit een voldoende aantal leden opdat de verschillende disciplines er zouden in vertegenwoordigd zijn. De twee Verbeteringsraden zullen een gelijk aantal leden tellen.

De leden van de Verbeteringsraad van het R. M. O. zullen door de Koning benoemd worden. De leden van de Verbeteringsraad van het Katholiek Middelbaar Onderwijs zullen door de Koning benoemd worden op de voordracht van de Bisschoppen. Het mandaat dezer leden zal over vier jaren lopen en voor de helft hernieuwbaar zijn. De Commissie wenst dat, wat beide raden betreft, de leden van de Inspectie, zouden deel uitmaken van de Raad en dat zij medebeslissende stem zouden hebben.

Aangezien delicate problemen in elk der beide Raden kunnen aangestipt worden, oordeelt de Commissie het ongelogen dat een vertegenwoordiger van een andere onderwijstak, ambtshalve, zou aanwezig zijn op de Raadsvergadering.

De onontbeerlijke contactnemingen tussen beide Raden kunnen beter op een andere wijze verzekerd worden.

3. Algemene paritaire Raad.

Om de betrekkingen tussen de twee Raden te verzekeren, raadt de Commissie de oprichting aan van een Algemene Paritaire Raad, bestaande uit afgevaardigden der beide Verbeteringsraden. Deze Algemene Paritaire Raad zal de organisatie van de *homologatie- en aanvaardingscommissie* en van de *examens der centrale examencommissie* in zijn bevoegdheid hebben.

De Gemengde Commissie is van oordeel dat de huidige homologatie- en aanvaardingscommissies kunnen samengesmolten worden tot één enkele commissie belast met de homologatie en de aanvaarding van de getuigschriften afgeleverd in al de afdelingen van het Middelbaar Onderwijs.

De Algemene Paritaire Raad zou aan de Minister een lijst voorleggen met de namen van personen die in aanmerking kunnen komen om deel uit te maken van deze Commissies. De leden zullen door de Mi-

3° « l'histoire de Belgique; les faits principaux de l'histoire ancienne, de l'histoire du Moyen-Age et de l'histoire moderne » à remplacer par « l'histoire ancienne, l'histoire du Moyen-Age, l'histoire moderne et l'histoire contemporaine, y compris l'histoire de la Belgique et du Congo belge »;

4° « la géographie » à remplacer par « la géographie des cinq parties du monde, y compris la géographie de la Belgique et du Congo belge »;

5° ajouter « les éléments de la chimie » pour toutes les sections;

6° ajouter « les éléments de la physique » pour la section scientifique.

En ce qui concerne la section économique, l'énumération des matières fera l'objet d'une revision analogue.

Les programmes proprement dits, les horaires et les directives méthodologiques seront élaborés par chacun des deux Conseils de perfectionnement et soumis à l'approbation des autorités respectives, à savoir le Ministre de l'Instruction publique pour l'E. M. E. et les Evêques de Belgique pour l'E. M. catholique.

Les établissements de l'E. M. libre qui ne dépendent pas de la F. N. E. M. C., pourront, s'ils le désirent, soumettre à un de ces deux Conseils leur programme, leurs horaires, leurs demandes de dispenses de diplômes et leurs expériences pédagogiques.

B. Des conseils de perfectionnement et de l'inspection.

1. Attributions.

De l'avis unanime de la Commission, l'essor de l'Enseignement moyen serait garanti par l'existence de deux Conseils de Perfectionnement, l'un pour l'Enseignement moyen organisé par les Pouvoirs publics, et l'autre pour l'Enseignement moyen dépendant de la F. N. E. M. C. ainsi que par l'existence de deux corps d'inspection.

Ces deux Conseils, jouissant d'un statut légal, auront dans leurs attributions tout ce qui concerne le progrès de l'Enseignement moyen. Ils veilleront au maintien du climat propre à chaque enseignement et s'occuperont notamment des programmes, des méthodes, des horaires, des initiatives pédagogiques, des ouvrages à employer et des relations culturelles. L'examen des dispenses de diplôme relèvera aussi de ces deux Conseils selon la procédure proposée ci-dessus.

2. Compositions.

Chaque Conseil de Perfectionnement sera composé d'un nombre suffisant de membres pour que les différentes disciplines y soient représentées. Les deux Conseils de Perfectionnement compteront un nombre égal de membres.

Les membres du Conseil de Perfectionnement de l'E. M. E. seront nommés par le Roi. Les membres du Conseil de Perfectionnement de l'E. M. C. seront nommés par le Roi, sur désignation des Evêques. Le mandat de ces membres sera d'une durée de quatre ans et renouvelable par moitié. La Commission souhaite que de part et d'autre des membres de l'inspection fassent partie du Conseil, avec voix délibérative.

A raison des problèmes délicats qui pourraient être évoqués devant chacun des deux Conseils, la Commission estime inopportune la présence d'office dans chaque Conseil d'un représentant de l'autre enseignement.

Les contacts indispensables entre les deux Conseils seront mieux assurés d'une autre façon.

3. Conseil général paritaire.

Pour assurer les relations entre les deux Conseils, la Commission préconise la création d'un Conseil général paritaire, composé de délégués des deux Conseils de Perfectionnement. Ce Conseil général paritaire aura dans ses attributions l'organisation des *jurys d'homologation et d'agrégation* ainsi que des *examens du jury central*.

La Commission est d'avis que les actuels jurys d'homologation et d'agrégation pourraient être fusionnés en un seul jury chargé de l'homologation et de l'agrégation des certificats délivrés dans toutes les sections de l'enseignement moyen.

Le Conseil général paritaire proposerait au Ministre une liste de noms de personnes susceptibles de faire partie de ces jurys. Les membres seront désignés par le Ministre en nombre suffisant pour que

nister aangeduid worden, in voldoende aantal opdat iedere discipline vertegenwoordigd zij door een lid van het R. M. O. en door een lid van het K. M. O.

De voorzitters der beide Verbeteringsraden, of hun afgevaardigden zullen om toerbeurt per jaar, de werkzaamheden van de homologatie- en aanvaardingscommissie enerzijds en de werkzaamheden van de Centrale Examencommissie, anderzijds, voorzitten.

Het komt de Commissie wenselijk voor dat het onderzoek der getuigschriften zou bespoedigd worden opdat het vóór 1 October zou beëindigd zijn. Met het oog hierop, suggereert zij de reorganisatie der werkmethode van de Commissie.

Benevens deze essentiële taak, zal de Algemene Paritaire Raad belast worden met het inrichten van studiedagen en het onderzoek van vraagstukken die in betrekking staan met gans het Middelbaar Onderwijs.

IV. — SCHOOLBEVOLKING.

De vaststelling van de minima-cijfers der schoolbevolking zal een zeer belangrijke weerslag hebben zowel op het R. M. O. als op het K. M. O. Deze minima zouden, inderdaad, naast andere elementen, moeten rekening houden met de dichtheid van de bevolking der streek, met de verplaatsingsmogelijkheden, met het bestaan van internaten en met het aantal afdelingen in eenzelfde instelling.

Gezien vooral de beperkte tijd waarover zij beschikt om haar werkzaamheden te volbrengen, acht de Commissie zich echter niet in staat deze cijfers definitief vast te stellen. Nochtans zijn de leden het eens over een principe :

Aan het recht van een bepaald aantal ouders op een vrije school, beantwoordt het recht van eenzelfde aantal ouders op de oprichting van een Staatsschool.

Ten einde werkelijk gelijke voorwaarden te verzekeren, stelt de Commissie het volgende principe voor: aan het recht der ouders op subsidiëring van de vrije instelling hunner keuze, beantwoordt de plicht van de Staat t.o.v. de ouders die hun kinderen aan een Staatsinstelling wensen toe te vertrouwen. Bij toepassing van dit principe zullen automatisch dezelfde voorwaarden gelden voor de toekenning van toelagen, enerzijds, en voor de oprichting en de effectieve opening van Staatsscholen, anderzijds.

De uitvoeringsmodaliteiten zouden derwijze moeten vastgesteld worden dat de Minister van Openbaar Onderwijs niet belemmerd wordt door collega's of door administratieve of budgetaire beschikkingen die van kracht zijn in hun respectieve departementen.

Tot de toekenning der subsidies aan een vrije instelling of, — onder dezelfde voorwaarden, — tot de verplichte oprichting van een Staatsinstelling, zou moeten beslist worden op eensluidend advies van een Gemengde Paritaire Commissie (verschillend van de Algemene Paritaire Raad) samengesteld uit specialisten van beide takken van het M. O., die bezorgd zijn om het eigen karakter en de belangen van hun onderwijstak.

Om de leefbaarheid van de nieuw opgerichte vrije instellingen te verzekeren, stelt de Commissie aan de heer Minister voor, een systeem te zoeken dat toelaat de voorziene termijn voor de toekenning der subsidies, envormig tot drie jaar te herleiden.

Met het oog hierop, suggereert zij de aanwending van een formule van praehomologatie en van praegregatie na afloop van de lagere cyclus van het M. O., formule waarvan de modaliteiten zouden geregeld worden door de Algemene Paritaire Raad.

De vertegenwoordigers van het N. V. K. M. O. zijn geneigd aan de Minister verschillende cijfers voor te stellen voor de minima-schoolbevolking, verschillend naargelang de wijze van subsidiëring per leerling zou behouden blijven of naargelang een systeem van rechtstreekse uitbetaling der leraars zou aangewend worden.

V.

A. Schoolgeld en kosteloosheid van het onderwijs.

De Commissie vraagt dat, welke wijze van subsidiëring voor het vrij Onderwijs ook aangewend worde, de ouders zich op dezelfde voet zouden bevinden bij hun keuze tussen het Staatsonderwijs en het vrij Onderwijs. De kosteloosheid in het Staatsonderwijs zou voor gevolg moeten hebben dat de mogelijkheid geschapen wordt voor het vrij onderwijs eveneens de kosteloosheid te voorzien.

Het schoolgeld, indien het vastgesteld wordt, zou langs beide kanten hetzelfde moeten zijn.

De vertegenwoordigers van het R. M. O. verklaren dat zij voorstanders blijven van de voorwaardelijke kosteloosheid: de leerlingen zouden in al de klassen van het M. O. de volledige kosteloosheid genieten in de mate zij deze door hun werk zouden verdiend hebben. Enkel de ouders wier kinderen wegens gebrek aan vlijt hun klasse moeten dubbel- en zouden schoolgeld moeten betalen.

Dit standpunt is bij de vertegenwoordigers van het R. M. O. door volgende bekommernissen ingegeven :

chaque discipline soit représentée par un membre de l'E. M. E. et une membre de l'E. M. C.

Les présidents des deux Conseils de Perfectionnement ou leurs délégués présideraient alternativement par année, les travaux du jury d'homologation et d'agrégation d'une part, et les travaux du jury central d'autre part.

Il paraît souhaitable à la Commission que l'examen des certificats soit accéléré de façon à être terminé avant le 1er octobre. Dans ce but, elle suggère une réorganisation des méthodes de travail du jury.

Outre cette tâche essentielle, le Conseil général paritaire sera encore chargé de journées d'études et de l'examen de questions intéressant tout l'Enseignement moyen.

IV. — POPULATION SCOLAIRE.

La détermination de chiffres minima de population scolaire aura des répercussions très importantes tant dans l'E. M. E. que dans l'E. M. C. En effet, ces minima devraient tenir compte entre autres éléments, de la densité de la population de la région, des possibilités, des moyens de transports, de l'existence d'internats et du nombre de sections dans un même établissement.

Dès lors, la Commission, spécialement vu l'exigüité du temps laissé à ses travaux, ne s'estime pas capable de fixer ces chiffres d'une façon définitive. Pourtant, les membres sont d'accord sur un principe :

Au droit d'un certain nombre de parents d'avoir une école libre correspond le droit d'un même nombre de parents de voir s'ouvrir une école de l'Etat.

Afin d'assurer réellement les conditions d'égalité, la Commission propose d'admettre le principe suivant : Au droit des parents de voir subventionner l'établissement libre de leur choix correspond un devoir de l'Etat vis-à-vis des parents qui désirent confier leurs enfants à un établissement de l'Etat. En application de ce principe, les mêmes conditions vaudront d'une manière automatique pour l'attribution de subventions, d'une part, et pour la création et l'ouverture effective des écoles de l'Etat, d'autre part.

Les moyens d'exécution devraient être arrêtés de façon à ce que le Ministre de l'Instruction publique ne soit pas entravé par des collègues ou par des dispositions administratives ou budgétaires en vigueur dans leurs départements respectifs.

L'octroi des subventions à un établissement libre ou, dans les mêmes conditions, la création obligatoire d'un établissement de l'Etat, devrait être décidé sur avis conforme d'une Commission paritaire mixte (distincte du Conseil général paritaire), composée de spécialistes des deux réseaux de l'E. M., soucieux du caractère propre et des intérêts de leur enseignement.

Pour assurer la viabilité des établissements libres nouvellement créés, la Commission propose à M. le Ministre la recherche d'un système permettant de réduire uniformément à trois années les délais prévus pour l'octroi des subventions.

A cet effet, elle suggère l'adoption d'une formule de préhomologation et de préagrégation au terme du cycle inférieur de l'E. M., dont les modalités seraient réglées par le Conseil général paritaire.

Les représentants de la F. N. E. M. C. seraient portés à proposer au Ministre des chiffres différents pour les minima de population scolaire, selon que serait maintenu le système de subventions par élève ou serait adopté un système de paiement direct des professeurs.

V.

A. Minerval et gratuité scolaire.

La Commission demande que, quel que soit le mode de subventions adopté pour l'enseignement libre, les parents puissent se trouver dans la même situation devant l'enseignement de l'Etat ou devant l'enseignement libre. La gratuité établie du côté de l'Etat entraînerait des conditions permettant la gratuité du côté de l'enseignement libre.

Le minerval, s'il était établi, devrait être le même des deux côtés.

Les représentants de l'E. M. E. proclament leur attachement à la gratuité conditionnée : dans toutes les classes de l'E. M., les élèves jouiraient de la gratuité absolue dans la mesure où ils l'auraient méritée par leur travail. Seuls les parents dont les enfants devraient doubler leur classe par suite d'un manque d'application, devraient acquitter un minerval.

Cette prise de position est inspirée aux représentants de l'E. M. E. par les préoccupations suivantes :

1. *van sociale aard* : het speciaal klimaat van de openbare school vereist dat al de kinderen niet alleen door de schooloverheid op dezelfde wijze behandeld worden, maar tevens dat zij zich allen als gelijken voelen;

2. *van opvoedende aard* : de kosteloosheid, aldus toegepast, zou voor de leerlingen en zelfs voor de ouders, een stimulans zijn;

3. *van praktische aard* : deze kosteloosheid zou een wedijver gegrond op « klassenverschil » en gesteund op de betaling van het schoolgeld kunnen vermijden.

De vertegenwoordigers van het N. V. K. M. O. gaan akkoord met hun collega's van het R. M. O. dat gebrek aan geldmiddelen geen beletsel mag zijn voor begaafde kinderen om tot het M. O. toegelaten te worden. Ofschoon zij de beweegredenen door hun collega's vooropgesteld waarden, vragen zij zich af :

1. of het redelijk is de gezinshoofden vrij te stellen van een financiële inspanning voor de opvoeding hunner kinderen;

2. indien de voorwaardelijke kosteloosheid van praktische toepassing wordt zou hun voorkeur gaan naar een stelsel waarin minder goedgee families geholpen worden bv. door verhoging van de kinderbijslag en de verruiming van het Fonds der Meestbegaafden.

In de veronderstelling dat het schoolgeld behouden blijft, zijn zij van oordeel dat het begrip groot gezin al de kinderen ten laste moet insluiten.

De vertegenwoordigers van het R. M. O. zijn het eens met hun collega's om een verruiming van het Fonds der Meestbegaafden voor te stellen, op voorwaarde echter, dat de Commissies opgericht om over de toekenning van deze beurzen te beslissen, al de waarborgen voor objectiviteit bieden en dat klachten desomtrent uitgaande van één der beide onderwistakken zouden kunnen aanhangig gemaakt worden bij de Gemengde Commissie.

B. Hulpverlening aan de families der leerlingen.

1. Schoolgerief :

De commissie drukt eensgezind de wens uit dat dezelfde criteria zouden van toepassing zijn voor al de leerlingen die onder de schoolplichtwet vallen en dat nl. geen onderscheid zou gemaakt worden tussen de scholen opgericht door de openbare machten en de scholen opgericht door het privaat initiatief.

2. *Subsidies vanweye openbare organismen of organismen die daarvan afhangen of daardoor gesubsidieerd worden* (bv. Het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn).

De Commissie is van mening dat geen enkel onderscheid mag gemaakt worden onder de leerlingen welke school zij ook bezoeken.

Ingeval het principe : « de Staat leent niet aan de Staat » zou van kracht blijven, stellen de vertegenwoordigers van het R. M. O. voor dat de nodige credieten zouden opgenomen worden in de begroting van het Ministerie van Openbaar Onderwijs, om aan de leerlingen van het R. M. O. dezelfde voordelen te waarborgen als die welke aan de leerlingen van andere instellingen verleend worden.

3. Geneeskundig schoolonderzoek.

De Commissie wenst de oprichting van een verplicht en doelmatig geneeskundig schoolonderzoek, zich uitstrekkend tot al de leerlingen van al de scholen van België.

Zij drukt de wens uit dat dit probleem zou bestudeerd worden door het Ministerie van Volksgezondheid.

VI. — DE BEZOLDIGING VAN DE GEDIPLOMEERDE LEKELERAARS.

De vertegenwoordigers van het N. V. K. M. O. zijn van oordeel dat de gediplomeerde lekeleraars van hun onderwijs, met gelijkheid van diploma, recht hebben op hetzelfde salaris als hun collega's van het R. M. O. De subsidies moeten volstaan om het M. O. in de mogelijkheid te stellen deze salarissen uit te betalen en het pensioen der leraars te verzekeren.

Zij zijn eveneens van oordeel dat de leraars die, om reden van 7 jaren anciënniteit, in het onderwijs mochten blijven, moeten gelijkgesteld worden met de gediplomeerde leraars. Zij erkennen ten slotte dat het statuut van het onderwijzend lekenpersoneel de vastheid van bediening moet waarborgen aan de leraars, rekening houdend met de redelijke eisen van hun onderwistak.

De vertegenwoordigers van het R. M. O. hebben geen enkele reden om te twijfelen aan de sociale zint van de overheden van het K. M. O.

1. *d'ordre social* : le climat spécial de l'école publique exige que tous les enfants ne soient pas seulement traités de la même manière par les autorités scolaires, mais encore qu'ils se sentent tous égaux;

2. *d'ordre éducatif* : la gratuité appliquée de cette façon constitue un stimulant pour l'élève — et même pour les parents;

3. *d'ordre pratique* : cette gratuité pourrait éviter une concurrence basée sur des distinctions d'ordre social et fondée sur le paiement d'un minerval.

Les représentants de la F.N.E.M.C. sont d'accord avec leurs collègues de l'E.M.E. pour estimer que le manque de ressources ne peut constituer un obstacle à l'admission d'enfants doués dans l'E.M. Tout en appréciant les motifs mis en avant par leurs collègues, ils se demandent :

1. s'il est raisonnable de dispenser les chefs de famille d'un effort financier en vue de l'instruction de leurs enfants :

2. si la gratuité conditionnée sera d'application pratique, ils préféreraient un système d'aide aux familles moins aisées, — par exemple, l'augmentation des allocations familiales et l'élargissement du Fonds des Mieux Doués.

Dans l'hypothèse du maintien d'un minerval, ils estiment que la notion de famille nombreuse devrait comprendre tous les enfants à charge.

Les représentants de l'E.M.E. sont d'accord avec leurs collègues pour proposer un élargissement des Fonds des Mieux Doués, à condition toutefois que les Commissions constituées pour décider de l'octroi de ces bourses offrent toutes les garanties d'objectivité et que la Commission mixte puisse être saisie de plaintes émanant à ce sujet d'un des deux réseaux d'enseignement.

B. Assistance aux familles d'élèves.

1. Fournitures classiques :

La Commission est unanime à souhaiter que les mêmes critères soient appliqués à tous les élèves en âge d'obligation scolaire et notamment qu'aucune discrimination ne soit faite entre les écoles organisées par les pouvoirs publics et les écoles organisées par l'initiative privée.

2. *Subventions par des organismes publics ou relevant d'eux ou subsidiés par eux* (ex. Œuvre Nationale de l'Enfance) :

La Commission estime qu'il convient de ne faire aucune discrimination entre les élèves, quelle que soit l'école qu'ils fréquentent.

Les représentants de l'E.M.E. proposent que, en cas de maintien du principe : « L'Etat ne prête pas à l'Etat » les crédits nécessaires soient inscrits au budget du Ministère de l'Instruction publique pour assurer aux élèves de l'E.M.E. les mêmes avantages que ceux accordés aux élèves d'autres établissements.

3. Examen médical scolaire :

La Commission souhaite l'organisation d'un examen médical scolaire obligatoire et efficace, s'étendant à tous les élèves de toutes les écoles de Belgique.

Elle exprime le vœu de voir ce problème étudié par le Ministère de la Santé publique.

VI. — REMUNERATION DES PROFESSEURS LAICS DIPLOMÉS.

Les représentants de la F.N.E.M.C. estiment qu'à parité de diplôme les professeurs laics diplômés de leur enseignement ont droit au même traitement et aux mêmes avantages que leurs collègues de l'E.M.E. Les subventions devront être suffisantes pour permettre à l'E.M.C. de payer ces traitements et d'assurer la pension des professeurs.

Ils estiment aussi que les professeurs auxquels sept ans d'ancienneté ont permis de continuer leur enseignement, doivent être assimilés aux professeurs diplômés. Ils reconnaissent enfin que le statut du personnel laïc enseignant doit assurer aux professeurs la stabilité de la fonction tout en respectant les exigences raisonnables de leur enseignement.

Les représentants de l'E.M.E. n'ont aucune raison de douter du sens social des autorités de l'E.M.C. à l'égard de leur corps enseignant.

ten opzichte van hun onderwijzend personeel. Indien dezen tot heden in de onmogelijkheid verkeerden hun leraars op waardige wijze te vergoeden, stelt de wet van 13 Juli 1951 hen thans in staat hun inzichten te verwezenlijken. Om die reden denken de vertegenwoordigers van het R. M. O. dat de kwestie hier aangeraakt uitsluitend de overheden van het K. M. O. aangaat. Nochtans kunnen zij zich niet aansluiten bij het voorstel er toe strekkend de niet behoorlijk gediplomeerde leraars die sinds zeven jaren onderwijzen, gelijk te stellen met de leraars die de vereiste diploma's bezitten.

VII. — WIJZE VAN TOEZICHT OVER DE UITVOERING VAN BOVENSTAANDE MODALITEITEN.

De Commissie betuigt haar akkoord omtrent volgende punten :

- 1) de toepassing van de taalwetten zal gecontroleerd worden door de taalinspecteurs van de Staat;
- 2) de diploma's van de leraars zullen onderzocht worden door de administratie van het Ministerie van Openbaar Onderwijs; de bekwaamheid van de leerkrachten zal echter ressorteren onder de verantwoordelijke overheden van iedere onderwijstak;
- 3) de getuigschriften van voleindigde studiën zullen gehomologeerd en aanvaard worden door de hoger voorziene Algemene Paritaire Raad;
- 4) de afgevaardigden van de administratie van het Openbaar Onderwijs zullen de verklaringen van de schoolhoofden betreffende de cijfers van de schoolbevolking controleren. Wat de sancties betreft, zal men zich houden bij artikel 7 van de wet van 13 Juli 1951;
- 5) Bij besluit van de Minister, zullen de afgevaardigden van de Administratie van het Openbaar Onderwijs de toepassing der wettelijke voorschriften inzake schoolgeld controleren;
- 6) het toezicht op de wedden, door de wet en de uitvoeringsbesluiten, voor de leken-leraars voorzien, zal op gebeurlijke aanklacht van de leraars gericht tot de Minister, door de administratie van het Openbaar Onderwijs geschieden.

VIII. — POLITIEKE NEUTRALITEIT IN HET MIDDELBAAR ONDERWIJS.

De Commissie is akkoord om iedere actieve deelneming van de leerlingen aan een verkiezingscampagne af te keuren en de leraars aan te zetten geen enkele stelling te nemen tegenover de actuele problemen van de partijpolitiek.

Met voldoening zou zij een wet zien goedkeuren waarbij verboden wordt voor politieke doeleinden beroep te doen op de diensten van minderjarigen (cfr. verslag van de Gemengde Commissie voor het Normaal onderwijs).

IX. — SCHOOLPROPAGANDA.

De Commissie drukt de wens uit dat de scholen zich zouden beperken tot een positieve propaganda, d.w.z. een propaganda steunend op de waarde van de opvoeding en het onderwijs die aan de leerlingen verstrekt worden. Zij keurt iedere propaganda af die berust op bekijbeling of op oneerlijke verklaringen. Zij is trouwens de mening toegedaan dat dergelijke procedés degene die ze aanwendt, zelf in discredit brengen.

Zij wenst dat de opvoeders hun leerlingen zouden aanzetten om de kinderen van hun leeftijd d'e ene andere school bezoeken, te waarden.

De Commissie stelt voor dat bij de Gemengde Commissie voor het Middelbaar Onderwijs, de incidenten zouden aanhangig gemaakt worden die van zulke aard zijn dat ze :

« de goede verstandhouding tussen de beide onderwijstakken » in het gedrang brengen: « zij zou nl. de gegrondheid der klachten onderzoeken, de geschillen beslechten en aan de verantwoordelijke overheden der beide takken de afkeurende houding voorstellen waardoor de herhaling van vijandige of onhandige daden zouden kunnen voorkomen worden. »

Het zou weinig baten op het nationaal plan van schoolvrede te spreken, wanneer op het locale plan campagnes gevoerd worden om de ene of de andere onderwijstak in discredit te brengen.

DE COMMISSIE WENST IN HET BIJZONDER :

1° dat de leraars in de godsdienst aan de Rijksmiddelbare scholen zich zouden onthouden, zowel tijdens de cursus in de godsdienst als buiten de instelling, van elke vorm van propaganda die schadelijk kan zijn voor de instelling waar zij onderwijzen;

Si jusqu'à présent elles n'ont pas été à même de rémunérer dignement leurs professeurs, la loi du 13 juillet 1951 les met en mesure de réaliser leurs intentions. C'est pourquoi les représentants de l'E. M. E. croient que la question évoquée ici relève uniquement des autorités de l'E. M. C. Toutefois, ils ne sauraient se rallier à une proposition qui tendrait à assimiler aux professeurs dûment diplômés des professeurs qui, sans les titres requis, enseigneraient depuis sept ans.

VII. — MODE DE CONTROLE DE L'EXECUTION DES CONDITIONS CI-DESSUS.

La Commission marque son accord sur les points suivants :

- 1) l'application des lois linguistiques sera contrôlée par les inspecteurs linguistiques de l'Etat;
- 2) les diplômes des professeurs seront vérifiés par l'administration du Ministère de l'Instruction publique, tandis que la capacité des maîtres sera du ressort des autorités responsables de chaque enseignement;
- 3) les certificats de fin d'études seront homologués et agréés par le Conseil général paritaire prévu plus haut;
- 4) les délégués de l'Administration de l'Instruction publique contrôleront les déclarations faites par les chefs d'établissement sur les chiffres de population scolaire. Quant aux sanctions, on s'en référera à l'article 7 de la loi du 13 juillet 1951;
- 5) les délégués de l'Administration de l'Instruction publique contrôleront, sur décision du Ministre, l'application des prescriptions légales en matière de minerval;
- 6) le contrôle des traitements prévus par la loi et les arrêtés d'exécution pour les professeurs laïcs sera fait par les délégués de l'Administration de l'Instruction publique, sur réclamation éventuelle du professeur auprès du Ministre de l'Instruction publique.

VIII. — NEUTRALITE POLITIQUE DE L'ENSEIGNEMENT MOYEN.

La Commission est d'accord pour réprouver toute participation active des élèves aux luttes électorales et pour engager les professeurs à s'abstenir devant leurs élèves de toute prise de position à l'égard des problèmes actuels de la politique des partis.

Elle verrait volontiers le vote d'une loi interdisant d'employer les services de mineurs à des fins politiques. (Cfr : rapport de la Commission mixte de l'Enseignement normal.)

IX. — PROPAGANDE SCOLAIRE.

La Commission souhaite voir les écoles se borner à une propagande positive, c'est-à-dire basée sur la valeur de l'éducation et de l'instruction départies aux élèves. Elle réprouve toute propagande basée sur le dénigrement ou sur des affirmations déloyales. Elle croit du reste que ces procédés sont de nature à discréditer celui qui les emploie.

Elle souhaite que les éducateurs habituent leurs élèves à l'estime des enfants du même âge qui fréquentent une autre école.

La Commission propose que la Commission mixte de l'Enseignement moyen soit saisie des incidents de nature à compromettre les :

« bons rapports entre les deux enseignements; elle examinerait » notamment le bien-fondé des plaintes, aplanirait les différends et » proposerait aux autorités responsables des deux réseaux le geste de » désaveu susceptible de prévenir le renouvellement des actes hostiles » ou maladroits ».

Il serait illusoire de vouloir parler de pacification scolaire sur le plan national, tant que sur le plan local on assiste à des campagnes qui tendent à discréditer l'une ou l'autre des deux branches d'enseignement.

LA COMMISSION SOUHAITE PLUS SPECIALEMENT :

1) que les professeurs de religion des établissements de l'Enseignement moyen de l'Etat s'abstiennent, aussi bien au cours de religion qu'en dehors de l'établissement, de toute forme de propagande qui pourrait nuire à l'établissement où ils enseignent;

2° dat de nodige richtlijnen zouden gegeven worden zowel door de openbare als door de kerkelijke overheden, om iedere aanval op één der beide onderwijstakken te verhinderen of te doen ophouden.

NOTA BIJ HET VERSLAG GEVOEGD DOOR DE VERTEGENWOORDIGERS VAN HET NATIONAAL VERBOND VAN HET KATHOLIEK MIDDELBAAR ONDERWIJS.

Het voorwerp der werkzaamheden van de Commissie bestond in het zoeken naar de bestaansvoorwaarden geldend voor al de scholen.

Volgens de nota van de Minister was het de bedoeling niet, « aan » al de scholen een geheel van voorschriften op te leggen die het initiatief doden, en nog minder de oorspronkelijkheid van de opvoedende of paedagogische methodes te beperken ».

Het ging dus wel om een onderzoek, om adviezen te geven en voorstellen te doen aan de Minister in verband met de 9 voorgestelde punten.

In de hoedanigheid van vertegenwoordigers van het Nationaal Verbond van het Katholiek Middelbaar Onderwijs, hebben wij er naar gestreefd aan de verwachtingen van de Minister te beantwoorden.

Tijdens de besprekingen is er dikwijls sprake geweest van het « klimaat » eigen aan iedere onderwijstak.

De vertegenwoordigers van het Katholiek Middelbaar Onderwijs stellen er prijs op het eigen klimaat van hun onderwijs nader toe te lichten.

Zoals Paus Pius XI in zijn encyclicke over de christelijke opvoeding van de jeugd (31 December 1929) schreef :

« De Kerk wil de bevorderaarster zijn van de letteren, de wetenschappen en de kunsten, in de mate dat deze nodig of nuttig zijn voor de christelijke opvoeding en voor heel haar inspanning tot het heil der zielen; daartoe sticht en onderhoudt zij zelf eigen scholen » en instellingen voor allerlei wetenschappen en voor iedere graad van cultuur. »

De Kerk beperkt zich dus niet tot het onderricht in de godsdienst, maar, in haar streven naar een volledige menselijke vorming van de jeugd, beoogt zij deze nader bij God te brengen.

Het feit dat de godsdienst in het K. M. O. aan de basis ligt en de bekroning is van de opvoeding, betekent dus niet : verminking van de waarheid of bekrimping van de horizon, maar een bredere kijk van de geest op de gehele bestemming van de mens.

Het godsdienstig klimaat waarin de opvoeding en het onderwijs gegeven worden, onderstelt dus :

- 1) beoefening van de godsdienst,
- 2) godsdienstonderricht,
- 3) de taak van de Kerk te onderstrepen en elke gelegenheid te baat nemen om de christelijke vorming van de leerlingen te bevorderen.

Naar het oordeel van de vertegenwoordigers van het K. M. O., vergt het behoud van dit eigen klimaat, de aanwezigheid van een groot aantal priesters of kloosterlingen onder het onderwijzend personeel. Dit klimaat wordt daarenboven bevorderd door de aanwezigheid van gediplomeerden in de thomistische wijsbegeerte en in de theologie waarvan de wetenschappelijke en morele invloed zeer belangrijk is.

De vertegenwoordigers van het K. M. O. nemen de gelegenheid te baat om de aandacht van de heer Minister op twee punten te vestigen :

- 1) de voorkeur van het K. M. O. voor het systeem van de *leraar-klassetitulants*.

Het gaat er niet om de leraar als een alweter te beschouwen, maar er naar te streven, in de mate van het mogelijke, het onderwijs van meerdere vakken in eenzelfde klasse aan één leraar toe te vertrouwen.

Dit systeem, zoals trouwens dat van de leraar specialist voor ieder vak, heeft zijn voor- en nadelen. De vertegenwoordigers van het K. M. O. menen echter dat de voordelen groter zijn dan de nadelen. Zij constateren met voldoening dat hun standpunt bijgetreden wordt door de leden van het R. M. O.

Antwoordend op een vragenlijst, door het XVe Internationaal Congres van het Middelbaar Onderwijs voorgelegd, betreffende de paedagogische vorming van de leraars bij het Middelbaar Onderwijs, schreef dhr. Rasse in 1933 : « Il y a avantage à ne pas multiplier le nombre » des professeurs — surtout dans les classes inférieures et moyennes — » et à les charger de plusieurs enseignements connexes.

« La multiplicité des maîtres qui se partagent la formation des » jeunes élèves est plutôt un mal contre lequel il y a lieu de prendre des » mesures. »

En dhr. Prefect Remy, in zijn rede ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het Atheneum te Luik in 1951, sprekend over de coördinatie :

2) que les directives nécessaires soient données, tant par les autorités publiques que par les autorités ecclésiastiques, pour empêcher ou pour faire cesser toute attaque contre une des deux branches de l'enseignement.

NOTE ANNEXEE AU RAPPORT PAR LES REPRESENTANTS DE LA FEDERATION NATIONALE DE L'ENSEIGNEMENT MOYEN CATHOLIQUE.

L'objet des travaux de la Commission consistait dans la recherche « des conditions d'existence valables pour toutes les écoles ».

D'après la note envoyée par le Ministre, on ne cherchait pas à « imposer à toutes les écoles un ensemble de prescriptions qui tuent l'initiative et moins encore à restreindre l'originalité des méthodes éducatives ou pédagogiques ».

Il s'agissait donc bien d'une recherche, d'avis à émettre, de suggestions à faire au Ministre sur les 9 points proposés.

En qualité de représentants de la Fédération Nationale de l'Enseignement Moyen Catholique, nous nous sommes efforcés de répondre aux intentions du Ministre.

Au cours des discussions il a été souvent question du « climat » propre à chaque enseignement.

À propos de ce climat dans l'E.M.C. les représentants de cet enseignement tiennent à apporter les précisions suivantes.

Comme l'écrivait le Pape Pie XI dans l'encyclique sur l'éducation chrétienne de la jeunesse (31 décembre 1929) :

« L'Eglise se fait la promotrice des lettres, des sciences et des » arts, dans la mesure où tout cela peut être nécessaire ou utile à » l'éducation chrétienne comme à toute son œuvre de salut des » âmes, fondant même et entretenant des écoles et des institutions » qui lui sont propres, en tout genre de science et tout degré de » culture. »

L'Eglise ne se borne donc pas à l'enseignement religieux, mais, tout en poursuivant une formation humaine complète de la jeunesse, elle vise à mettre cette jeunesse en possession de Dieu.

Le fait que dans l'E.M.C. la religion soit la base et le couronnement de l'éducation ne signifie donc pas déformation de la vérité ou rétrécissement de l'horizon, mais ouverture d'esprit plus large sur la destinée totale de l'homme.

Le climat religieux dans lequel sont données l'éducation et l'instruction suppose donc :

- 1) la pratique religieuse,
- 2) l'instruction religieuse,
- 3) la mise en relief du rôle de l'Eglise et la mise à profit de toutes les occasions pour contribuer à la formation chrétienne des élèves.

Le maintien de ce climat propre suppose, de l'avis des représentants de l'E.M.C., la présence en nombre important de prêtres et de religieux dans le corps enseignant. Ce climat est encore favorisé par la présence de diplômés en philosophie thomiste et en théologie dont l'influence scientifique et morale est très importante.

Les représentants de l'E.M.C. profitent de l'occasion pour attirer encore l'attention de M. le Ministre sur deux questions :

- 1) l'attachement de l'E.M.C. au système du professeur titulaire de classe.

Il ne s'agit pas de considérer un professeur comme omniscient, mais de tendre dans toute la mesure du possible, à confier l'enseignement de plusieurs branches au même professeur dans la même classe.

Ce système, tout comme celui du professeur spécialiste pour chaque branche, a ses avantages et ses inconvénients. Les représentants de l'E.M.C. pensent que les avantages l'emportent sur les inconvénients. Ils ont été heureux de trouver une confirmation de leur position de principe dans des déclarations émanant de membres de l'enseignement moyen de l'Etat :

« Il y a, écrivait M. de Rasse dans une réponse faite en 1933 à un » questionnaire proposé par le XVe congrès international d'ensei- » gnement secondaire sur la formation pédagogique des professeurs » de l'enseignement secondaire, avantage à ne pas multiplier le nom- » bre des professeurs — surtout dans les classes inférieures et moyen- » nes — et à les charger de plusieurs enseignements connexes. » La multiplicité des maîtres qui se partagent la formation des » jeunes élèves est plutôt un mal contre lequel il y a lieu de prendre » des mesures. »

M. le Préfet Remy, parlant de la coordination, dans son discours au centenaire de l'Athénée de Liège en 1951 :

« Cet excellent procédé, dont on tirera sûrement grand profit quelque jour, appelle une mise au point; ... et rien ne montre mieux son incohérence actuelle que les efforts qu'on fait pour l'installer au milieu d'un système qui tend de plus en plus à la spécialisation, qui est son contraire, car il réclame, lui, la réunion du plus grand nombre de cours possible entre les mains d'un même maître. »

2) De toestand van de voorbereidende klassen in de instellingen van het Katholiek Middelbaar Onderwijs.

Wij zien niet in waarom de mogelijkheid niet zou bestaan bij de instellingen van het K. M. O. een volledige of onvolledige voorbereidende afdeling te annexeren, onder dezelfde wettelijke voorwaarden en in dezelfde toestand als de voorbereidende afdelingen toegevoegd aan de Staatsinstellingen (Besluit van 1 Maart 1949).

Zoals de heer Minister zegde in zijn rede uitgesproken in de Senaat op 16 Januari 1951 :

« Sur le plan pédagogique, on peut faire l'union sur le point qu'il est souhaitable de voir créer un troisième degré primaire de transition ».

De mogelijkheid om een dergelijke derde graad aan een instelling voor Middelbaar Onderwijs te hechten of op deze graad alleen, het regime der aangenomen of aanneembare scholen toe te passen, schijnt ons van groot paedagogisch nut.

A. — NOTA VAN DE VERTEGENWOORDIGERS
VAN HET MIDDELBAAR ONDERWIJS
INGERICHT DOOR DE STAAT,
AAN DE HEER MINISTER VAN OPENBAAR ONDERWIJS.

De nota van de heer Minister van Openbaar Onderwijs aan de Directeur-Generaal van het Middelbaar Onderwijs, dd. 25 September 1951, bepaalde duidelijk de taak van de Gemengde Commissie: het ging om « een onderzoek, buiten ieder beschouwing in betrekking met de Staatsbegrotingen of met de wijze en het bedrag der subsidiëring, omtrent de vereisten die kunnen gesteld worden aan iedere school », voor een reeks van negen punten, waarvan de opsomming niet als exhaustief beschouwd werd.

De vertegenwoordigers van het R. M. O. veroorloven zich nochtans te doen opmerken dat zij zich voor een voldoende toestand bevonden, geschapen door de wet van 13 Juli 1951, waarbij de toekenning geregeld wordt van de subsidies voor de instellingen van het Vrij Middelbaar Onderwijs, en dat met deze wet als vertrekpunt de besprekingen aangevat werden. De vertegenwoordigers van het R. M. O. waren voornemens de heer Minister te vragen of het in de bedoeling lag van de Regering tot een volledige gelijkheid te komen wat de uitgaven betreft ten bate van de scholen der beide onderwijsstakken. Maar deze vraag lijkt hun overbodig, sinds zij kennis hebben genomen van de verklaring door de Kabinetschef namens de heer Minister afgelegd, bij de herdenking van het honderdjarig bestaan van het St-Stanislascollege te Bergen, op het einde van het schooljaar 1950-1951. In deze verklaring is er immers sprake van een financiële hulp van de Staat aan het vrij onderwijs: « qui laissera d'ailleurs toujours à la communauté catholique de ce pays une part relativement lourde de charges à supporter. Et cette communauté ne s'en plaindra pas. Elle sait, en effet, que les sacrifices restent le prix indispensable d'une liberté dont l'aliénation totale serait désastreuse. Et c'est aussi à ce prix que l'enseignement libre conservera dans ses programmes, dans ses méthodes, dans son climat, ce qui fait son originalité et sa qualité propre. » (*Famille et Collège*, tome X, n° 1, p. 15.)

De vertegenwoordigers van het R. M. O. vragen nadrukkelijk dat de conclusies waartoe de Commissie gekomen is, zouden beschouwd worden als een ondeelbaar geheel. Sommige elementen van dit geheel in uitvoering brengen, zonder rekening te houden met de andere, zouden zij beschouwen als een ware vervalsing van de geest waarin de besprekingen plaats hadden. Dergelijke handelwijze zou de vertegenwoordigers van het R. M. O. noodzakelijk verplichten, al hun standpunten te herzien.

Op het ogenblik dat de Staat een gevoelige financiële hulp aan het Vrij Middelbaar Onderwijs gaat verlenen, achten de vertegenwoordigers van het R. M. O. het ogenblik geschikt om de welwillende aandacht van de heer Minister te vestigen op enkele belangrijke punten die meer in het bijzonder hun onderwijsstak aangebelangen, en die derhalve niet op de dagorde van de werkzaamheden der Gemengde Commissie stonden:

1) Indien men gelijke of gelijkwaardige voorwaarden voor de twee onderwijsstakken in België wil scheppen, dient duidelijk bepaald te worden dat de taak van de Staat niet louter aanvullend kan zijn, in de inrichting van het onderwijs, maar dat de Staat, op dezelfde voet als de private organismen, een recht op initiatief heeft.

« Cet excellent procédé, dont on tirera sûrement grand profit quelque jour, appelle une mise au point; et rien ne montre mieux son incohérence actuelle que les efforts qu'on fait pour l'installer au milieu d'un système qui tend de plus en plus à la spécialisation, qui est son contraire, car il réclame, lui, la réunion du plus grand nombre de cours possible entre les mains d'un même maître. »

2) la situation des classes préparatoires dans les établissements d'enseignement moyen catholique.

Nous ne voyons pas pourquoi il n'y aurait pas moyen d'annexer à un établissement d'E.M.C. une section préparatoire complète ou incomplète, dans les mêmes conditions légales et dans la même situation que les sections préparatoires annexées aux établissements de l'Etat (arrêté du 1er mars 1949).

Comme le disait M. le Ministre dans son discours au Sénat le 16 janvier 1951,

« Sur le plan pédagogique, on peut faire l'union sur le point qu'il est souhaitable de voir créer un troisième degré primaire de transition. »

La possibilité de rattacher semblable troisième degré à un établissement d'enseignement moyen ou de faire bénéficier ce seul degré du régime des écoles adoptées ou adoptables nous paraît d'une grande utilité pédagogique.

A. — NOTE DES REPRESENTANTS
DE L'ENSEIGNEMENT MOYEN ORGANISE PAR L'ETAT
A M. LE MINISTRE DE L'INSTRUCTION PUBLIQUE.

La note de M. le Ministre de l'Instruction publique à M. le Directeur général de l'Enseignement moyen, en date du 25 septembre 1951, délimitait nettement le rôle de la Commission mixte: il s'agissait de rechercher « en dehors de toute considération relative aux budgets de l'Etat, ou aux modes et taux de subsidiement, les exigences qui peuvent s'imposer à toutes les écoles » pour une série de neuf points, dont l'énumération n'était pas considérée comme exhaustive.

Les représentants de l'E.M.E. se permettent cependant de faire remarquer qu'ils se sont trouvés devant une situation de fait, créée par la loi du 13 juillet 1951, réglant l'octroi des subventions aux établissements d'enseignement moyen libre et que c'est avec cette loi comme point de départ que les débats ont été entamés. Les représentants de l'E.M.E. s'étaient proposé de demander à M. le Ministre s'il entraînait dans les intentions du Gouvernement d'arriver à une égalité complète en ce qui concerne les dépenses faites en faveur des écoles des deux réseaux, mais cette question leur paraît superflue, depuis qu'ils ont pris connaissance de la déclaration faite par M. le Chef de Cabinet au nom de M. le Ministre, à la commémoration du centenaire du collège Saint-Stanislas à Mons, à la fin de l'année scolaire 1950-1951, déclaration dans laquelle il est question d'une aide financière de l'Etat à l'enseignement libre, qui « laissera d'ailleurs toujours à la communauté catholique de ce pays une part relativement lourde de charges à supporter. Et cette communauté ne s'en plaindra pas. Elle sait, en effet, que les sacrifices restent le prix indispensable d'une liberté dont l'aliénation totale serait désastreuse. Et c'est aussi à ce prix que l'enseignement libre conservera dans ses programmes, dans ses méthodes, dans son climat, ce qui fait son originalité et sa qualité propre. » (*Famille et Collège*, tome X, n° 1, p. 15.)

Les représentants de l'E.M.E. demandent instamment que les conclusions auxquelles est arrivée la Commission soient considérées comme formant un tout indivisible. Faire un sort à certains éléments de cet ensemble, tout en ignorant les autres, leur apparaîtrait comme une véritable altération de l'esprit dans lequel les pourparlers ont été menés. Une procédure de l'espèce amènerait nécessairement les représentants de l'E.M.E. à revoir toutes leurs positions.

Au moment où l'Enseignement moyen libre se voit octroyer par l'Etat une aide financière sérieuse, les représentants de l'E.M.E. jugent opportun d'attirer l'attention bienveillante de M. le Ministre sur quelques points importants qui intéressent plus spécialement leur enseignement et qui de ce fait ne se trouvaient pas à l'ordre du jour des travaux de la Commission mixte:

1) Si l'on veut créer des conditions égales ou équivalentes pour les deux réseaux d'enseignement en Belgique, il importe de spécifier clairement que dans l'organisation de l'enseignement, le rôle de l'Etat ne peut pas être uniquement supplétif, mais que l'Etat a, au même titre que les organismes privés, un droit d'initiative.

2) De voorbereidende en Fröbelklassen :

Het zou aangewezen geweest zijn, samen met de wijziging van de wet van 13 Juli 1951, een wijziging in te dienen van de wet op de organisatie van het Middelbaar Onderwijs, er het recht en zelfs de plicht van de Staat bijvoegend om voorbereidende en Fröbelklassen op te richten waar het noodzakelijk zou blijken.

Op dit gebied is het Onderwijs van de Staat, inderdaad, sterk benadeeld ten opzichte van het Katholiek Onderwijs : de geestelijke overheden zijn immers volledig meester zowel over de lagere klassen als over de voorbereidende klassen. In iedere plaats waar het katholiek middelbaar onderwijs een instelling heeft, hebben de bisschoppen katholieke klassen of scholen voor lager onderwijs onder hun gezag.

Een lichte wijziging in de organisatie zou hun toelaten, overal waar zij het wensen, over voorbereidende klassen te beschikken, die, volgens de bestaande wet op het lager onderwijs, zouden kunnen gesubsidieerd worden.

Wat de officiële lagere klassen betreft, deze hangen in eerste instantie van de Gemeentelijke Overheid af, daar de Staat slechts tussenkomt voor de inspectie en de wedde-toelage.

In een te groot aantal gemeenten genieten deze gemeenteklassen niet in 't bijzonder de voorliefde van de overheden waarvan zij afhangen, wat noodzakelijkerwijze een invloed uitoefent op het onderwijs dat in deze klassen verstrekt wordt.

Het zou interessant zijn na te gaan hoeveel percent van de personeelsleden van deze scholen houder zijn van een officieel diploma. In elk geval, kunnen de ouders die voor hun kinderen een werkelijk officieel onderwijs wensen, er in die gemeenten geen bekomen.

Het is duidelijk, dat aldaar een voorbereidende afdeling dient opgericht.

3) Het administratief kader :

De ontwikkeling die het Rijksmiddelbaar Onderwijs de laatste jaren gekend heeft, het toenemend aantal zijner scholen, de aangroei van zijn personeel en van zijn leerlingen en de nieuwe uitbreiding die men mag voorzien op het ogenblik dat de leerplicht zal verlengd worden, rechtvaardigen ruimschoots een uitbreiding der Centrale Diensten van het Middelbaar Onderwijs, om het steeds toenemend werk dat hun opgelegd is, tot een goed eind te brengen.

Wanneer men het administratief kader van 1946-1947, voor een bevolking van 71.296 leerlingen vergelijkt met het huidig kader voor een bevolking van 103.898 leerlingen, zal men zich rekenschap geven hoe onvoldoende de opvoering van dit kader is in verhouding met de vermeerdering van het opgelegd werk.

4) Het Fonds der schoolgebouwen van het M. O.

Sinds het Fonds voor schoolgebouwen werd opgericht, hebben wij kunnen constateren :

- a) een belangrijke aangroei van de schoolbevolking;
- b) de oprichtingen van nieuwe scholen en nieuwe secties;
- c) nieuwe paedagogische eisen ingevolge het toepassen van nieuwe programma's;
- d) de noodzakelijkheid cantines en refters in onze scholen op te richten;
- e) een stijging van de lonen;
- f) een dikwijls aanzienlijke stijging van de prijzen der grondstoffen.

De bevoegde diensten zouden tientallen inrichtingen kunnen opsommen waar de leerlingen van het R. M. O. in verouderde en vervallen lokalen ondergebracht zijn; deze lokalen behoren nochtans sinds 1 Januari 1938 aan de Staat toe.

Er bestaan thans nog inrichtingen met verscheidene honderden leerlingen; zonder refter, zonder turnzaal en zelfs zonder studiezaal. Derhalve, zijn de vertegenwoordigers van het R. M. O. van oordeel dat het Fonds der schoolgebouwen tot na 31 December 1953 dient verlengd te worden en dat nieuwe kredieten dienen aangewend.

De heer Minister zou een tastbaar bewijs kunnen leveren van zijn evengrote bezorgdheid voor beide onderwijsstakken, zo hij, op het ogenblik dat hij een nieuwe wet ten bate van het middelbaar onderwijs indient, de verzekering gaf dat het Fonds tot wederopbouw der scholen zal verlengd worden en de nodige kredieten daarvoor zullen aangewend worden totdat de eisen van het R. M. O., wat de gebouwen en hun uitrusting betreft, zullen ingewilligd zijn.

5) Het door de provinciën en door de gemeenten ingericht middelbaar Onderwijs :

Zo het in de bedoeling ligt van de Regering dezelfde financiële hulp te verlenen aan de door de provinciën en door de gemeenten ingerichte instellingen voor middelbaar onderwijs als aan het vrij onderwijs, dan dienen de nodige maatregelen getroffen om te voorkomen dat in de omgeving van een atheneum of een middelbare school, door de Staat opgericht, geen gelijkaardige instelling zou opgericht worden door de plaatselijke overheden en dat aldus twee instellingen, met hetzelfde programma dezelfde inspectie en een zelfde doel malkander een nutteloze en kostelijke concurrentie zouden aandoen.

2) Les classes préparatoires et fröbeliennes :

Il y aurait lieu de présenter, en même temps que la modification à la loi du 13 juillet 1951, une modification à la loi sur l'organisation de l'Enseignement moyen, en y ajoutant le droit, et même le devoir de l'Etat d'adjoindre aux établissements de l'E. M. E. les classes préparatoires et fröbeliennes là où le besoin s'en fait sentir.

En effet, dans ce domaine l'enseignement de l'Etat se trouve nettement désavantagé au regard de l'enseignement catholique : les autorités ecclésiastiques en effet sont maîtresses absolues et des classes primaires et des classes préparatoires. Dans chacune des localités où l'enseignement moyen catholique possède un établissement, les évêques ont sous leur autorité des classes ou des écoles d'enseignement primaire catholique.

Une légère réorganisation leur permettrait de disposer partout où ils le désirent de classes préparatoires pouvant être subsidiées d'après la loi existante sur l'enseignement primaire.

Quant aux classes primaires officielles, elles relèvent avant tout du pouvoir communal, l'Etat n'intervenant que pour l'inspection et les subsides-traitements.

Dans trop de localités, ces classes communales ne jouissent pas spécialement de la faveur des autorités dont elles relèvent, ce qui nécessairement a son influence sur l'enseignement qui y est dispensé.

Il serait intéressant de relever le pourcentage des membres du personnel de ces écoles qui sont porteurs d'un diplôme officiel. Toujours est-il que dans ces localités, les parents qui désirent pour leurs enfants un véritable enseignement officiel ne pourront le trouver.

Là, de toute évidence, s'impose une section préparatoire.

3) Le cadre administratif :

Le développement que l'enseignement moyen organisé par l'Etat a connu ces dernières années, l'augmentation du nombre de ses écoles, de son personnel et de ses élèves, et la nouvelle extension qu'on peut prévoir pour le moment où la scolarité sera prolongée, justifient amplement un développement des services centraux de l'E. M. pour mener à bien le travail sans cesse croissant qui leur est imposé.

Si l'on compare le cadre administratif existant en 1946-1947 pour une population de 71.296 élèves au cadre actuel pour une population de 103.898 élèves, on se rendra compte combien l'augmentation de ce cadre est insuffisante par rapport à l'accroissement du travail qui lui est imposé.

4) Le Fonds des constructions scolaires de l'E. M. :

Depuis le moment où le Fonds des constructions scolaires a été décidé, nous avons vu :

- a) un accroissement sérieux de la population scolaire;
- b) la création de nouvelles écoles et de nouvelles sections;
- c) de nouvelles exigences pédagogiques résultant de l'application des nouveaux programmes;
- d) la nécessité de créer des cantines et des réfectoires dans nos écoles;
- e) une hausse des salaires;
- f) une hausse, souvent considérable, des matières premières.

Les services compétents pourraient citer des dizaines d'établissements où les élèves de l'E. M. E. sont installés dans des locaux vétustes et délabrés, locaux qui appartiennent pourtant à l'Etat depuis le 1er janvier 1938.

Il existe encore des établissements comptant plusieurs centaines d'élèves, sans réfectoire, sans salle d'éducation physique et même sans salle d'études. Dès lors, les représentants de l'E. M. E. estiment qu'il est indispensable de voir prolonger la durée du Fonds des constructions scolaires au delà du 31 décembre 1953 et d'y affecter de nouveaux crédits.

M. le Ministre pourrait donner une preuve tangible de sa sollicitude égale pour les deux réseaux d'enseignement si, au moment d'introduire une nouvelle loi en faveur de l'Enseignement moyen libre, il donnait l'assurance que le Fonds des constructions scolaires sera prolongé et que les crédits nécessaires y seront affectés jusqu'au moment où les exigences de l'E. M. E. seront satisfaites au point de vue des bâtiments et de leur équipement.

5) L'enseignement moyen organisé par les provinces et par les communes :

S'il entrerait dans les intentions du Gouvernement d'accorder aux établissements d'enseignement moyen organisés par les provinces et par les communes la même aide financière qu'à l'enseignement libre, il faudrait prendre les mesures nécessaires pour éviter qu'à proximité d'un athénée ou d'une école moyenne érigée par l'Etat, ne se crée un établissement similaire organisé par les pouvoirs locaux et qu'ainsi deux établissements, ayant le même programme, la même inspection et poursuivant un but identique, se fassent une concurrence inutile et onéreuse.

6) Verlening van de schoolplicht :

De vertegenwoordigers van het R. M. O. weten hoezeer de heer Minister, in zijn bezorgdheid om het cultureel peil van de natie op te voeren, wenst zo vlug mogelijk een oplossing te vinden voor het probleem van de verlening van de schoolplicht. Zij veroorloven zich nochtans er op aan te dringen dat deze kwestie aan een grondig onderzoek zou onderworpen worden en dat geen enkel beslissing zou genomen worden, alvorens een oplossing gevonden werd voor de moeilijkheden, die aan deze verlening onvermijdelijk verbonden zullen zijn.

Zij verlangen vooral dat men vermijde dezelfde toestanden te scheppen als bij het invoeren van de schoolplicht tot 14 jaar. Op dat ogenblik waren alle ouders inderdaad genoodzaakt hun kinderen bij gebrek aan keuze, aan het vrij onderwijs toe te vertrouwen, daar de openbare machten de nodige scholen ten gepasten tijde niet hadden opgericht.

Gezien de huidige toestand van onze schoolgebouwen en de geografische verspreiding der scholen is het onbetwistbaar dat, zo de volstrekt noodzakelijke maatregelen niet vooral getroffen worden, de verlening van de schoolplicht, die Staat niet zal toelaten zijn wettelijke taak te vervullen, nl. de kinderen op te nemen die wettelijk verplicht zijn hun studiën voor te zetten.

Deze verlening zou bovendien ook het vrij onderwijs voor een probleem stellen, aangezien de door dit onderwijs verstrekte statistieken voldoende bewijzen hoe groot nog steeds het gebrek is aan behoorlijk gediplomeerde leraars en dat, om aan deze vereisten te voldoen, men zou moeten overgaan tot het verlenen van een overgroot aantal vrijstellingen van diploma's, wat aanleiding kan geven tot betwisting en in feite ook betwist wordt.

In verband hiermede hadden de vertegenwoordigers van het R. M. O. op 21 Januari aan hun collega's gevraagd aan de Commissie de statistieken voor te leggen betreffende de kloosterlingen van beider kunne en de leken die, volgens de wet tot regeling van het middelbaar onderwijs, de vereiste diploma's bezitten. Onze collega's hebben een termijn van veertien dagen gevraagd om deze te verstrekken.

De Commissie heeft haar werkzaamheden moeten besluiten en haar rapport inleveren vóór het verstrijken van deze termijn.

De vertegenwoordigers van het R. M. O. zijn de mening toegedaan dat de heer Minister en al de leden van de Commissie onverwijld in het bezit zouden moeten gesteld worden van deze gegevens. Deze blijken ons des te meer onontbeerlijk, daar zij één der determinerende factoren moeten zijn voor de oplossing van het probleem der verlening van de leerplicht.

7) De wetenschappelijke titels :

Vanzelfsprekend kan er geen sprake van zijn de wetenschappelijke graden, onder welke vorm ook, gelijk te stellen met de wettelijke.

8) Het Koninklijk besluit van 1 Maart 1949 :

Dit besluit is een compromis tussen standpunten van twee departementen : dit van het Openbaar Onderwijs wat de pedagogische behoeften betreft, dit van Financiën wat de financiële mogelijkheden betreft.

Daar de wet van 13 Juli 1951 sommige beschikkingen van het Koninklijk besluit van 1 Maart 1949 toepasselijk maakt op het V. M. O. stellen de vertegenwoordigers van het R. M. O. vast dat bepaalde voorschriften die ongunstig zijn voor het R. M. O., niet van toepassing zijn op het K. M. O. Zij zijn van oordeel dat er in die voorwaarden geen sprake kan van zijn een uitzonderingsregime voor het K. M. O. in te voeren en dat de voorwaarden door dit reglement vastgesteld, zouden moeten gelden voor de beide onderwijstakken.

Daarenboven dringen de vertegenwoordigers van het R. M. O. er op aan dat iedere wijziging welke er zou aan gebracht worden en op de pedagogische waarde van zou verminderen, noodzakelijkerwijs haar onmiddellijke weerslag zou hebben op de bepalingen betreffende de voorwaarden voor het verlenen van toelagen.

B. — DE SCHOOLNEUTRALITEIT.

De neutraliteit van de officiële school is een kwestie die reeds tot vele betwistingen aanleiding heeft gegeven. Deze stelling wordt volstrekt in twijfel getrokken door haar tegenstrevers : zij beweren dat een opvoeder onmogelijk werkelijk neutraal kan blijven ten aanzien van de problemen van zijn tijd, van de wijsbegeerte, de godsdienst, de politiek. Meer nog, zij houden staande dat een neutraal onderwijs zinloos is.

Trachten wij hierin klaarheid te brengen.

Ongetwijfeld is de openbare school — en haar opvoeders evenmin — niet neutraal ten aanzien van het probleem van goed en kwaad. Er bestaat een moraal van de rechtschapen mens, waarmede ieder welkenkinds mens het eens is. Tegenover het kwaad is en kan er geen neutraliteit bestaan; onverschilligheid zou hier misdadigheid betekenen. De school, de leerlingen moeten stelling nemen, door de slachtoffers en de zwakken actief te ondersteunen.

Er zijn plichten van welwillendheid, van bijstand en naastenliefde, die elke opvoeding, deze naam waardig, eerbiedigt en bij ieder leerling

6) La prolongation de la scolarité :

Les représentants de l'E. M. E. savent combien M. le Ministre, soucieux de voir une promotion du niveau culturel de la nation, désire, dans le plus bref délai, une solution au problème de la prolongation de la scolarité. Ils se permettent cependant d'insister pour que cette question soit soumise à un examen approfondi et qu'aucune décision ne soit prise avant d'avoir trouvé une solution aux difficultés que cette prolongation ne manquera pas de soulever.

Ils voudraient surtout qu'on évite de se retrouver devant la situation qui a été créée par l'introduction de l'obligation scolaire jusqu'à 14 ans. A ce moment, en effet, beaucoup de parents furent forcés de confier leurs enfants à l'enseignement libre, sans possibilité de choix, parce que les pouvoirs publics n'avaient pas créé en temps opportun les écoles nécessaires.

Vu l'état actuel de nos bâtiments scolaires et la répartition géographique des écoles, il est incontestable que la prolongation de la scolarité, sans que les mesures indispensables n'aient été prises auparavant, ne permettra pas à l'Etat de remplir son rôle légitime : accueillir les enfants légalement astreints à poursuivre leurs études.

Pour l'enseignement libre, cette prolongation poserait d'ailleurs également un problème, puisque les statistiques fournies par cet enseignement démontrent à suffisance combien le nombre de professeurs dûment diplômés fait encore défaut et que, pour parer aux nécessités, il faudrait aller à de nouvelles dispenses de diplôme massives, à la fois contestables et contestées.

A cet égard, les représentants de l'E. M. E. avaient demandé, le 21 janvier, à leurs collègues de fournir à la Commission les statistiques concernant les religieux et religieuses, les laïques qui, d'après la loi organique de l'Enseignement moyen, sont en possession des diplômes requis. Nos collègues nous ont demandé, pour les fournir, un délai de quinze jours.

La Commission a dû conclure ses travaux et déposer son rapport avant l'expiration de ce délai.

Les représentants de l'E. M. E. estiment que M. le Ministre et tous les membres de la Commission devraient être mis en possession incessamment de ces données. Celles-ci nous semblent d'autant plus indispensables, qu'elles doivent être un des éléments déterminants de la solution qui doit intervenir en matière de prolongation scolaire.

7) Les titres scientifiques :

Il va de soi qu'il ne saurait être question d'assimiler sous quelque forme que ce soit, les grades scientifiques aux grades légaux.

8) L'arrêté royal du 1er mars 1949 :

Cet arrêté est un compromis entre les points de vue de deux départements — celui de l'Instruction publique quant aux nécessités pédagogiques, celui des Finances quant aux possibilités financières.

Comme la loi du 13 juillet 1951 rend applicables à l'E. M. libre certaines dispositions de l'arrêté royal du 1er mars 1949, les représentants de l'E. M. E. constatent que certaines prescriptions défavorables à l'E. M. E. ne sont pas d'application à l'E. M. C. Dans ces conditions, ils estiment qu'il ne saurait être question d'établir un régime d'exception pour l'E. M. C. et que les conditions établies par ce règlement devraient être valables pour les deux enseignements.

De plus, les représentants de l'E. M. E. insistent pour que tout changement qui y serait apporté et qui diminuerait sa valeur pédagogique, ait nécessairement sa répercussion immédiate sur les dispositions concernant les conditions de subvention.

B. — LA NEUTRALITE SCOLAIRE.

C'est une question qui a suscité déjà beaucoup de controverses que la neutralité de l'école officielle. C'est une position que ses adversaires contestent absolument : ils affirment qu'il est impossible à un éducateur d'être effectivement neutre au regard des problèmes de son temps, de la philosophie, de la religion, de la politique. Bien mieux, ils soutiennent qu'un enseignement neutre est comme vidé de toute substance.

Faisons un effort pour y voir clair.

Sans doute, l'école publique n'est-elle pas neutre, et ses éducateurs pas davantage, au regard du problème du bien et du mal. Il y a une morale de l'honnête homme sur quoi s'accordent tous les gens de bien. Il n'y a pas, il ne saurait y avoir de neutralité en face du mal; ici, l'indifférence serait coupable. L'école, les élèves doivent prendre position en soutenant activement les victimes et les faibles.

Il y a des devoirs de bienveillance, d'assistance, de charité que toute éducation digne de ce nom respecte et cultive dans chacun des élèves.

aankweekt. Deze verplichtingen kunnen zich niet beperken tot platonische verklaringen; zij moeten in daden omgezet worden o. a. door activiteiten, van sociale aard. Deze worden in al onze scholen ontwikkeld.

Hieromtrent is geen betwisting mogelijk: het goede, de rechtvaardigheid, de naastenliefde vergen toewijding en positieve offers. De deugden van het hart kunnen, nooit genoeg ontwikkeld worden en het aankweken van de sensibiliteit nooit te vroeg ondernomen.

De opvoeding van de geest, in de ruimste zin van het woord, stelt andere eisen.

De eerste plicht van de meester bestaat in het streven naar objectiviteit: welk vak hij ook onderwijst, hij is verplicht de feiten en de leerstellingen met de objectiviteit van een geleerde te verklaren, d. w. z. zonder afhankelijk te zijn noch van een dogma, noch van een partij, noch van een vooropgestelde gedachte. Wanneer echter feiten of leerstellingen verschillend belicht worden volgens de standpunten waarop men zich plaatst dient de meester de leerlingen daarvan op de hoogte te brengen en hem de mogelijkheid te bieden al de gegevens van een kwestie te kennen.

In feite, gaat het hier werkelijk over een ganse opvoeding: de leerling moet geleidelijk er toe gebracht worden zijn hartstochten, en zijn vooroordelen te overwinnen en langs die weg de opvattingen en standpunten van zijn makkers te aanhoren met het verlangen ze loyaal, *sine ira, sine odio*, te onderzoeken.

De debatten die in onze klassen gehouden worden, o. a. gedurende de oefeningen van welsprekendheid, lopen normaal uit op het innemen van een standpunt door de leerlingen: doch dan slechts op het einde van deze debatten, d. w. z. na de uiteenzetting van al de meningen. Deze houding kan bij iedere leerling verschillend zijn. Het essentiële voor ons is dat onze adolescenten er zich voor wachten stelling te kiezen, vooraleer zij een volledig overzicht hebben van het probleem. De objectiviteit blijkt aldus de hoogste waarborg te zijn van verdraagzaamheid, zonder dewelke de geest van ons onderwijs diep vervalst zou worden.

Wanneer men zich boven het plan van de school stelt, mag men zelfs beweren dat de geest van objectiviteit gepaard met de verdraagzaamheid, slechts de ware democratische geest en de staatsburgerlijke zin van het individu kan bevorderen.

Doch onze leraars kunnen voor bijzonder delicate problemen komen te staan: nl. de problemen die voortspruiten uit hun innigste overtuigingen. De wijsgerige en godsdienstige problemen kwellen de adolescent vanaf een zekere leeftijd. Wij menen dat de taak van de opvoeder er eerst en vooral op gericht is de leerling doorheen zijn humaniora voor een slechte keuze te vrijwaren. Hij mag op zijn vragen antwoorden en gebeurlijk moet hij zijn angst tot bedaren brengen. Zijn fundamentele opdracht bestaat echter er in « geesten te vormen, die, geleidelijk van hun hartstochten en hun vooroordelen bevrijd, in volle vrijheid stelling zullen kiezen ten aanzien van deze delicate problemen — delicaat omdat zij individueel zijn — en zulks bij voorkeur op het einde van hun humaniora. Op dat ogenblik zal de keuze gebeuren zonder ons en gebeurlijk zelfs tegen ons.

Hoofdzak is dat deze keuze vrij van alle druk gebeure. De beste leraar, naar onze mening, is degene die zijn leerlingen heeft kunnen behoeden voor iedere voorbarige keus, hij die, van de zesde tot de rhetorica, geleidelijk de teugels losgelaten heeft en er naar gestreefd heeft zichzelf overbodig te maken.

Op het einde van hun middelbare studiën moeten onze leerlingen zin hebben voor objectiviteit en bezielde zijn met een geest van onafhankelijkheid gepaard met verantwoordelijkheidszin. Aldus zullen zij ware volwassenen en authentieke burgers zijn.

Men zal allicht begrijpen dat, in die voorwaarden, de leraar niet de proseliet kan zijn van een dogma, noch van een strekking, noch van een partij. Is hij dit wel, dan schiet hij tekort aan zijn meest evidente plichten, dan pleegt hij verraad tegenover zijn opdracht, dan zou hij de hem toevertrouwde kinderen niet meer eerbiedigen. Wil men dat het officieel onderwijs openstaat voor de kinderen uit alle milieu's dan is een andere houding onmogelijk.

Gewis, de leraar is ook een staatsburger; hij heeft zijn opvattingen en verdedigt ze; hij is al dan niet aangesloten bij een partij; hij belijdt al dan niet een godsdienst. Dit is zijn volkomen recht.

Maar alvorens hij in zijn klasse komt wordt hem gevraagd dat hij zijn passies, zijn persoonlijke standpunten, zijn politieke en wijsgerige opinies, in de kleedkamer zou laten, om nog slechts de serene bezieler te zijn van zijn auditorium.

Men heeft aan sommigen van ons de vraag gesteld: zult gij in uw cursussen van de geschiedenis van het liberalisme, het marxisme, de christelijke democratie spreken? Natuurlijk. Het zijn geschiedkundige feiten waarvan onze handboeken gewag maken en waarover men sereen kan spreken, zolang men historicus blijft.

Er zijn echter actuele problemen die de officiële school opzettelijk niet aanraakt: o. a. al de problemen die verband houden met partijstrijd, of die tweedracht zaaien onder de burgers van een zelfde land.

Welke de scherpzinnigheid en de objectiviteit van de opvoeder ook weze, wij denken niet dat het hem mogelijk is op politiek plan, daadwerkelijk geen stelling te kiezen wanneer hij zich met de studie inlaat van de actuele twistpunten die de politieke partijen tegenover elkaar stellen.

Ces obligations ne sauraient se borner à des déclarations platoniques: elles doivent s'affirmer par des activités, notamment d'ordre social, que l'on développe dans toutes nos écoles.

Pas de contestation possible là-dessus: le bien, la justice, la charité appellent des dévouements et des sacrifices positifs. Les vertus du cœur ne sauraient être assez développées, l'éducation de la sensibilité assez tôt entreprise.

L'éducation de l'esprit, au sens le plus large du mot, postule d'autres exigences.

Le premier devoir du maître est l'objectivité: quelque discipline qu'il enseigne, il se doit d'exposer les faits et les doctrines avec l'objectivité du savant, c'est-à-dire sans se soumettre ni à un dogme, ni à un parti, ni à une idée préconçue. Là où les faits ou les doctrines reçoivent des éclairages différents selon les points de vue d'où on les envisage, il appartient au maître d'en informer ses élèves, de les mettre en mesure de connaître toutes les données d'une question.

En fait, il s'agit bien là de toute une éducation: il faut apprendre à l'élève à vaincre progressivement ses passions, ses préjugés et l'amener ainsi à accueillir les opinions et les points de vue de ses camarades avec le désir de les examiner loyalement, *sine ira, sine odio*.

Les débats organisés dans nos classes, notamment au cours des exercices d'élocution, aboutissent normalement à une prise de position par les élèves, mais seulement au terme de ces débats, c'est-à-dire après l'exposé de toutes les opinions. Cette attitude peut différer pour chaque élève. L'essentiel pour nous est que nos adolescents s'abstiennent de prendre parti avant d'avoir fait le tour du problème. L'objectivité apparaît ainsi comme la garantie la plus haute d'une tolérance sans laquelle l'esprit de notre enseignement serait profondément altéré.

Dépassant le plan scolaire, on peut même affirmer que l'esprit d'objectivité doublé de tolérance ne peut que favoriser un authentique esprit démocratique et une prise de conscience de l'individu au regard de ses obligations civiques.

Mais il y a des problèmes particulièrement délicats qui se posent à nos professeurs: ce sont notamment ceux qui relèvent des convictions les plus intimes de chacun. Les problèmes philosophiques et religieux hantent l'adolescent à partir d'un certain âge. Il nous paraît que dans ce domaine le devoir de l'éducateur est avant tout de préserver le choix de l'élève dans son cheminement à travers les humanités. Il peut répondre à ses questions, il doit éventuellement calmer ses angoisses. Mais sa mission fondamentale est de former des esprits progressivement libérés de leurs passions et de leurs préjugés qui prendront position en toute liberté sur ces problèmes délicats — parce qu'ils sont individuels — de préférence au terme de leurs humanités. A ce moment l'option se fera en dehors de nous et même éventuellement contre nous.

L'essentiel est qu'elle se produise en dehors de toute pression. Le meilleur professeur à nos yeux est celui qui aura préservé ses élèves de toute option prématurée, qui, de la sixième à la rhétorique, aura relâché progressivement sa tutelle et se sera employé à se rendre inutile.

Au terme de leurs études secondaires, nos élèves doivent être nantis d'habitudes d'objectivité et d'un esprit de liberté allié au sens des responsabilités qui feront d'eux de vrais adultes et d'authentiques citoyens.

On conçoit que, dans ces conditions, le professeur ne saurait être le prosélyte d'aucun dogme, d'aucune tendance, d'aucun parti. Et s'il l'était, il manquerait à ses devoirs les plus évidents, il trahirait le sens de sa mission, il ne respecterait plus les enfants qui lui sont confiés. Il est impossible d'agir autrement si l'on veut que l'enseignement officiel accueille les enfants venus de tous les coins de l'horizon.

Et certes, le professeur est, lui aussi, un membre de la cité; il a des opinions, il les défend, il est inscrit ou non à un parti; il appartient ou non à une confession. C'est son droit strict.

Mais quand il va aborder sa classe, on lui demande d'abord de laisser au vestiaire ses passions, ses points de vue personnels, ses opinions politiques et philosophiques pour n'être plus que l'animateur serein de son auditoire d'élèves.

On a demandé à certains d'entre nous: allez-vous parler dans vos cours d'histoire du libéralisme, du marxisme, de la démocratie chrétienne? Mais naturellement. Ce sont là des phénomènes historiques auxquels nos manuels font un sort et dont il est possible de parler sereinement, tant que l'on demeure historien.

Mais il y a des problèmes d'actualité que l'école officielle volontairement n'aborde pas: ce sont, notamment, tous ceux qui ont trait à la mêlée des partis, tous ceux qui sèment la zizanie entre citoyens d'un même pays.

Quelles que soient la subtilité et l'objectivité d'un éducateur, nous ne croyons pas qu'il soit possible de ne pas prendre effectivement position sur le terrain politique dès lors qu'il s'engage dans l'étude des controverses actuelles qui divisent les partis politiques.

Is het verzet waarop het vrij Onderwijs soms stuit zelfs vanwege sommige gelovigen, niet te wijten aan een zekere verwarring tussen het geestelijke en het tijdelijke, en meer bepaald tussen godsdienst en politiek?

Wij zouden groot gevaar lopen ons onderwijs te schaden, door het deze gevaarlijke weg op te leiden.

Men mag echter niet vergeten dat hij die de gebeurtenissen van de dag objectief wil beoordelen, bijna altijd de nodige afstand ontbreekt. Met er in de klas gewag van te maken stelt men er zich bloot aan twisten uit te lokken onder de leerlingen en gebeurlijk de tussenkomst van de ouders, die soms zelf in de partijtwisten opgaan.

Om trouw te blijven aan haar opdracht die er in bestaat te verenigen en niet te scheiden, moet de officiële school sereen blijven. Dergelijke opvatting is wel enkele offers waard.

Kortom, ten aanzien van de moraal van de eerlijke mens en van onze plichten tegenover onze evennaaste en de gemeenschap is de officiële school niet neutraal.

Maar op het gebied van de gedachte en het individueel geweten, dient de grootste objectiviteit in acht genomen te worden.

De openbare school is van oordeel dat niets kan geplaatst worden boven de eerbied die de leerling toekomt bij de vrije keus van zijn levensweg.

A. PEETERS:
Februari 1952.

* * *

De vertegenwoordigers van het Rijksmiddelbaar onderwijs verklaren zich volledig akkoord met de zienswijze door hun collega in dit document uiteengezet.

De vertegenwoordigers van het R.M.O. hebben met voldoening vastgesteld dat al de vergaderingen in een atmosfeer van hoffelijkheid gehouden werden, wat beide partijen niet belet heeft hun respectieve standpunten vrijuit te verdedigen.

Zij staan er op te onderstrepen dat zij met de meeste vrijheid en objectiviteit de belangen hebben kunnen verdedigen van de onderwijstak welke zij de eer hadden te vertegenwoordigen. Geen enkele maal heeft de Heer Minister hetzij rechtstreeks, hetzij door bemiddeling van de voorzitter, of van de waarnemer van het Kabinet hen richtlijnen doen geworden. Het weze hen toegelaten, op het einde van deze nota, hem hun dank te betuigen voor de onafhankelijkheid welke zij tijdens de werkzaamheden van de Commissie hebben genoten.

L'opposition que rencontre parfois l'enseignement libre, même parmi certains croyants, ne résulte-t-elle pas d'une certaine confusion entre le spirituel et le temporel, et plus particulièrement entre la religion et la politique?

Nous courrions grand risque d'altérer notre enseignement en l'engageant dans une voie aussi dangereuse.

Qu'on y réfléchisse d'ailleurs : on manque presque toujours pour juger les événements du jour du recul indispensable à qui veut les aborder avec objectivité. Les évoquer en classe, c'est courir le risque de provoquer des controverses entre élèves et éventuellement l'intervention des parents, eux-mêmes engagés parfois dans des luttes partisans.

Fidèle à sa mission qui est d'unir et non d'opposer, l'école officielle doit demeurer sereine et une conception de l'espèce vaut bien quelques sacrifices.

En bref, au regard de la morale de l'honnête homme et de nos devoirs envers nos semblables, et la communauté, l'école officielle n'est pas neutre.

Mais quand il s'agit du domaine de la pensée et de celui de la conscience individuelle, l'objectivité la plus stricte lui paraît de rigueur.

Rien ne semble à l'école publique pouvoir être placé au-dessus du respect qui est dû à l'élève dans le libre choix qu'il fera un jour des chemins de sa destinée.

A. PEETERS.
Février 1952.

* * *

Les représentants de l'enseignement moyen de l'Etat marquent leur accord complet avec les vues exposées par leur collègue dans ce document.

Les représentants de l'E.M.E. ont constaté avec plaisir que toutes les réunions se sont tenues dans une atmosphère de courtoisie qui n'a pas empêché les deux partis intéressés de défendre leurs points de vue respectifs avec une entière franchise.

Ils se plaisent à souligner qu'ils ont pu, en toute liberté et en toute objectivité, défendre les intérêts de l'enseignement qu'ils avaient l'honneur de représenter. A aucun moment, ni directement, ni par l'intermédiaire du Président ou de l'Observateur du Cabinet, M. le Ministre ne leur a fait parvenir des directives. Qu'il leur soit permis, à la fin de leur note, de lui exprimer toute leur gratitude pour l'indépendance dont ils ont joui au cours des travaux de la Commission.